

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H. C. ANDERSEN

MIT LIVS EVENTYR

FORTSÆTTELSE (1855—1867)

UDGIVET AF JONAS COLLIN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN OG KRISTIANIA
1908

Efter Udgaven 1877.

FR. BAGGES KGL. HOF-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

Med den danske Udgave af mine »samlede Skrifter« fulgte »mit Livs Eventyr«, sluttet paa min halvtredsindstyvende Fødselsdag, d. 2den April 1855. Henved fjorten rige, alvorsfulde Aar ere gaaede siden med lyse og mørke Dage. Hvad jeg har at fortælle om disse, blev oprindeligt bragt for at ledsage den nye engelske Udgave af mine Skrifter hos Hurd & Houghton i New-York.

Fra mit danske Hjem. Kjøbenhavn, fra denne Side Verdenshavet, fortalte jeg det for Vennerne i det store Verdensland, fortalte som var det for mine Kjære i Danmark; og man vil her som der velvilligt høre, mildt dømme og forstaae, at det ikke er Forfængelighed, naar jeg udbryder, at jeg er et Lykkens Barn, der af ydmygt Hjerte tidt undres over, hvorfor Vorherre just forunder mig saa megen Glæde og Velsignelse.

Det er langt lettere at skrive sit Ungdomsliv end at fortælle det i de senere Aar Oplevede; ligesom næsten Alle med Alderen blive langsynede og bedst see de fjerne Gjenstande, saaledes gaaer det ogsaa med det Sjælelige, hele Erindringssynet af, hvad der levede og rørte sig i os; det er ikke ganske let at bevare Bil-

lederne i den Tidsorden de fulgte, dog ogsaa hertil blev jeg begunstiget.

Da Digteren I n g e m a n n døde, sendte hans Enke mig alle de Breve, jeg fra min Skoletid og til hans Død havde skrevet til ham; ved disse og enkelte Optegnelser har jeg her kunnet give hvad Aar for Aar oprullede for mig, fra dengang, da jeg i 1855, den 2den April, sluttede »m i t L i v s E v e n t y r«.

Og jeg maa begynde med I n g e m a n n og hans Hustru, »d e G a m l e v e d S k o v s ø e n « som han skrev paa det Billed af deres Bolig i S o r ø, som han sendte mig.

Aldrig noget Aar reiste jeg den forbi uden at blive nogle Dage hos de elskelige Mennesker; ogsaa i Foraaet 1855 var min første Udflugt til det I n g e m a n n s k e Hjem, hvor jeg og Hver, som kom, maatte føle, her blev man god og bedre. Der var et lykkeligt Huusliv, to kjærlige Sjæle, den skønneste Gjenleven af P h i l e m o n og B a u c i s. Alt gik sin stille, glade Gang. I n g e m a n n, troer jeg, gjorde aldrig Selskab. Folk kom om Aftenen gjerne af sig selv, og tidt voxede det op til en heel Kreds, men det var som Bordet dækkede sig selv, Alt blev ordnet og baaret frem af usynlige Smaa-Alfer. Der var ingen Travlhed at mærke, Alt gled hen under livlig Tale. Her var I n g e m a n n den meest livlige og underholdende; helst fortalte han da Spøgelsehistorier, der sædvanligviis knyttede sig til Klosterkirken og Omgivelserne her; han fortalte med et saa humoristisk Smil, at naar man kjendte ham, forstod man strax, at Historierne bleve skabte i Øieblikket, fremsprungne ved et eller Andet i Samtalen. Tidt laante han, i al Uskyldighed, virkelige Personer til sin Fortælling.

Øieblikkets Hverdags-Sladder og tomme Mening slog han Knips af; de daarlige og ubarmhertige Kritikker var han stærkt paa Nakken af. Et Par af hans meget læste Romaner, som vare gaaede ind i Folket, havde man været uretfærdig imod, ogsaa jeg kunde beklage mig. En Aften dreiede Samtalen sig herom, og nu fortalte I n g e m a n n en skjemtefuld Historie, fuld af Trøst og Moral for os begge to; Akademiets gamle, brave Gartner, N i s s e n, havde det Høfligheds-Mundheld at sige: »Det har I Ret i, Tak skal I have!«, men forandrede derhos slet ikke sin Mening; han gjorde som han vilde. »Veed De,« sagde I n g e m a n n, »hvorfra det Mundheld hidrørte? Ja, det er ganske mærkeligt. Da Gartner N i s s e n blev ansat ved Akademiet og viiste megen Dygtighed, maatte han dog døie en Deel Snak; Een sagde, at det burde være saaledes, en Anden saaledes, og det tog han sig nær, var i daarligt Humeur og gik og græmmede sig. Da møder han en Dag ude i Haven en lille graa Mand med en rød Hue paa; den Lille spurgte, hvem han var. »Jeg er N i s s e n« svarede Gartneren. »Nissen?« sagde den lille Mand, »ja Du k a l d e r Dig Nissen, men jeg er Nissen ved Akademiet, Huus-Nissen; hvorfor seer Du saa forknyt ud?«

»O!« sagde Gartner N i s s e n, »Alt hvad jeg gjør med bedste Villie, faaer jeg Utak for. Een siger dit og Een siger dat. Jeg kan ikke gjøre dem tilpas, og det piner mig, det lider jeg ved.«

»Det skal jeg hjælpe Dig for,« sagde den lille Nisse, »men Du maa tjene hos mig i hele otte Dage; jeg boer derovre bag Søen, der har jeg en Have. Du skal passe. Jeg vil imidlertid sige Dig forud, at der er mange underlige Dyr derovre; de sidde i Buur: Abekatte, Papegøier

og Kakaduer; de gjør en myrderlig Støi, men de bide ikke.«

»Det er godt« sagde Gartner N i s s e n, og saa gik han med Akademi-Nissen og passede hans Have i otte Dage. Altid derovre skreg det Kræ omkring ham. Da Ugen var tilende, kom den Lille og spurgte ham, hvorledes det gik, han saa jo nu ganske vel og glad ud; »kommer Du saa godt ud af det med Skrighalsene?«

»O det Skraal«, sagde Gartner N i s s e n, »lader jeg gaae ind ad det ene Øre og ud ad det andet; de skjælde mig ud og sige, at Alt, hvad jeg gjør, er galt gjort. Saa leer jeg, nikker til dem og siger: Det har I Ret i, Tak skal I have,« og saa gjør jeg min Dont; det Skraal er ikke Noget at lægge sig paa Hjertet.«

»Saaledes skal Du ogsaa bære Dig ad ovre i Akademi-Haven og gjøre Din Gjerning.« Det Raad fulgte Gartner N i s s e n, beholdt sit gode Humeur og den Talemaade: »Det har I Ret i, Tak skal I have!«

»Skulle vi bære os lige saadan ad?« sluttede I n g e m a n n med et skjælmsk Smil.

Paa den Slags Smaahistorier var han riig og opfindsom; hans Dom var iøvrigt mild; Kjærlighed til Fædrelandet, til det Skjønne og Gode voxede og trivedes her i dette ægte digteriske Hjem, hvor jeg altid havde den deilige, sikke Følelse: her er jeg en kjær, velkommen Gjæst.

Hurtigt fløi Timerne her hos de to kjære Gamle ved Skovsøen. Jeg kunde ret nyde dette Idylliv, men saa kom der igjen Krillen i Vingerne: jeg maatte afsted. Det gjæstfrie B a s n æ s og H o l s t e i n b o r g aabnede mig Herregaardslivet rigt og velsignet. Derfra gik det ved Sommetid først til det smukke M a x e n ved D r e s d e n, hvor det af mig plantede Træ, skjær-

met og hygget om, løftede sig i Frodighed og Friskhed. Et Egetræ, ikke større, end at jeg kunde skjule det mellem begge Hænder, plantede jeg i Haven foran Huset; det groer nu med store Skud og Grene.

Mit Brev til *I n g e m a n n* vil fyldiggjøre Billedet af Reisen hertil og Opholdet her:

Maxen ved Dresden d. 12te Juli 1855.

»Kjæreste Ingemann!

De erindrere fra »mit Livs Eventyr« mit Træ i *M a x e n* hos Familien *S e r r e*. De vil da kjende lidt til Stedet, hvor jeg nu er. Det ligger nær det *s a c h s i s k e S c h w e i z*. Her er meget smukt. Mit Træ staaer frodigt og stort, lige ved Dybden; fra Bænken her oppe under Træet seer jeg, som Fuglen i Luften, ned paa en stor Landsby og Engen, hvor Høet staaer i Stakker. *B ø h m e n s* blaanende Bjerge har jeg for mig længst borte, og rundt om paa den Grund, hvor jeg er, voxe Kirsebærtræer og Kastanier. Faarene gaae med Klokker, der klinge som var jeg i et Alpeland. *S e r r e s* Eiendom er dertil en prægtig gammel Gaard med hvælvede Gange og et mægtigt Taarn. Fru *S e r r e* er saa hjertensgod, saa uendelig opmærksom mod mig. Smuk Musik hører jeg og Foredrag af Digte. Berømtheder, Bekjendtheder og andre skikkelige Folk flyve ud og ind her i Gjæstfrihedens Hjem; det er som et aabent Herberg. Jeg har ganske min Frihed, det man ellers ikke altid har, naar man skal være behagelig Gjæst; derfor føler jeg mig her saa vel. Jeg føler iøvrigt paa denne Reise mere end før, at jeg trænge til, om ikke Familieliv, saa dog Mennesker, som jeg holder af at være sammen med. Derfor bliver min Lyst til denne Gang at besøge Italien daglig mindre. Jeg kommer

rimeligviis heller ikke hjem til Vinter. Nu flyver jeg om otte Dage til M ü n c h e n og da ind i S c h w e i z, hvor jeg ret glæder mig til at leve ind i Alpenaturen, giver kun Gud mig Sundhed og et fornøiet Sind; dette har jeg endnu savnet paa hele Reisen hertil. Denne varede jo rigtignok kun nogle Dage, men disse vare mig næsten pinlige. H a m b o r g syntes mig en tom Børs paa den hede Sommerdag, Veien til Berlin en støvet, hed Bagerovn. Jeg havde ikke Lyst at besøge Nogen i Berlin og fløi derfra til Dresden, til M a x e n, ud i Guds Natur, til venlige Mennesker. At reise er at leve! Tænk nu selv paa at flyve ud med Deres Kone! I fire Timer er De fra S t e t t i n i B e r l i n og da efter fem Timer i Dresden, hvorhen Deres Kone længes og glæder sig til Billedgalleriet. Glem den tidligere Tid, den lange Vei, det da var ned til S a c h s e n s Kongeby. Nu flyve vi paa F a u s t ' s Kappe. Jernbaneflugten er den meest poetiske Flugt, vi legemstunge Mennesker heelt og ho'dent kunne gjøre.«

I M ü n c h e n, hvorhen jeg reiste, fandt jeg Brev fra den kjære J n g e m a n n, der meddeelte mig sin og mange Venners Glæde, over min da udkomne nyeste Bog, »M i t L i v s E v e n t y r.« Brevet sluttede saaledes:

— »De har sagtens nu forladt Deres frodige Træ i M a x e n og Deres gode Venner omkring det; men hvor Deres Eventyrfugl har fløiet om i Verden, vil De jo finde et frisk grønt Træ med venlig Skygge og milde Øine i Nærheden. At opsøge slige Træer og slige Øine paa den Faustkappe, De vil lokke mig op paa (og som mere ligner Uhyret, D a n t e rider paa Ryggen af ved V i r g i l s Side gennem Helvede), er

jeg for gammel og stiv til. Nu kommer jo Verden til at snurre rundt om mig og vor lille Klostersø med Røg og Piben, og naar Bjergene komme til os, behøve vi lige saa lidt som M a h o m e d at løbe om efter dem. Nu skulle Poeternes Huse have Hjul for at kunne trilles hen, hvor der ingen Jernbaner komme. Dog hver sin Lyst! D e r e s Huus staaer nu engang paa Lokomotiv-Uhyrets Dragehale.«

Jeg blev dog, og ikke saa kort, i det kunstrige M ü n c h e n, hvor jeg tilbragte uforglemmelige Timer hos K a u l b a c h og hans Familie. Hos Professor L i e b i g hørte jeg G e i b e l forelæse de første Akter af hans Tragedie »B r u n h i l d e s; mellem de udvalgte Tilhørere var den udmærkede Skuespillerinde, Frøken S e e b a c h, der skulde udføre Hovedrollen i hans Digtning. Jeg havde med stor Glæde seet hende i flere Skuespil og erkjendte, at hun var tilfulde berettiget til den store Hyldest, der vistest hende. Et laae mig paa Hjertet at sige: Det er en Uvane af Publikum at fremkalde efter Tragedien den dræbte Heltinde, og endnu værre at see hende komme frem smilende og neiende. En stor Kunstnerinde skulde bryde denne Uskik, ikke træde frem, om hun nok saa levende kaldes paa. Frøken S e e b a c h gav mig aldeles Ret, og jeg bad hende gjøre Begyndelsen.

Aftenen efter opførtes »K a b a l e og K j æ r l i g h e d«, hvori hun optraadte som L o u i s e. Efter at hun havde taget Gift, kaldtes hun frem. Hun kom ikke. Jeg blev ganske glad derved. Fremkaldelsen steg lydeligere, endnu holdt hun Stand, men da Raab og Skrig løftede sig til en heel Storm, viiste hun sig, og jeg havde Intet udrettet mod denne Uskik.

Det er deiligt, og mig en heel Nødvendighed, at

flyve lidt ud og om i Verden: god Oekonomi og et tarveligt Liv hjemme har gjort mig det muligt. Men hvor langt prægtigere, tænkte jeg tidt, at være saa riig, at man kunde tage en Ven med. Ogsaa dette er et Par Gange forundt mig uagtet mine smaa Kaar. Jeg har flere Gange fra Fyrster modtaget Brystnaale og Guldringe; disse Kostbarheder — mine høihjertede Givere ville tilgive og glæde sig med mig — sendte jeg til Juveleren, fik Penge og kunde sige til en ung, kjær Ven, der endnu ikke havde seet Noget udenfor sit Hiem: »Flyv med ud, en Maaned eller to, som Pengene strække til.« De lysende, glade Øine, jeg da saae, vare mere fornøielige end de blinkende Stene i Brystnaale og Guldringe. Denne Gang fulgte mig fra München Edgar Collin, der ved sin Interesse for, hvad han saae, ved sit glade Ungdomssind og sin venlige Opmærksomhed for mig gjorde Reisen høist behagelig. Vi gik over Ulm ind i Würtemberg til Wildbad-Gastein, hvor min Ven, Etatsraad Edvard Collin med Familie opholdt sig i Badetiden. Schwarzwalds Skove, Landsbyhistoriernes Jordbund skulde jeg for første Gang besøge. Deilig Solskins Veir var det, et Samlivs smukke Dage rullede op. Da igjen gik det paa Dampdragens Ryg, som Ingemann kaldte Banetoget, til en større Natur, til Schweiz med de dybe Søer og de høie Bjerge. Fra Luzern vilde jeg og min unge Reiseven med Dampskibet til Flüelen; han blev syg ombord, følte sig mere og mere ilde, og jeg besluttede at gaae i Land ved den næste By, hvor Skibet lagde til. Det var den lille By Brunnen. Min unge Ven blev i Hotellet pleiet paa det Bedste, og allerede næste Dag var han saa vel, at han ønskede Bøger at læse. Værten selv

bragte forskellige og mellem disse en Schweizer-Almanak; i den fandtes et Portrait af Humboldt, som Repræsentant for Videnskaben, og tæt ved et Portrait af H. C. Andersen, »Eventyr-Digteren«. »Her er Deres Portrait!« raabte Edgar Collin. Værten betragtede det og mig, trykkede venligt min Haand, jeg havde en Ven i ham, Veninder i hans to Søstre, som styrede Huset. Den ene af disse, Agathe, var, ligesom Broderen, meget musikalsk. De vilde glæde mig og forundte mig en heel kunstnerisk Aften. Naar jeg senere kom til Schweiz, besøgte jeg altid disse kjære Venner. De leve endnu og ere af gammel Schweizer-Slægt. I Schillers »Wilhelm Tell« nævnes deres Familienavn: »Auffermauer.«

Reise-Uheldet, Collins Ildebefindende og den derved fremkaldte Afbrydelse af Touren heelt op ad Søen, skulde just blive Spiren til megen Glæde for os begge og for mig ikke blot en øieblikkelig, men frem i Aarene. Ved et senere Besøg forundtes mig her endogsaa en Hyldest, jeg mindst drømte om.

En Aften, før jeg vilde reise i den tidlige Morgen, gled et Fartøi med Fakler og Musik henad Søen ud for Hotellet. Det lød smukt op til os, og alle Gjæsterne kom til Balkon-Vinduerne. »Hvad betyder det?« spurgte jeg Agathe. »Det er en Hilsen til Dem,« sagde hun. »O, bild mig ikke det ind,« svarede jeg, »Musik for min Skyld!« »Det er det dog,« paastod hun. »Siig det ikke« bad jeg; »var det Tilfældet burde jeg gaae ned og takke, men hvor forfængelig og latterlig vilde jeg ikke staae, naar det slet ikke gjaldt mig.« »Det er for Dem« forsikkrede hun paany. Jeg følte mig i en tvivlsom Stilling, men gik imidlertid ned ved Strandbred-

den, hvor en Mængde Mennesker havde samlet sig, og hvor Fartøiet nu lagde til. Den Første, der steg i Land, standsede jeg, og med en Bemærkning om den smukke Musik spurgte jeg ham, for hvem den var. »For Dem« svarede han, og nu trykkede jeg hans og nogle Andres Hænder. Om den hele Festlighed var en Opmærksomhed bragt mig ved *Agathe Aufdermauers* Foranstaltning, eller om jeg virkelig i *Brunnen* havde flere musikalske Venner af min Musa, er mig ikke klart, men vist er det, at *Brunnen* er bleven mig en uforglemmelig Eventyr-By.

I *Zürich* levede Komponisten *Wagner* i Landflygtighed. Jeg kjendte hans Musik, som jeg tidligere har omtalt. *Liszt* havde varmt og levende fortalt mig om Manden selv. Jeg gik til hans Bopæl og blev venligt modtaget. Af danske Komponisters Arbejder kjendte han kun ret til *Gades*, og han udtalte sig om dennes Betydning som Musiker; derefter yttrede han sig om *Kuhlaus* Kompositioner for Fløite, men han kjendte ingen af hans Operaer. *Hartmann* kjendte han kun af Navn. Jeg kom derved til at fortælle ham om det store Repertoire af danske Operaer og Syngestykker lige fra *Schultz's*, *Kuntzens* og den ældre *Hartmanns* til *Weyses*, *Kuhlaus*, *Hartmanns* og *Gades*. *Wagner* hørte paa mig med stor Opmærksomhed. »Det er jo, som om De fortalte mig et heelt Eventyr fra Musikkens Verden, rullede et heelt Forhæng op for mig hiinsides Elben.« Jeg fortalte ham da om *Sverrigs Bellmann*, beslægtet med *Wagner* deri, at han, ligesom denne, selv digtede Texten til sin Musik, men forresten en fuldstændig Modsætning til *Wagner*. Den berømte Musiker gjorde paa mig det fuldeste Indtryk af den store

geniale Natur han er. Det er en uforglemmelig, lykkelig Time, som jeg ikke senere har gjenlevet.

Paa Hjemreisen over C a s s e l besøgte jeg S p o h r. Han boede i sin gamle Gaard i Gaden, som nu bærer hans Navn. Siden 1847, da vi oftere mødtes i London, havde jeg ikke seet ham; nu blev det sidste Gang. Faa Aar efter klang gjennem Landene Døds klokken: S p o h r er død

Hvor var han livlig ved dette mit sidste Besøg hos ham. Vi talte om H a r t m a n n s Opera »R a v n e n«, som han satte stor Priis paa og ønskede at bringe paa Scenen i C a s s e l: han havde endog skrevet til H a r t m a n n derom, men Planen maatte opgives, da Theatret ikke eiede de fornødne kunstneriske Kræfter.

Fra C a s s e l gik Reisen til Vennerne i W e i m a r, hvor jeg som altid blev modtaget med Hjertelighed ved Hoffet. H a r t m a n n s Opera »Liden Kirsten« var netop da til Instudering under Navnet »Klein Karin« og vandt hos alle Musikkyndige særdeles megen Anerkjendelse.

I Efteraaret var jeg igjen i K j ø b e n h a v n. Der opførtes atter paa C a s i n o-Theatret M o s e n t h a l s Folke-Komedie: »D e r S o n n w e n d h o f« som jeg havde givet det for os bedre forstaaelige Navn: »E n L a n d s b y h i s t o r i e.« Stykket, med mine tildigtede Sange og Chor, gjorde fremdeles megen Lykke.

Med et Par Ord af et Brev, som jeg paa Aarets sidste Aften skrev til I n g e m a n n, vil jeg her afslutte 1855:

»— Udenfor er det ikke vinterligt, men raat, efteraarsagtigt, med Regn og Rusk og sølede Gader, der nok bilde sig ind, at de ligge ved N i l e n, fordi de staae med fedt Dynd. Jeg føler derved Lyst til Stue-

livet, og bliver denne Stemning ved, da faaer jeg maaskee Noget bestilt. Gid jeg nu, da »mit Livs E v e n t y r« er udkommet, maa begynde »et nyt Liv« med et Værk, der fortjener Navnet af »et Værk«; gid jeg som De maa bevare Friskhed og som De bestille Noget.«

1856.

Allerede den anden Dag i Aaret kom I n g e m a n n s Hilsen og Tak for Brevet:

»— Det er smukt og kjærligt af Dem netop Nytaarsaften at strække Haanden ud mod S o r ø, saaledes at vi her Nytaarsmorgen maatte fornemme det aandelige Haandtag. De er en trofast og kjærlig Sjæl, og vi skjønne paa det.«

Aaret blev dog ikke saa lyst og lykkeligt som I n g e m a n n ønskede mig det.

Man kan have Dage, paa hvilke ligesom alle Uheld strømme sammen, men tilvisse: man kan ogsaa have slige Aaringer. Et saadant blev for mig 1856. Aarets Vanddraabe var, syntes jeg, fuld af smaa pinende Infusionsdyr, Uheld, Plager, Krænkelser. Jeg vil ikke sætte dem under Glas og Ramme; seete der, ere de nu saa smaa som det Sandkorn eller det lille Insekt, der kan flyve os i Øiet og pine og brænde saa længe det sidder der. Men tager man det ud og seer paa det, siger man: »den Smule!«

Min hele Tanke og Stræben var at levere noget Dygtigt. Jeg var ikke — som S i b b e r n har troet og udtalt — et fromt, drømmende Barnesind. Mangen religiøs Kamp havde jeg gennemgaaet i mig selv. Tro og Viden vare tidt mødtes i mit Hjertes Løn-

kammer. Jeg skrev »A t v æ r e e l l e r i k k e v æ r e«, en Roman paa dansk Grund i Krigens Tid. Jeg gjorde mange Forstudier, altfor mange, læste en stor Deel af hvad der er skrevet om Materialismen.

Det interesserede I n g e m a n n at høre derom, og jeg fik ham til at læse den i de Dage udkomne mærkelige Bog: »*Eritis sicut deus*«. Jeg besøgte Professor E s c h r i c h t s Forelæsninger over Materialismen og modtog i den Anledning fra I n g e m a n n et Brev, der er karakteristisk for ham og hans Anskuelse i denne Sag:

»— Naar De fornøier mig igjen med et Brev, saa lad mig vide, hvad E s c h r i c h t opstiller mod den Materialisme, han bekjæmper, om det er en personlig, levende Gud eller en Naturkræfternes Urkraft, en høieste Verdenslovens Lovgiver eller en abstrakt Ideernes Idee, hvoraf hine Love bevidstløst udvikle sig, og som først i Menneskenaturen komme til Bevidsthed, en død *prima causa*. I sidste Tilfælde har De jo selv i Deres fromme, inderlige Tro paa en Gud, man kan bede til, langt mere, end hvad Naturvidenskaben peger paa. Forresten kan vi vist altid have godt af at gaae i Skole hos Naturforskeren, hvor gamle vi saa blive.«

I Sommertiden var jeg igjen paa Fart, igjen i Maxen hos Familien S e r r e, hvorfra jeg skrev til I n g e m a n n:

»Kjære Ven!

Fra Stationen ved S o r ø sendte jeg Dem en Hilsen, idet jeg foer forbi. Sorø havde sit venligste Ansigt, Søen skinnede med Guld og Purpur. Jeg er nu i M a x e n, hvor Alt staaer i Sommer-Frodighed; Kirsebærrene ere modne, Roserne udfoldede, og mit Træ

løfter sig i Kraft høit paa Klippeskrænten. Vi have her i Besøg Digteren Gutzkow; De kjender vel hans meget omtalte Roman: »die Ritter vom Geiste?« Var den ikke i ni Dele, saa havde jeg læst den. Det er min Plan at aflægge Visit i Weimar paa Søndag. Storhertugen feirer sin Fødselsdag den 24de Mai. Göthes »Faust«, anden Deel, bliver opført. Jeg er indbudt og glæder mig til at komme.»

I September var jeg igjen i Kjøbenhavn. Al min Tanke, al min Tid gik op i Digtningen »At være eller ikke være«, som jeg selv ventede mig stor Glæde af. Det viiste sig imidlertid senere, at Alt det, jeg havde slidt for at samle og tilegne mig, mindre tiltalte end det af Gud Givne, det Digteriske i Bogen.

1857.

I April skrev jeg Ingemann til:

»— Fra Charles Dickens har jeg nylig faaet et velsignet Brev. Han skriver, at han mod denne Maanedes Slutning ender sin Roman »Little Dorrit« og er da en »fri Mand«. Han har en smuk Villa mellem Rochester og London; der flytter han ud med sin Familie i Begyndelsen af Juni og venter mig; jeg skal faae en smuk Udsigt og kjærlige Venner. Jeg er lykkelig over Tilbudet om at komme der. Jeg vil see, om jeg kan lægge Udreisen over Sorø sidst i Mai for at være hos Dem paa Deres Fødselsdag d. 28de Mai. En Uges Tid tidligere vil min Roman, »At være eller ikke være«, udkomme. Jeg har tiltalt mig at dedicere den til »Digteren Ingemann

og Philosophen S i b b e r n«: De vil forstaae min Tanke dermed.«

En af de Første, jeg forelæste min nye Bog, idet den udkom, var Hds. Majestæt Enkedronningen, C a r o l i n e A m a l i e. Altid havde hun og hendes kongelige Gemal været mig naadige og gode. Jeg tilbragte denne Gang flere Dage paa det skjønne, skovrige S o r g e n f r i. Skovene sprang netop ud i de Dage, jeg var der. Hver Aften læste jeg nogle Kapitler af Romanen, der berører den første, tunge, men dog løftende Krig. Under Læsningen saae jeg ofte den ædle Dronning dybt bevæget, og ved Bogens Slutning udtalte hun inderligt og smukt sin Tak. Hun hører til de ædle, veltænkende Kvinder, hos hvem man glemmer hendes høie Rang og glæder sig ved det ædle Menneskelige. En Aften kjørte hun en Tour gjennem Skoven og ud ad Strandveien. Jeg var i en anden Vogn med to af Hoffets Damer; idet Hendes Majestæt kjørte forbi et Sted paa Veien, hvor en Deel Børn legede, kjendte disse hende, stillede sig i Række og raabte Hurra. Lidt efter kom Vognen, hvori jeg sad. »Der er Andersen!« raabte de Smaa »Hurra!« Efter Hjemkomsten til Sorgenfri sagde Dronningen smilende: »Jeg troer, alle Børn kjende os To, jeg hørte Hurra-raabet.«

Paa Gaden og fra Vinduerne nikker tidt et venligt Barneansigt til mig. Jeg mødte en Dag en rigtklædt Dame spadserende med sine Børn; den mindste lille Dreng rev sig løs, løb over til mig og rakte mig Haanden. Moderen kaldte paa ham og sagde, som jeg siden hørte fortælle: »Hvor tør Du tiltale en fremmed Herre!« Men den Lille svarede: »Det var ingen Fremmed, det var A n d e r s e n, ham kjender jo alle Dreng.«

Det var i dette Foraar netop ti Aar, siden jeg havde været i England. I den Mellemtid havde Dickens oftere glædet mig med Brev; nu fulgte jeg hans venlige Indbydelse.

Jeg var lykkelig! Opholdet hos Dickens maatte blive og blev et Glandspunkt i mit Liv. Over Holland naaede jeg Frankrig og gik om Natten til den 11te Mai med Dampskibet fra Calais til Dover. I mine »samlede Skrifter«*) findes en udførlig Skildring af dette mig saa dyrebare Ophold, hvor Mennesket Dickens blev mig lige saa uendelig kjær som Digteren Dickens var og er mig. Her følger et kort Uddrag af det Givne:

I Morgenstunden naaede jeg med Banetoget London og søgte strax Nordbanen for at naae Stationen Higham. Her var ingen Vogn at erholde; tilfods, ledsaget af Banebetjenten, som bar mit Tøi, naaede jeg Gadshill, hvor Dickens havde sin smukke Villa. Dickens traadte mig imøde saa glad, saa hjertelig, lidt ældre at see til, end da vi sidst mødtes, men dette Ældre laae for en Deel i Skjægget, han havde lagt sig til. Øinene lyste som før, det samme Smil om Munden. den samme kjærlige Røst lød saa hjertelig, ja, om det var muligt, endnu hjerteligere end før. Dickens var nu i sin Manddoms bedste Alder, i sit fem og fyrgetyvende Aar, saa ungdommelig, livfuld, veltalende og riig paa Humor, der gennemstraaledes af den varmeste Hjertelighed. Jeg veed ikke noget mere Betegnende at sige om ham end de Ord, jeg i et af de første Breve derfra skrev om ham: »Tag det Bedste ud af alle Dickens's Skrifter, dan Dig deraf

*) 1ste Udg. 28. Bd. Pag. 23—54.

Billedet af en Mand, og Du har C h a r l e s D i c k e n s«. Og saaledes som han i den første Time stod for mig, var og blev han uforandret alle de Uger, jeg blev der, altid livssund, glad og deeltagende.

Nogle Dage før min Ankomst var en Ven af D i c k e n s, Lystspildigteren D o u g l a s J e r r o l d, død. For at samle et Par Tusinde Pund til Enken var D i c k e n s traadt sammen med B u l w e r, T h a c k e r a y og Skuespilleren M a c r e a d y; en dramatisk Forestilling og flere Oplæsninger hørte med til Programmet. Al den Virksomhed og Travlhed forvoldte, at han, oftere end det ellers vilde have været Tilfældet, maatte tage til L o n d o n og blive der hele Dagen. Et Par Gange fulgte jeg med og blev hos ham i hans velindrettede Vinterbolig i Hovedstaden. Med ham og hans Familie var jeg tilstede ved H ä n d e l s - F e s t e n i Glaspaladset. Vi saae begge for første Gang den uopnaelige tragiske Skuespillerinde R i s t o r i, saae hende udføre Titelrollen i en italiensk Tragedie »K a m m a«, og som L a d y M a c b e t h; især i denne sidste Rolle greb hun os mægtigt; der var i hele hendes Fremstilling en psykologisk rystende Sandhed, forfærdelig og dog indenfor Skjønhedslinien. Det er umuligt, at der nogensinde kan gives et mere sandt og gribende Billede af den i Sjæl og Legeme gennemrystede Kvinde.

Jeg saae den storartede og phantastiske Pragt, med hvilken Direktøren K e a n, Søn af den berømte Skuespiller, bragte S h a k s p e a r e s Stykker paa Scenen, saae første Forestilling af »S t o r m e n«, hvor det at sætte i Scene var løftet til Overdrivelse. Den dristige Digtning forstenedes i Illustrationen, det levende Ord

fordunstede, man fik ikke den aandelige Ret, man glemte den for Guldfadet, den blev baaren frem paa.

Et Værk af *Shakspeare*, kunstnerisk fremstillet, om end kun mellem tre Skjærnbrædder, er for mig en større Nydelse end her, hvor den forsvandt i Skjønheds Staffage.

Af de Forestillinger, der bleve givne til Indtægt for *Jerrolds* Enke, stod som Glandspunktet den, hvori *Dickens* med Nogle af sin Familie optraadte, et nyt romantisk Drama, »*The frozen deep*« af Digteren *Wilkie Collins*. Forfatteren selv udførte den ene Elskers Rolle, *Dickens* den andens.

I *Dickens*'s Huus blev der jevnlig givet dramatiske Forestillinger for gode Venner. Dronningen havde længe ønsket at see en af disse og vilde nu overvære Opførelsen af en saadan Privatforestilling i det lille Theater »*the galery of illustration*«. Som Tilskuere var, foruden Dronningen, Prinds *Albert*, de kongelige Børn, den unge Prinds af *Preussen* og Kongen af *Belgien*, kun et Udvalg af de Spillendes Allernærmeste tilstede. Fra *Dickens*'s Huus kom kun hans Hustru, Svige.moder og jeg.

Dickens udførte sin Rolle i Dramaet med gripende Sandhed og stor dramatisk Genialitet. Den lille Farce: »*Two o'clock in the morning*« blev givet med mageløs Livlighed af *Charles Dickens* og Ud-giveren af *Punch*, *Mr. Mark Lemon*, der, efter Sigende, i den senere Tid er optraadt offentlig med stort Held som »*Falstaff*«.

Efter Forestillingen tilbragte jeg Timerne indtil langt ud paa Natten sammen med alle de Spillende og Med-virkende. Der var i *Houshold words office* arrangeret

en munter lille Fest, som senere fornyedes i det Grønne hos Albert Smith, Bestigeren af Montblanc.

Paa Landet hos Dickens saae jeg Englands rigeste Dame, Miss Burdett Coutts, der af Alle omtaltes som en af de ædleste og meest velgjørende Kvinder. Det er ikke nok, at hun har bygget flere Kirker, men hun sørger fornuftigt og christeligt for de Fattige og Syge. Hun indbød mig til at boe i hendes Huus i London. Jeg tog imod Indbydelsen og saae der et i al Riigdom indrettet engelsk Huus, hvor dog den ædle, kvindelige, høist elskværdige Miss Coutts selv blev mig det meest Uforglemmelige.*)

Hvor afvejlende og rigt Livet end var inde i London, var jeg dog altid glad ved at naae ud igjen til det egentlige Hjem i Gadshill. Der var saa hyggeligt i den lille Stue, hvor Dickens sad med Hustru og Gjæster. Det var lykkelige Timer, men dog kom der ogsaa i disse tunge, mørke Øieblikke, ikke indenfra, men udenfra; særligt erindrer jeg fra denne Tid en Kritik over min sidste Bog, »At være eller ikke være«. Den satte mig i daarligt Humeur. hvad den

*) Af den mundtlige Skildring, som Andersen i sin Tid gav mig af sit Ophold hos Miss Coutts, mindes jeg et lille Træk, der synes mig ret betegnende saavel for And. selv som for hans gjæstfrie Værtinde og hendes Tyende. Andersen var vant til at have sin Seng redet paa en egen Maade og holdt navnlig af at ligge meget høit med Hovedet. Han ønskede sit Leie forandret og forsynet med flere Hovedpuder, men Miss Coutts Tjenere og Piger optraadte med et saa fornemt Væsen, at Andersen ikke turde bede dem derom. Han gik derfor til Miss Coutts selv og bad hende rede hans Seng om, da Tjenestefolkene vare altfor fornemme. Miss Coutts morede sig derover og i Forening med Andersen redte hun Sengen om efter hans Ønske. Udg. A.

ikke skulde have gjort. Dog just i denne min Sorg og Forstemthed maatte jeg erkjende, hvorledes selv denne Prøvelse skulde føde Glæde, forunde mig en Udtalelse af Dickens's uendelige Hjertelighed. Da han af sin Familie hørte, hvor forstemt jeg var, lod han et heelt Fyrværkeri af Spøg og Lune lyse, og da det endnu ikke trængte heelt ind i mit Humeurs mørke Krog, kom der Alvor i al Hjertelighedens Glands, en saa varm Anerkjendelse, at jeg følte mig løftet, styrket og fyldt af Lyst og Trang til at fortjene den. Jeg saae ind i Vennens milde, straalende Øine og følte, at jeg burde takke »en stræng Kritik« for, at jeg havde vundet et af de deiligste Øieblikke i mit Liv.

Altfor snart henfløi de lykkelige Dage hos Dickens. Afskeds-Morgen kom. Jeg skulde, før jeg endnu naaede Danmark, see Apotheosen for Tydslands digteriske Storhed. Jeg var indbudt til Festen i Weimar ved Afsløringen af Goethes, Schillers og Wielands Statuer.

I den tidlige Morgen lod Dickens spænde for sin lille Vogn, satte sig selv op som Kudsk og kørte mig til Maidstone, hvorfra jeg skulde tage med Banetoget til Falkestone. Han tegnede til mig et ledende Kort over alle Stationerne; han var saa livlig, saa hjertelig den hele Vei, men jeg sad næsten taus, forstemt over, at Afskeds-Øieblikket nærmede sig. Paa Banegaarden omfavnede vi hinanden: jeg saae ind i hans sjælfulte Øine, saae — maaskee for sidste Gang — ham, i hvem jeg beundrer Digteren og elsker Mennesket. Et Haandtryk endnu, og han kørte bort. Toget brusede afsted med mig.

»Forbi, forbi, og det blive alle Historier!«

Fra Maxen ved Dresden sendte jeg Brev til Charles Dickens:

»Kjære bedste Ven!

Endelig kan jeg skrive! Det har da ogsaa varet længe nok, altfor længe! Men alle Dage, næsten hver Time, var De i min Tanke. De og Deres Hjem er blevet som et Stykke af mit sjælelige Liv, og hvorledes kunde det være anderledes. I Aaringer elskede og beundrede jeg Dem; det var gennem Deres Skrifter, men nu kjender jeg Dem selv. Ingen af Deres Venner kan inderligere hænge fast ved Dem end jeg. Dette Besøg i England, Opholdet hos Dem er et Glands-punkt i mit Liv; derfor blev jeg saa længe, derfor var det mig saa tungt at sige Farvel. Tilvisse, da vi kjørte sammen fra Gadshill til Maidstone, havde jeg det saa tungt, det var mig næsten ikke muligt at føre en Samtale; jeg var ved at græde. Siden, naar jeg tænker paa Afskeden, føler jeg ret levende, hvor haardt det har maattet være for Dem nogle Dage derefter at følge Deres Søn Walter ombord og vide, at De ikke skulde see ham igjen før om syv Aar. Jeg har ikke Udtryk, selv om jeg kunde skrive mit Brev paa Dansk, til at sige Dem hvor lykkelig jeg var hos Dem, hvor taknemlig jeg er. Jeg forstod hvert Minut, at De var mig god, at De gjerne saae mig og var mig en Ven. De kan troe, jeg skatter hvad det vil sige. Ogsaa Deres Hustru modtog mig saa hjertensgod, mig den Fremmede. Jeg indseer, at det kan slet ikke have været saa behageligt for den hele Kreds at have i Uger om sig en Saadan, der talte Engelsk saa daarligt som jeg, En, der syntes faldet ned fra Skyerne. Dog hvor lidet lod man mig føle dette Bring

min Tak til dem Alle! B a b y sagde til mig den første Dag jeg kom: »*I will put you out of the window*«, men senere sagde han, at han vilde »*put*« mig »*in of the window*«, og jeg gjør hans sidste Ord til hele Kredsens. Efter at have levet i et saadant Hjem og været saa glad og opfyldt af det som jeg var, kunde P a r i s naturligviis intet Opholdssted være for mig. Jeg følte mig som i en heed Bikube, hvor der ingen Honning fandtes. Varmen var trykkende, jeg maatte afsted, men i korte Dagsreiser. Hele fem Dage hengik, før jeg naaede F r a n k f u r t: først den 27de var jeg i D r e s d e n, hvor Familien S e r r e ventede mig. Dagen derpaa var det H u u s h e r r e n s Fødselsdag, og denne skulde feires hos en af Vennerne, den berømte Pianist og Komponist H e n s e l t, der lever den længste Tid af Aaret i P e t e r s b o r g, men i S o m m e r t i d e n opholder sig paa sit Gods i S c h l e s i e n. Derhen kom vi til Glæde og Festlighed. Først igaar kom vi her tilbage til S e r r e s E i e n d o m i M a x e n. I den tidlige Morgen skriver jeg dette Brev. Det er, som om jeg selv bragte det. Jeg staaer i Deres Stue paa G a d s h i l l, seer, som første Dag jeg kom, R o s e r n e blomstre om Vinduerne, de grønne Marker løfte sig hen mod R o c h e s t e r. Jeg fornemmer Æbleduften af de vilde Rosenhække ud mod Marken, hvor Sønnerne spille C r i q u e t. O, hvormeget vil der ligge imellem, før jeg igjen fornemmer og seer det i Virkeligheden, om det nogensinde skeer! Men hvad end Tiden opruller, mit Hjerte vil trofast, kjærligt og taknemligt hænge ved Dem, min store, herlige Ven! Glød mig snart med et Brev; siig mig saa, naar De har læst »*To be or not to be*«, hvad De dømmes om den. Glem kjærligt de Skyggesider, som Samlivet maaskee

har viist Dem hos mig. Jeg vil saa gjerne leve i god Erinding hos den, jeg elsker som en Ven og Broder.

Deres trofaste

Hans Christian Andersen.«

Snart efter modtog jeg et rigt, hjerteligt Brev fra den ædle, herlige Dickens med Hilsener fra Hver især, selv fra det gamle Monument*) og Hyrdehunden deroppe.

Senere kom der sjeldnere Breve, i de sidste Aar slet ingen.

»Forbi, forbi, og det blive alle Historier!«**)

Men nu til Begivenhederne igjen!

I Weimar stod Alt i festlig Glands; fra alle tyske Lande strømmede Folk til. Jeg havde imidlertid det bedste, hyggeligste Hjem hos min Ven, Overhofmarschal Beaulieu. Flere af Tydsklands første dramatiske Kunstnere vare hidkaldte for paa den Scene, hvor Goethe havde virket, at hævde hans Betydning. Scener af 2den Deel af Goethes »Faust« bleve givne, ligesom et tidssvarende Forspil dertil, skrevet af Dingelstedt, som da var Theater-Intendant. Ved Hoffet gaves rige, interessante Fester, hvor Fyrster og Kunstnere mødtes. Indvielsen af Wielands,

*) En gammel, forfalden Muursteens-Obelisk, som Dickens i Spøg havde kaldt »Andersens Monument«.

Udg. A.

***) Dickens's Afbrydelse af Korrespondancen blev Andersen en Kilde til megen Forstemthed. Han skrev flere Gange til ham uden at faae Svar og opgav det derfor tilsidst. Hans Venskab for Dickens ophørte dog ikke, og endnu i sine sidste Leveaar omtalte han ham oftere med Kjærlighed og Beundring, aldrig med Bitterhed.

Udg. A.

Goethes og Schillers Statuer fandt Sted i deiligt Solskinsveir. Idet Sløret faldt fra de to sidstnævnte Mesterses Skikkelser, saae jeg et af disse Tilfældets poetiske Momenter: en hvid Sommerfugl omflagrede Goethes og Schillers Hoveder, som om den var uvis om, paa hvem af disse den skulde sætte sig som Udødelighedens Symbol. Efter en kort Omflagren løftede den sig i det klare Sollys og forsvandt. Jeg fortalte denne lille Begivenhed ti! Storhertugen, til en nær Slægting af Goethe og til Schillers Søn. Denne Sidste spurgte jeg en Dag, om der var nogen Sandhed i, hvad saa Mange i Weimar sagde, at jeg skulde have Lighed med hans Fader. Han svarede, at det var Tilfældet, men Ligheden laae meest i min Skikkelse, Holdning og Gang. »Min Fader,« sagde han, »havde store blaa Øine, hans Ansigt lignede ikke meget Deres, og han havde rødt Haar.« Dette Sidste havde jeg ikke før hørt.

Til Festligheden i Theatret havde Liszt komponeret Musiken; den vandt stormende Bifald og Fremkaldelse, men mig tiltalte den ikke. Feilen være nu min, det var for mit Øre som Bølger af Dissonantser, der vel løstes i Harmoni, men ikke bar mig; jeg følte mig forstemt ved ikke at kunne være med som de Andre, følte mig særlig forlegen lige over for Liszt, hvem jeg beundrer som Kunstner og i Tankeflugt seer op til. Næste Dag var jeg indbudt af ham til Middag; han saae en Kreds af sine Venner, tilvisse alle Beundrere. Jeg følte, at jeg ikke kunde stemme ærligt med i Begejstringen; det pinte mig, jeg tog en hurtig Beslutning, reiste samme Dag fra Weimar, men jeg er endnu bedrøvet, naar jeg tænker tilbage derpaa; jeg beklager, at jeg gav efter for en

Stemning og ikke fik sagt Farvel til Pianoets Fyrste. Jeg har senere aldrig mødt ham, der i sin Kunst hører til et af vor Tids store Phænomenen.

Hjemreisen gik over Hamborg; der var Cholera. Jeg naaede Kiel, hvor jeg hørte, at Sygdommen ogsaa var i Danmark og stærkest i Korsør, hvorhen jeg netop skulde med Dampskibet. Veiret var godt, Overfarten altfor kort, saa at vi kom til den cholerabefængte By flere Timer inden Banetogets Afgang, og traf der i Ventesalen sammen med en Deel af Byens Folk.

I Kjøbenhavn modtog min Læge mig med Spørgsmaalet, hvad jeg vilde her, nu da flere Cholera-Tilfælde havde viist sig. Jeg skyndte mig igjen ud paa Landet, først til Ingemann og derfra til det gjæstfrie Bassenæs; men i den lille nærliggende Stad Skjelskør var der ogsaa Cholera. Jeg vidste det ikke, men følte mig desuagtet forunderligt betaget.

Sindet kom imidlertid atter i Ligevægt, og da udviklede sig Planen til en ny Eventyr-Komedie: »Lygteemanden.« Ingemann syntes godt om den, men den kom dog kun i løst Udkast paa Papiret, og først flere Aar efter blev den givet i ganske forandret Form og Skikkelse som Eventyret: »Lygteemandene ere i Byen.«

Direkteuren for det kongelige Theater overdrog mig at skrive en Prolog til en Fest i Theatret d. 5te December. Scenens ypperste Tragiker skulde fremsige den, men han havde i de sidste Aar havt vanskeligt ved at lære udenad, han glemte, og han fortalte sig. Jeg frygtede, at det ogsaa vilde blive Tilfældet denne Gang, og det blev Tilfældet. Med sit prægtige, klangfulde Organ sagde han Prologen, men saa hullet, at

den for mig ikke vaiede som en Festfane, men som en pjaltet Las. Kritiken omtalte den, hædrede Kunstnerens smukke Fremsigelse, men »det Sagte hang ikke rigtigt sammen«; det var naturligviis Digterens Skyld og ikke den høitskattede Kunstners. Jeg lod Dagen efter Prologen trykke, for at man kunde læse og forstaae den, men det var rigtignok *post festum*. Forlængst er dette hendunstet, men I n g e m a n n s Skrivelse til mig staaer som en digterisk Vignet, tegnet henover det Udslettede:

Sorø, Anden Juledag 1857.

»En glædelig og velsignet Jule- og Nytaarstid! Ingen *spleen* i det nye Aar og ingen Strammen i Humeuret af de kjøbenhavnske eller nogensomhelst af Yderverdenens ephemeriske Spindelvæve! See paa Mælkeveien, tænk paa det store, rige Livs Eventyr gjennem alle Tilværelsens høiere og høiere Steder til den sidste store Verdensdags Ende, og lad os takke Vorherre for Uendeligheden i den Herlighed, han har beredt os baade her og hiinsides, medens vi puste alle Smaaplaneternes Spindelvæve bort med et frit og glad Aandepust! Poesien er dog, Gud skee Lov, et bedre Luftskeib end alle de brogede Ballon-Skibe, hvormed Virtuoserne daglig stige op og dratte ned, eftersom den ustadige og ofte mephitiske *Aura popularis* udspiler eller forlader Døgnballonerne. Naar de nu faaer fat paa Deres »Lygtemand«, saa lad ham ogsaa optage i sig og befrie Dem fra den Edderkop-Dæmon, der spinder og omsnærer os med alle Lilleput-Verdenernes aandelige Spindelvæv! Jeg forsøgte det i mine »fire Rubiner«, men Ideen fik neppe Anskuelighed nok. Naar man bliver gammel, blive

selv de poetiske Ideer let for magre og mangle det Kjød og Blod, man dog ikke kan undvære i denne Verden.

Hjertelig Hilsen fra min *L u c i e*; en Nisse, der har bragt hende Tandpine og en hoven Mund, har søgt at forpurre vor Juleglæde. Her staaer ellers et smukt Juletræ i vor Dagligstue, hvormed Pigen og Havekonen har overrasket os Juleaften. Fra Fru *J e r i c h a u* har jeg faaet *J e r i c h a u s* Medaillon-Portrait af ham selv, og i Æskelaaget har hun afridset en smuk Jule-Engel. Der er dog megen smuk Venlighed og Kjærlighed i Verden, og vi vare skammelig utaknemmelige, naar vi vilde være vrantne eller Kleinmodige. Det er De jo igrunden heller ikke, men det Prolog-Pilleri havde utilbørligt forstemt Dem. Glæd os snart med Efterretning om, at De flyver frisk og freidig i en poetisk Himmel.

Deres hjertelig hengivne

I n g e m a n n.

1858.

I de senere Aar er det saa ofte blevet sagt mig, at jeg tilsidst maa troe derpaa, at naar jeg selv foredrager mine Eventyr, komme disse i deres bedste Lys. Jo større Forsamling jeg staaer for, desto bedre lykkes Oplæsningen. Og dog gaaer jeg altid til en saadan med en utrolig Angst. I den første Tid havde jeg forud en søvnløs Nat, og naar Aftenen kom, var jeg som i Feber.

Det er ikke den Enkelte, selv den betydeligste Mand, der som Tilhører vækker denne Angst, nei, det er

Mængden, Massen; den ligesom omtaager og betager mig. Og dog er jeg altid blevet modtaget med Glæde og lydelig Taksigelse.

I de sidste Aar havde der i Kjøbenhavn dannet sig en Arbejderforening, tidligere end den nu bestaaende. To af de Mænd, som særligt interesserede sig for at virke her ved Foredrag og Oplæsninger af almeennyttigt Indhold, var Lægen, Professor E. Hornemann og Redakteur Bille. De henvendte sig til mig med Anmodning om at læse nogle af mine Eventyr i Foreningen.

Det var paa en uhyggelig, bevæget Tid i Kjøbenhavn. Der strømmede langt flere Folk til, end der var Plads til i den store Sal; udenfor trængte Mængden sig tæt op til Vinduerne og forlangte, at disse skulde aabnes; det var for et nerveust, frygtsomt Gemyt som mit ganske overvældende. Dog, saasnart jeg stod paa Talerstolen forsvandt al Frygt.

Jeg indledede Oplæsningen med følgende Ord, som vist dengang vare nødvendige:

»Mellem de lærerige Foredrag, som skulle holdes i Arbejderforeningen, er der et, som man har troet ikke burde savnes, og det er et fra Digtekunsten, den Kunst, der aabner vore Øine og vort Hjerte for det Skjønne, det Sande og det Gode.

I England, i den kongelige Marine, er der gjennem alt Tougværket, i Smaat og Stort, en rød Traad, der antyder, at det tilhører Kronen. Gjennem alle Menneskers Liv og Levnet gaaer der ogsaa en Traad, en usynlig Traad, der viser, at vi tilhøre Gud.

At finde denne Traad i Stort og Smaat, i vort eget Liv, i Alt uden om os, det skal Digtekunsten hjælpe os til, og den kommer frem i mange Skikkelser. Hol-

berg lod den komme i sine Komedier, viiste os sin Tids Mennesker med deres Skrøbeligheder og Morsomheder, og dem kunne vi lære meget af. — I de ældste Tider virkede Digtetekunsten meest med hvad man kalder Eventyr. Selv Bibelen har indklædt Sandheder og Viisdom i hvad vi kalde Parabler og Lignelser. Nu veed vi allesammen, at Lignelsen ikke skal tages lige efter Ordene, men efter Betydningen, som er lagt i disse, efter den usynlige Traad, som ogsaa løber der. Vi veed, at naar vi høre Echo fra Muren, fra Skoven og Bakkerne, saa er det ikke Muren, ikke Skoven og Bakkerne, som tale, men en Gjenklang af os selv, og saaledes skal man ogsaa i Eventyret, i Lignelsen see at finde sig selv, finde den Betydning, den Lærdom og Glæde, vi kunne faae ud deraf.

Saaledes stiller Digtetekunsten sig ved Siden af Videnskaben og aabner vort Øie for det Skjønne, Sande og Gode. Derfor læse vi nu et Par Eventyr.«

Og jeg læste og blev fulgt med Opmærksomhed: enkelte naive, hjertefulde Udbrud hørtes. Jeg var glad og tilfreds ved at have læst. Senere holdt jeg endnu et Par Oplæsninger, og andre Forfattere fulgte mit Exempel.

I 1860 stiftedes til større Virksomhed den nuværende Arbejderforening, hvori jeg jevnlig hver Vinter har læst op og mødt stor, hjertelig Deeltagelse og Paaskjønnelse. Flere af vore danske Digtere og Forfattere, ligesom de meest betydende Skuespillere, have der foredraget Digte og dramatiske Værker. Ved en af de aarlige Fester paa Foreningens Stiftelsesdag, hvortil jeg var indbudt, udbragtes en varmt følt Skaal for den danske Scenes Prydelse, nu afdøde M i c h a e l

Wiehe. Han blev nævnet som den Første, der havde brudt Isen, den Første, der havde bragt Poesiens Gaver til Arbejderforeningen, og da han havde banet Veien, havde alle vi Andre fulgt efter. I Arbejderforeningen af 1860 havde vistnok Wiehe været den Første, der havde holdt Oplæsning, saavidt jeg mindes et Digt af O e h l e n s c h l ä g e r, men Aar forud, da Arbejderklassen første Gang samledes i Forening, var jeg, i 1858, den, som brød Isen, og det er en Ære, som jeg ikke vil give slip paa.

I Studenterforeningen havde jeg som ung Student læst mine første Eventyr. Aaringer vare hengaaede siden. Nu, 1858, læste jeg igjen og blev saa hjerteligt modtaget, saa glad hilset, at, om min Frygt for at læse op for en stor Kreds end ikke forsvandt, saa følte og forstod jeg dog tilvisse, baade her og blandt Arbejderne, at jeg læste for unge, varme Hjerter, for natursunde Mennesker, der gjorde de overstandne Aftener til henfarne smukke Fest-Øieblikke.

I de sidste Aaringer udkom ved Juletid eller tidligt paa Foraaret et lille Hefte Eventyr, paa hvis gule Omslag prangede Billedet af Storcken, som kommer flyvende med Foraaret paa sin Ryg. Det sidst udkomne Hefte indeholdt det større Eventyr »D y n d k o n g e n s D a t t e r«. Herom skrev I n g e m a n n:

S o r ø d. 1ode April 1858.

Kjære Ven!

De er et lykkeligt Menneske! Naar De rager i en Rendesteen, finder De strax Perler, og nu har De jo fundet en Ædelsteen i — Dyndet. Det er en velgjørende Phantasia, der saaledes holder os Rosen for Næsen, hvor det stinker værst i Verden, og viser os en kongelig Herlighed i Dyndet: at hun er smuk, har

jeg allerede hørt af Andre. Det skal fornøie mig at see hende efter den Storkeryggen og de sex Skylninger, De har foretaget med hende. Jeg har saa megen Kjærlighed til hendes ældre Sødskenne og saa megen Kjærlighed til hendes Afvaskers Smag og fine æsthetiske Lygte, at der hverken ved hende eller det halve Kongerige, hun sagtens medbringer, klæber mindste Plet fra hendes Faders Heelstat. Med vor egen Heelstat er det jo Dynd. Gid nu Deres Prindsesse kunde vise os, hvad Godt og Skjønt der kan komme ud af et saadant Rige. Lykke og Velsignelse i det Livsaar, De har begyndt. Det er maaskee inkonseqvent, men i hvor høi Priis jeg end sætter paa, at man er født, som Betingelse for alt Liv og Begyndelsen paa alt det, der er værdt at leve for, bryder jeg mig dog ikke meget om Fødselsdagen. Den anden April huskede vi desuagtet paa med Hensyn til den fredelige anden Aprils Helt paa Storkeryggen, som jo er Vignet paa Deres Eventyr og Historier. Dannebrogsmandskorset var nær kommet den Dag. Den Paaskjønnelse fandt vi kjøen og i sin Orden. Hjerteligst Hilsen fra os begge.

At Theatret ikke slaaer Hauch ihjel, var mig en glædelig Tidende. Mig vilde denne Post ødelægge, og Dem maaskee med, hvorvel De jo, naar det skal være, kan være praktisk som Pokker. Jeg var ogsaa praktisk i min Direktør-Tid, men det tog paa Kræfterne, og eet Aar til havde jeg ikke udholdt det. Nu et fremdeles lykkeligt Privatliv og Digterliv med friskt farvede Psychevinger, hvad enten De med disse flagrer over Blomster eller kjører i Deres Karre gennem Dyndriget for atter at flyve hen over Verden i Solskin og Sommerluft. Deres hjertelig hengivne

B. S. I n g e m a n n.

I Juni var jeg allerede paa Reise, i Besøg hos S e r r e s og hos Vennerne i B r u n n e n. — Reiselivets Glæde var endt. I Hjemmet forestod mig Meddelelsen om en Begivenhed, der rystede mig, fyldte mig med stor Sorg, og som altid træder smerteligt og afskrækkende frem for mig, naar Venner ira A m e r i k a kalde mig til deres Hjemland hiinsides Verdenshavet. Jeg har i de første Blade af »m i t L i v s E v e n t y r« fortalt om Admiral W u l f f s Huus i K j ø b e n h a v n, hans Hustru og Børn, om den ældste Datter, H e n r i e t t e, som altid, i tunge og glade Dage, tog saa inderlig Deel i Alt, hvad der mødte mig. Efter Forældrenes Død boede hun sammen med sin yngste Broder C h r i s t i a n, Lieutenant i Marinen. En mere kjærlig og opoffrende Broder, end han var, har Ingen eiet. For hende var det en Trang, ja, om man vil, en Sundheds Sag at reise, og særligt elskede hun Havet. Paa flere større Reiser fulgte Broderen hende; med ham besøgte hun Italien, de vestindiske Øer og det amerikanske Fastland; paa deres næstsidste større Reise kom de begge paa et Fartøi, hvor der var Smitte af den gule Feber. Broderen blev angrebet, og hun, den svage Pige, var hans Pleierske, sad ved den Feber-syges Seng, tørrede med sit Lommetørklæde hans hede, vaade Pande, tørrede saa sine Øine med det samme Klæde, men hun blev den Stærke; hun slap for Sygdommen, medens Broderen bukkede under. Dybt overvældet af Smerte fandt hun et kjærligt Hjem paa E a g l e w o o d ved New-York hos den ædle M a r c u s S p r i n g og hans fortræffelige Hustru, hvis Bekjendtskab hun havde gjort gennem Forfatterinden F r e d e r i k k e B r e m e r. Efter et Aars Tids Forløb kom H e n r i e t t e W u l f f igjen

til Danmark, og vi saae hinanden saa godt som daglig. Savnet af Broderen var i mange Henseender uhyre tungt for hende. Hendes Tanker fløi tidt til det Sted, hvor hans Støv hvilede; hun maatte endnu en Gang derhen og bestemte sig i Sommeren 1858 til denne Reise. I September afseilede hun med det hamburgske Dampskib »Austria«. Fra England modtog Søsteren det sidste Brev fra hende. Hun fortalte, at der var saa særdeles Mange ombord paa Skibet, men der var Ingen, hun følte sig draget til; ja, da de kom i Land i England, følte hun en saa stor Ulyst til Reisen, at hun helst havde vendt om igjen, men hun skammede sig over sin Svaghed og blev paa Skibet.

Ikke længe efter læste vi i Avisen, at Dampskibet »Austria« var brændt paa Atlanterhavet. Jeg var overvældet ved denne Tidende; hendes Søster og ældre Broder, hendes Slægt og Venner gik i en Angst og Uvished; snart fulgte Skildringer af de skrækelige Scener i Undergangens Øieblik, Beretninger fra de Enkelte, der vare frelste, men hvem vare disse? Var hun, den lille, svage Skikkelse, mellem de Levende. Ingen Efterretning kom med Visheden om, at hun var paa Havets Bund. Jeg lagde min Smerte i de Ord, som jeg i Sorgens første Øieblik nedskrev:

Henriette Wulff.

(død paa Dampskibet »Austria« d. 13de Sept. 1858.)

I det brændende Skib, paa det rullende Hav,
I Rædsler, som ei vi udholde at høre,
Har Du lidt, har Du endt, har Du fundet Din Grav,
Dødsmaaden og Kampen naae aldrig vort Øre.

Du dristige, kraftfulde Sjæl! Du Dig holdt
 I et skrøbeligt Legem; høit stod Du i Vrmlen,
 Og aldrig Dit ildfulde Hjerte blev koldt,
 Her Faa kun forstod Dig, men Flere i Himlen.

Du var mig en Søster, deeltagende, stærk,
 Min Sjæl holdt Du oppe, naar Verden mig traadte,
 Du kjendte, forstod mig, og det er Dit Værk,
 At tidt jeg ei sank, naar synke jeg maatte.

Det Falske, det Tomme, det Bjældeklangs Smaa
 Har Hobens Beskyttelse, bæres af Strømmen,
 Dens Løb ei forandres, Skumbølgerne gaae,
 Og Jordlivet gaær, det er endt snart som Drømmen.

Farvel min Veninde fra Barndommens Aar,
 Du var mig meer god end jeg det fortjente.
 Nu har Du stridt ud; — hos en Broder Du staaer,
 Med hvem alt paa Jorden Dig Længsel forente.

Din Kiste blev Havet, det rullende Hav,
 Og Indskriften over Dig staaer i vort Hjerte.
 Din Sjæl er i Himlen; der Herren Dig gav
 Lyksalighed tifold for Dødsstundens Smerte. —

I det brændende Skib, paa det rullende Hav,
 I Rædsler, som ei vi udholde at høre,
 Har Du lidt, har Du endt, har Du fundet Din Grav,
 Dødsmaaden og Kampen naae aldrig vort Øre.

Min Tanke var i Nætter og Dage opfyldt af denne Begivenhed. Jeg kunde ikke tænke paa Andet, og mangen Nat i Uvishedens Tid bad jeg i mit Hjerte Gud: Er der en mulig Forbindelse mellem Aandens og Legemets Verden, da forund mig et Vink, et Tegn derfra, selv om det kun er en Drøm om hende. Men uagtet min Tanke, naar jeg var vaagen, heelt om-

sluttede Ungdoms-Veninden, saa viiste eller rørte der sig aldrig, naar Søvnens kom med Drømme, Noget, som min Phantasi kunde sætte i Forbindelse med hende. Den stadige Tanke paa det, der var hædet, angreb mig saaledes, at en Dag, da jeg gik paa Gaden, forekom det mig pludseligt, at Husene vare uhyre Bølger, der rullede mod hverandre. Jeg saae Bevægelsen, men i samme Øieblik blev jeg i den Grad forfærdet over mig selv, at jeg med al min Villiekraft brød denne stadige Tænken paa Et og det Samme; jeg følte, at det ellers maatte føre til Vanvid. Der kom en pludselig Ro i mit Sind, en Fortrøstning til Gud, og Sorgen løste sig i Veemod.

I n g e m a n n skrev til mig:

S o r ø d. 19de Oktober 1858.

— »Jo større hiin Sjæl i det lille, svage Legeme har været, desto lettere har Flugten været fra det brændende til det slukkende Element og desto friere Flugten til det store Aanderigets Element, hvori vi dog først ret skulle drage Aande. Dog, »d e t d ø e n d e B a r n s« og »A t v æ r e e l l e r i k k e v æ r e ' s« Digter behøver jeg ikke at udmale Lyssiden selv i det jordiske Undergangs Billede, der et Øieblik maa kunne overvælde os som det Rædsomste. Det har De selv vist allerede gjort, og har De då tillige givet Smerten og Kjærligheden Luft i en Afskedssang til den befriede Aand, saa har Smerten tabt sin Braad, inden dette lille Brev naaer Dem. Baade min L u c i e og jeg har hjertelig følt og deelt Deres Smerte ved Tanken og Udmalingen af det sandsynlige indtrufne Forfærdelige, men vi vide, Gud skee Lov, ogsaa hvor og hvorledes De vil søge og finde ikke alene Trøst,

men selv Opløftelse i hvad den høieste Kjærlighed dog kun tilskikker. Gud velsigne Dem og give Dem Kraft til ikke blot selv at finde Trøst, men ogsaa at kunne meddele den til Søsteren.«

Frøken Wulffs ældste Broder, Kaptain i Marinen Peter Wulff, skrev til en af de fra Skibet frelste Søofficerer, og Alt, hvad der erfarede, var, at Henriette Wulff var seet ved Frokostbordet. Efter dette pleiede hun altid, vidste man, at gaae til sin Kahyt og først komme igjen til Middagsbordet. I denne Mellemtid var det, at Ulykken skete. Skibet skulde udluftes ved at brænde Tjære, Tjæretønden væltede, og det brændbare Stof udbredte Røg og Flamme, der snart omspændte hele Skibet; man antog, at hun, kvalt af Røgen, var død i Kahytten. Den er nu hendes Gravkammer paa Atlanterhavets Bund.

1859.

Hartmanns melodirige, folketonende »Liden Kirsten«, hvortil jeg har skrevet Texten, blev efter lang, ufortjent Hvile igjen bragt paa Scenen og fik der stor Anerkjendelse; selv min Text blev fremhævet. Kritikerer i »Fædrelandet« kaldte den et virkeligt Digt, en Inspiration, *»une rêve de l'ideal au milieu des tristes réalités de la vie.«* »Skønne, venlige Billeder glide forbi, de tale saa naivt og uskyldigt til En, og Udarbejdelsen i Sproget er saa phantasirig og plastisk. at man ikke læser dette Digt uden at røres.« En saa velvillig Udtalelse forundtes nu mit Digt.

I det tidlige Foraar udkom et nyt Hefte »Eventyr og Historier.« Mellem disse: »Vinden

fortæller om Valdemar Daae og hans Døttre.«

Skoven var sprunget ud, Veiret varmt og smukt. Kong Frederik den Syvende opholdt sig da paa det gamle, prægtige Slot Frederiksborg i den deilige Skovnatur. Han lod mig kalde for at høre mig selv forelæse min nye Digtning. Jeg blev modtaget med den jevne, hjertelige Ligeftremhed, som Kongen altid viiste, og jeg tilbragte nu to smukke Dage i Christian den Fjerdes stolte Bygning, om hvilken Hauch har sunget saa smukt:

»Skjøn som en Rose fra Feernes Riger,
Fast som det Ord, der blev talt af en Helt,
Stolt som et Fjeld, der mod Lyset opstiger,
Blinker Dit Taarn under Stjernernes Telt.«

Jeg saae al den Pragt og gamle Herlighed, gik i disse Sale, sad ved Kongens Bord, som paa den smukke Solskinsdag var dækket ude i Haven. Da Taffelet var hævet, fulgte en Rotour paa Søen rundt om Slottet. Kongen meente, at just herude i det Frie maatte jeg læse Historien, som Vinden fortæller om Valdemar Daae og hans Døttre. Kongen og hans Gemalinde, Lehnsgravinde Danner, toge Sæde i Kongebaaden, hvor jeg ogsaa fik Plads; et Par Baade med andre Gjæster fulgte. Vi glæde hen over det blanke Vand, hvori de ildrøde Skyer ved Solnedgangen speilede sig. Og jeg læste Historien om Riigdoms og Lykkens Hensfaren, læste Vindens Susen: hu-u-ud-fare hen! Der blev et Øieblik Stilhed, idet jeg havde endt Læsningen, selv følte jeg mig forunderlig veemodig, og man vil forstaae, at Erindringen om disse Minuter i Kongebaaden, hvor Søen, Luften og Slottet selv straaled

som i Glød, levende kom mig i Tanke, da senere paa Aaret det Sorgens Budskab lød: »F r e d e r i k s b o r g staaer i Flamme!»

Sommertiden kaldte mig til J y l l a n d, Danmarks meest maleriske Provinds. Erindringen herfra er nedlagt i »E n H i s t o r i e f r a K l i t t e r n e« og en Skildring af »S k a g e n.«

Etatsraad T a n g, Eieren af det gamle N ø r r e - V o s b o r g, hvor engang Ridder B u g g e s Gaard stod, næved Nissum-Fjord, havde indbudt mig. Et Billede af Stedet, Gaarden og Menneskene er givet af mig i et Brev til I n g e m a n n:

— »I Mandags reiste jeg fra S i l k e b o r g vesterpaa. Jeg tænkte at komme i øde, næsten ubeboede Egne og finder overalt dyrkede Marker og smukke Haver op til Præstegaardene, hvor Hyld og Roser blomstre. Her er meget beboet og et prægtigt Folkefærd. N ø r r e - V o s b o r g er en rigtig gammel Gaard med dybe Grave og høie Volde tæt op til Vinduerne. Det skjærmende Krat rundt om Haven har Vestens Storme klippet som havde det været under Gartnerens Sax. Gaardens Kapel er forandret til Gjæsteværelse; der sover jeg. En hvid Dame viser sig paa dette Sted, men hun har endnu ikke besøgt mig; hun veed vel, at jeg lider Spøg, men ikke Spøgeri. I Onsdags, den 6te Juli, feiredes her paa Gaarden F r e d e r i c i a - S l a g e t; sex Bønderkarle, som havde været med, bleve indbudne. Der blev spiist, drukket og holdt Taler, Dannebrog vaiede, og da man bad mig om at læse et Eventyr, læste jeg »H o l g e r D a n s k e.« Etatsraad T a n g ynder meget Bondestanden, og denne have vi besøgt; hvor her er rige, pyntelige Gaarde! Kjøkkenerne saae ud som vare de Dukkeskabe, og

Lofterne vare skjulte med et Mosaik af Skinker og Pølser. De gode Mennesker overvældede mig med Kage, Syltetøi og Drikkevarer. De bød mig Snapse og flere Slags Vine, Thevandsknægte og Liqueurer, og da jeg naturligviis kun kunde nippe til al den Overflødighed, kom de med Chokolade: den kunde jeg vel drikke, sagde de, og saa bragte de gammelt Øl ovenpaa; de meente det saa godt.

Iforgaars kjørte vi til H u u s b y-Klitterne ved V e s t e r h a v e t, tre Mile herfra. Vi vare flere Vogne, alle med Dannebrogflag; disse plantedes paa Klitterne, et Telt blev reist, Havet rullede, og vi sang fædrelandske Sange. Omtrent to Bøsseskud fra Klitterne ligger H u u s b y-Præstegaard, med store lyse Stuer, et godt Bibliothek og D e r e s Portrait. I Haven groe mægtige Træer, og der er en Mylder af Roser. Men hvor var Vinden skarp, da vi om Aftenen kjørte hjem, den skar mig Rifter i Læberne og skurede Huden af mit Ansigt.

Igaar var her stort Selskab paa N ø r r e - V o s b o r g for min Skyld. Her var over Hundrede Mennesker, meest af Bondestanden. Vi drak The i Haven og sad siden tilbords ud paa Natten i den store Sal, hvor der lød Sange og Taler. Det er prægtige Folk, Bønder med Dannelse og Lyst til at vide og forstaae. De ønske særligt her vesterpaa en Jernbane, den kommer nok. Landet selv bliver engang et Kornland og Skovland, er jeg forvisset om; men da er den romantiske, lynggroede Hede borte, med sin Eensomhed, sit Fata morgana og al sit Præg af en gammel Tid. Mange Sagn har jeg hørt herovre; flere knytte sig til N ø r r e - V o s b o r g. Her i Kjælderen er det, at Taterkvinden L a n g e m a r g r e t h e sad; hun havde

revet Fosteret ud af fem frugtsommelige Koner for at spise det varme Barnehjerte og meente, at naar hun havde ædt det syvende, kunde hun gjøre sig usynlig. Idag tuder Vinden som ved Efteraarstid, og Havet høres.«

Nørre-Vosborg, den 11te Juli 1859.

Deres inderlig hengivne

H. C. Andersen.

Det var et deiligt Ophold her og ikke just saa kort. Ved Afreisen fulgte hele Familien mig til Lemvig. Her, nær ved Limfjorden, er Hamlets Grav, ikke ved Helsingør, hvor Shakespeare har henlagt sin storartede dramatiske Digtning. »Amlets Grav« siger Vesterjyden. Den eensomme Faarehyrde sidder tidt paa Høien og blæser sin eensformige Melodi paa den lille Fløite, han har skaaret af en Hyldegreen eller et Faarebeen.

Vi naaede Lemvig og tog ind i Gjæstgivergaarden. Lidt efter saae jeg Dannebrogslaget stukket ud fra Taget, og snart efter kom ogsaa Gjenboens Dannebrogslag ud.

»Er her noget Festligt?« spurgte jeg, og fik da af Etatsraad Tang at vide, at det var til Ære for mig.

Nu gik vi sammen ud for at bese Byen; milde Øine hilsede mig, og fra flere Huse vaiede Flag. Jeg kunde ikke ret troe, at det gjaldt mig, men da jeg næste Dag i den tidlige Morgen kom til Dampskibet, maatte jeg forstaae, at jeg havde Venner ogsaa i Lemvig, og det fra de Store til de Smaa.

I Folkestimlen stod en lille, vel indpakket Dreng. »Stakkels lille Fyr« sagde jeg, »saa tidlig oppe for at komme med Dampskibet?«

»Han skal ikke med«, svarede Moderen. »Han havde

ikke Rist eller Ro, før jeg lovede ham, at han skulde komme herhen for at see A n d e r s e n reise; han kjender alle hans Eventyr.« Jeg kyssede den lille Dreng og sagde: »Gaa dog hjem og i Seng, min lille Ven! Lev vel, lev vel!« Jeg var ganske barneglad, blev varm derved og frøs ikke som den Lille i den kolde, friske Vestkysts-Morgen.

Skibet gled gennem O d d e s u n d, hvor Tydscklands Keiser engang plantede sin Fane og vilde, at Danskhed skulde døe. Vi kom til T h i s t e d, Hexeprocessernes By, som H o l b e r g fortæller os om. Vi vare ved Landingsbroen; jeg sad i Kahytten, da man kom og kaldte mig op paa Dækket. Venner af mine Digtninger stode paa Broen for at bringe mig et rungende Hurra.

Ud paa Dagen naaede jeg A a l b o r g. Her hilsede glade Øine mig, og jeg følte venlige Haandtryk. Min Ven fra Studentertiden, Kammerherre D a h l s t r ø m, gift med Ø r s t e d s elskværdige Datter S o p h i e, førte mig til sit Hjem, det gamle A a l b o r g h u s. A n d e r s S a n d ø e Ø r s t e d var her i Besøg, han, Retsvidenskabens Stjerne af første Rang og den betydende Statsmand. Da vi efter Middagsbordet sad i Skumringen, meldte Tjeneren, at der strømmede saa mange Mennesker ind i Gaarden, og snart efter kom en Deputation op i Stuen. A a l b o r g-Sangforening vilde bringe mig en Hilsen i Sang. Jeg følte mig forlegen ved, at det gjaldt mig og ikke Ø r s t e d; jeg kunde ikke stille mig ved det aabne Vindue, hvor han for et Par Aar siden havde staaet og modtaget en lignende Hyldest. Jeg gik ned i Gaarden til de forsamlede Mennesker; Sangen begyndte, og jeg trykkede saa Mange jeg kunde i Haanden, glad og taknemlig. Det

var den første Serenade, der blev bragt mig i Hjemmet. Svenske Studenter havde tidligere, paa mit første Besøg i Lund 1840, bragt mig en saadan.

Fra Aalborg gik Reisen mod Skagen, Danmarks nordligste Pynt, hvor Nord søen og Kattegattet mødes.

Det gamle Bør glum - K l o s t e r, hvor engang Kirkemagt raadede mere end Kongen selv i eget Rige, er nu Herresæde. Proprietair Rotbøll, dets Besidder, havde venligst indbudt mig til at være der i nogen Tid for at bese Egnen og maaskee blive Vidne til en af Vesterhavets Storme. Jeg har i min historiske Fortælling »Bispen paa Bør glum og hans Frænde« givet Billedet af Stedet:

»Nu ere vi oppe i Jylland, heelt ovenfor Vildmosen; vi kunne høre Vesterhavet rulle; det er ganske nær ved; men foran os løfter sig en stor Sandhøide; den have vi længe seet, og vi kjøre endnu hen imod den, langsommelig kjøre vi i det dybe Sand. Oppe paa Sandhøiden ligger en stor, gammel Gaard, det er Bør glum - K l o s t e r; den største Fløi er Kirken. Derop komme vi nu i den sildige Aften, men Veiret er klart, det er lyse Nætter. Man seer saa langt, saa langt vidt omkring, over Mark og Mose, ned til »Aalborg - Fjord,« over Hede og Eng, lige ud over det mørkeblaa Hav.

Nu ere vi derude, nu rumle vi ind mellem Lo og Lade og svinge om, ind ad Porten til den gamle Borggaard, hvor Lindetræerne staae i Række langs Muren; der have de Ly for Vind og Veir, derfor groe de, saa Grenene næsten skjule Vinduerne.

Vi gaee op ad den steenlagte Vindeltrappe, vi gaee hen ad de lange Gange under Bjælkeværksloftet, Vin-

den suser her underligt, ude eller inde, man veed ikke rigtigt, hvor det er, og saa fortæller man — ja man fortæller saa Meget, naar man er bange eller vil gjøre Andre bange. De gamle, afdøde Kanniker, siger man, glide stille forbi os ind i Kirken, hvor Messer synges; man kan høre det i Vindens.Suus; man bliver saa underligt stemt derved, man tænker paa de gamle Tider, tænker, saa at man er i den gamle Tid«.

»Det spøger paa B ø r g l u m«, havde man sagt mig i A a l b o r g. I en bestemt Stue viiste de afdøde Kanniker sig, sagde man, og man forsikkrede mig, at Stiftets Biskop selv havde seet dem. Jeg vover ikke at benægte Muligheden af en Forbindelse mellem Aande- og Legemverdenen, men jeg troer ikke med Forvisning paa den. Vor Tilværelse, Verden i og om os, er et heelt Underværk, men vi ere saa vante dertil, at vi kalde det naturligt. Alt holdes og bæres ved store Naturlove, Fornuftlove, Love, der ligge i Guds Almagt, Viisdom og Godhed, og jeg troer ikke paa Afvigelser fra disse.

Efterat jeg den første Nat havde sovet paa B ø r g l u m - K l o s t e r, kunde jeg ved Frokostbordet ikke undlade at spørge Huusherren og hans Frue, i hvilket Værelse her paa Gaarden Biskoppen havde sovet og Spøgelserne viiste sig. Man spurgte, om jeg havde Frygt, og tilføiede, at det var netop i mit Værelse, at de afdøde Kanniker havde viist sig. Det Første, jeg nu havde at gjøre, var at gaae derhen og undersøge Væselset fra Gulv til Loft; ja jeg gik ud i Gaarden, betragtede nøie alle Omgivelser og kravlede op til Vinduerne for at komme efter, om Stedet egnede sig til at arrangere Spøgelse-Scener; jeg vidste ikke, om man her, ligesom paa andre Herregaarde, rigtig-

nok i min tidligste Ungdom, havde Morskab med at arrangere spøgefulde Nattescener. Men jeg opdagede Intet, og jeg sov den Nat og flere Nætter i Ro og Tryghed.

En Aften kom jeg tidligere tilsengs end sædvanligt og vaagnede nu kort efter Midnat med et underligt Kuldegys; jeg følte mig uhyggelig tilmode, tænkte paa de omtalte Spøgelser, men sagde til mig selv, hvor taabelig dog denne Frygt var, hvorfor skulde her de hvide Kanniker vise sig for mig. Havde jeg ikke, da jeg endnu levede i Uvished om *Henriette Wulffs* Død, bedet inderligt til Gud, at det maatte forundes mig, om Sligt var muligt, at erholde et synligt eller hørligt Tegn paa, at hun var mellem de Henfarne; men Intet viiste sig, Intet fornam jeg.

Disse Tanker løftede mig ud af min Betagethed, men i samme Øieblik saae jeg i den bageste, mørkeste Deel af Værelset en Taageskikkelse som et Menneske. Jeg saae og saae, det isnede gennem mig; det var ikke til at holde ud. Jeg har en dobbelt Natur: Frygt-somhed og Trang til at vide og forstaae. Jeg sprang ud af Sengen, løb mod Taagebilledet og saae nu nærved, at den blanke, ferniserede Dør, hvis to frem-springende Afsatser bleve belyste fra et Speil, der igjen gennem Vinduet fik Lys fra den klare Sommer-nat, formede nogenlunde en Menneskeskikkelse. Det var Spøgeriet, jeg saae paa *Bør glum*.

Senere har jeg oplevet endnu et Par Spøgelse-Historier; det vil vist her bedst være Stedet til at meddele disse.

Det var et Aarstid senere; jeg var paa en anden stor, gammel Herregaard. Jeg gik ved høi lys Dag gennem en af de store Sale og hører pludseligt, at

der bliver ringet stærkt som med en Bordklokke. Lyden kom fra den modsatte Fløi af Gaarden, hvor jeg vidste, at Værelserne ikke vare beboede. Jeg spurgte Husets Frue, hvad det var for en Klokke jeg havde hørt. Hun saae alvorlig paa mig! »De har ogsaa hørt den?» sagde hun »og hørt den ved høi lys Dag«; og hun fortalte, at den oftere var hørt, især seent paa Aftenen, naar Gaardens Beboere forføiede sig til Ro, ja, at Lyden var saa stærk, at den kunde høres af Folkene nede i Kjælderen. »Lad os dog undersøge det« sagde jeg. Vi gik gjennem Salen, hvor jeg havde hørt den hemmelighedsfulde Klokke, og mødte Husets Herre og Stedets Præst. Jeg fortalte om Klokkelyden og forsikkrede, idet jeg traadte hen mod Vinduet: »Der er ikke Spøgeri«, og idet Ordene vare udtalte, ringede Klokken endnu stærkere end første Gang; da rislede det mig koldt ned ad Ryggen, og jeg sagde med mere svag Stemme: »Jeg tør vel ikke benægte det, men jeg tror ikke ret paa det.«

Før vi forlode Salen, klang Klokken endnu engang; men i samme Øieblik faldt mit Øie tilfældigt op paa den store Lysekronen under Loftet; jeg saae, at mange smaa, hængende Glasstykker vare i Bevægelse. Jeg greb en Stol og sprang op paa den med Hovedet mod Kronen. »Gaa hurtigt og stærkt hen over Gulvet!« bad jeg. Man gjorde det, og nu hørte vi Alle den stærke Klokkelyd; den havde en Klang, som lød den langt borte fra — og Spøgeriet var opdaget.

En ældre Præsteenke, som hørte derom, sagde senere til mig: »Det var saa interessant med den Klokke! Hvor kunde dog De, som er en Digter, nænne at løse Saadant op til Ingenting!«

Endnu en Spøgelse-Historie; den sidste:

Jeg var i K j ø b e n h a v n. Jeg vaagnede midt om Natten og seer, at der paa Kakkelovnen for Enden af Sengen staaer en kridhvid Buste, som ikke tidligere havde været der. »Det er vistnok en Foræring«, tænkte jeg, »men hvem forestiller den?« Jeg reiser mig op i Sengen og stirrer paa den hvide Skikkelse, som i samme Øieblik forsvinder. Det jog igjennem mig, men jeg stod op, tændte Lys og saae paa Uhret. Klokken var netop eet; i samme Øieblik hørte jeg Vægteren raabe Tiden. Jeg skrev den lille Begivenhed, op og lagde mig igjen, men kunde ikke finde Hvile. Da kom det mig i Tanke, at det kunde være Maanelyset, der gjen-nem Vinduet havde skinnet ind paa den hvide Muur. Jeg stod igjen op og saae ud. Luften var skyet, Ny-maanen maatte ogsaa forlængst være nede; alle Lygter var slukkede, altsaa kunde Lysbilledet heller ikke have viist sig fra en af disse.

Næste Morgen undersøgte jeg nøie Værelset og saae ud over Gaden; ovre ved Gjenboens Huus var en Lygte; Skinnet fra den kunde ved det halvt nedhængende Gardin og et Seil paa et Fartøi ude i Kanalen have formet paa Væggen Skikkelsen af et menneskeligt Ho-ved. Jeg gik derfor, da det blev Aften, ned paa Gaden og spurgte Vægteren, paa hvilken Tid han slukkede Lygterne. »Klokken eet« svarede han, »lige før jeg raaber.«

Lysskjæret paa Muren havde jeg seet og stirret paa; Vægteren havde i det Samme slukket Lygten og med den Spøgelset.

Men igjen til B ø r g l u m - K l o s t e r, hvor Flere end Een fortalte om natlige Syner. Jeg havde aldrig den Lykke at see dem, men saasnart jeg paa Hjem-veien kom til A a l b o r g, maatte jeg fortælle om Spø-

geriet og tale med den høiærværdige Herre, der havde seet de hvide Kannikeskikkelser. Jeg tillod mig at yttre, om Synet af disse dog ikke muligviis kunde ligge i en Feil i Øinene, men han svarede alvorligt: »Det ligger maaskee i en Feil i Deres, at De ikke kan see Sligt.«

Ti, tolv Dage tilbragte jeg paa B ø r g l u m, besøgte den lille Fiskerby L ø k k e n, hvor Flyvesandet i Gaderne laae høit op om flere Huse, men det vilde jeg faae endnu mægtigere at see, naar jeg naaede op til S k a g e n, sagde man. Veien derhen førte mig over H j ø r r i n g. Om Aftenen var jeg træt og vilde tidligt tilsengs, men Værten i Gjæstgivergaarden betroede mig i al Hemmelighed, at jeg vilde faae Besøg ud paa Aftenen; flere Damer og Herrer vilde komme for at hilse paa mig, og Haven skulde illumineres.

Ud paa Aftenen kom virkelig en Deputation. Jeg blev ført ned i Haven, hvor jeg modtoges med en smuk Sang, hvis Slutning jeg her vil gjengive:

»Smaablomsterne i Hedens Lyng
Fortalte Dig vist Et og Andet,
Selv Marehalmen raabte: »Syng!«
Og gav Dig Nyt fra Flyvesandet.

Og hist ved Vesterhavets Kyst
Forstod Du Bølgens vilde Røst;
Imens for Andre Alt var tyst,
Du fik saa meget Smukt at vide.

Syng for os Alt, hvad Du har hørt,
Og lad Din Tone lyde længe;
Som før vi skulle lytte rørt'
Og glade til Din Harpes Strænge.«

Provst D j ø r u p holdt en hjertelig Tale til mig. Det var en stemningsfuld Aften, Stjernerne blinkede saa klare, og jeg følte mig saa løftet og glad.

Ogsaa i Frederikshavn, hvorfra Farten til S k a g e n skulde begynde, fandt jeg et hyggeligt Hjem hos Venner, der søgte at gjøre mig Opholdet og Reisen saa behageligt som muligt. Man sørgede for, at jeg fik en paalidelig Kudsk, der kunde kjøre mig langs Havstokken, det vil sige Strandbredden, hvor Bølgerne rullede. Det var en velhavende, fortræffelig Bonde, der vidste Besked med, hvor der var sikker Grund, og hvor der var det slugende Kviksand. Man havde forud viist ham mit Portrait og sagt: »det er en stor Digter«, og Bonden loe saa smaat og sagde: »naa, det er en stor Løgner«. Han vilde paa hele Veien heller ikke ret indlade sig med mig eller fortælle Noget; han loe kun kløgtig af hvad jeg sagde ham; men godt kjørte han, og god og gjæstfri var han; jeg fik ikke Lov at forlade hans Gaard, førend jeg der havde faaet et rigt Traktement, stegte Kyllinger, Pandekager, Viin og Mjød.

Vi kjørte over Mark, Hede og Mosegrund, vi kjørte over Havstokken, paa det faste Sand indenfor Brændingen. Snart naaede vi Klitterne, der laae som store Sneedriver ved Vintertid. Strandbredden var som belagt med bævrende, rødbrune Meduser, Konchylier og afrundede Smaastene. Vrag laae ved Vrag; vi kjørte midt igjennem et stort, engang tremastet Skib. Skrigende Fugleskarer omkrydsede os. Taarnet af den i Sandflugt begravede S t. L a u r e n t i u s-Kirke vinkede og viiste: her ligger Skagens By. Denne selv er tredeelt, og den ældste Deel ligger en halv Miil fra de to Andre. Hen mod disse kjørte vi: Gaderne her

ere omskiftelige, alt som Flyvesandet vil det; de antydes ogsaa ved Touge, spændte fra Stang til Stang; her ligger et Huus, halvt skjult af en Sandklit, der en mørk, tjæret Bygning med Straatag, her et Par Huse med røde Tage; i en lille Kartoffelhav saae jeg en Griis, tøiret til en Gallionsfigur, Haabet, støttende sig paa et Anker. Her kigger fra Husets Gavl en kolossal Skikkelse: *W a l t e r S c o t t* som Gallionsfigur fra et strandet Skib.

Ørkenlandet heroppe har ogsaa sin Oase, en frisk, frodig Plantage med Bøg, Piil, Poppel, Fyr og Gran. Grønsvær dækker Gangenes Sandgrund, der ellers snart ved Vinden vilde faae Overmagt.

Jeg besøgte *S k a g e n s* yderste Pynt, der ikke er bredere, end at et Menneske kan staae der og lade Bølgerne fra *N o r d s ø e n* skylle hen over den ene Fod, medens *K a t t e g a t t e t s* Bølger slaae over den anden. Talløse Søfugle fyldte Luften med Skrig, og fra det umaadelige Havsvælg lød en dyb Summen, Dønningens Rullen og Bryden. Skuet ud over Havets i Luft hensvindende Flade virker svimlende; man vender sig uvilkaarligt her ude paa Pynten for at see, om man endnu har fast Land bag sig og ikke er ude paa Havfladen, en Orm kun for disse Skysværme af skrigende Fugle. Vragstumper og Vrag af Skibe staae som Mammuths-Knokler nede i det klare, gjennem-sigtige Vand, der, naar Stormen farer hen over det, forvandles til skummende Vandfald, der vælte sig over Kystens Revler mod de opfygede Sandbjerger.

Fra *S k a g e n s* »*G r e e n*« kjørte jeg over Klitternes dybe Sand til *G a m m e l - S k a g e n*, der gennem Aaringer altid flyttedes høiere og høiere op i Landet. De tunge Bølger vælte nu der, hvor det tid-

ligste G a m m e l - S k a g e n laae. Vi naaede den i Sandflugt begravede gamle Kirke, som hollandske og skotske Skippere her lode bygge og indvie til St. L a u r e n t i u s. I Aarenes Løb lagde Sandet sig om Kirkegaardens Muur, derefter over denne, hen over Gravene og Liigstenene, heelt op mod Kirkens egne Mure. Endnu søgte dog Menigheden derhen og holdt sin Gudstjeneste, men snart kunde man ikke skovle sig frem. En Søndag, da Skagboerne og Præsten kom, havde en mægtig Sandmile lagt sig foran Kirkedøren; Præsten læste da en kort Bøn og sagde: »Vorherre har nu lukket dette sit Huus, vi maae reise ham et nyt andetsteds!«

Den 5te Juni 1795 blev Kirken ved kongelig Resolution nedlagt; men Taarnet skulde vedligeholdes som Sømærke, og som saadant benytttes det endnu.

Den gamle Kirkegaard vilde Skagboerne dog ikke give Slip paa; de Gamle ønskede at hvile hos deres Forudgangne. Med stor Besværlighed benyttede man da Pladsen som Begravelsessted indtil Aaret 1810, da Sandet saa fuldstændigt havde lagt sig over Kirkegaarden, at en ny maatte anlægges.

Jeg arbeidede mig op til den tilfygede, gjemte Kirke og gjengiver her Indtrykket ved Synet af denne saaledes som jeg har nedskrevet det i min Skildring af S k a g e n.*)

»Med en egen Følelse, som ved Askehøiderne over P o m p e j i, staaer man her ved denne begravede Kirke. Blytaget er brækket af; det hvide Sandmeel, glødende i den hede Sol, ligger skjulende hen over Kirkens Hvælvinger; i Gravnat derinde er Alt skjult,

*) »Samlede Skrifter«, 1ste Udg. 28de Bd. Pg. 57-71. Udg. A.

gjemt og af Slægter glemt, til engang Vestens Storme maaskee bortfyge de tunge Sanddynger, og Solstraaler igjen lyse ind gjennem de aabne Vinduesbuer, hen paa Billederne i Choret, den lange Række Portraiter af Skagens Raadmænd og Borgmestere med deres Bomærker. Maaskee en fjerntkommende Slægt træder ind i dette Skagens Pompeji og igjen beundrer den gamle kunstigt udskaarne Altertavle med dens bibelske Billeder; det varme Solskin bestraaler igjen Maria med Barnet, der i sin Haand holder den gyldne Verdenskugle. Nu ligge de døde Sandbølger hen over Kirken; et Vildnis af Klittjørn med de gule Bær voxer i Sandet, de vilde Roser sætte her Blomst og Hyben; man kommer til at tænke paa Eventyret om Prindsessen i den sovende Skov, hvor Slottet skjules af et uigjennemtrængeligt Krat. Det mægtige Kirketaarn løfter endnu to Trediedele af sin Høide over Sandklitterne, Ravne bygge deroppe, en Vrimmel af dem omsusede Taarnet, deres Skrig og de knasende Grene af Klittjørn, jeg traadte paa for at komme frem, var den eneste Lyd, jeg fornam i denne Sandørken.

Efter et Par Dages Ophold heroppe i denne storartede, vilde Natur, der med sin skrigende Fuglevrimmel frembød et Sceneri for Aristophanes's »Fuglene«, vendte jeg igjen Syd paa, hjem ad. En af mine unge jydsk Venner og en Svigerinde til Præsten fulgte med. Bølgeslagene vare for stærke til at vi kunde kjøre i Havstokken; vi maatte over det dybe Sand og kom langsommeligt fremad. Jeg talte og fortalte om fremmede Lande, jeg havde seet, fortalte om Italien og Grækenland, om Sverrig og Schweiz. Den gamle Postkarl lyttede til og sagde med en Slags Forundring: »Men hvor kan det fornøie

saadant et gammelt Menneske som Dem, saadan at tridse om?»

Jeg spurgte næsten lige saa forundret: »Finder De mig saa gammel?» — »De er jo en Olding« svarede han. — »Hvor gammel troer De da jeg er?» spurgte jeg. — »Han er saadan oppe i Firs«. — »Firs!« udbrød jeg, »Reisen har vel anstrængt mig; seer jeg daarlig ud?» — »Ja han seer fæl ilde ud«, sagde han.

Jeg talte om det nye, prægtige Fyrtaarn paa Skagen. »Ja det skulde Kongen see!« meente Postkarlen, og jeg svarede: »Jeg skal fortælle Kongen derom, naar jeg taler med ham«. Da smilede den gamle Karl til mine Medreisende: »Naar han taler med Kongen!« — »Ja jeg har talt med Kongen,« sagde jeg, »og jeg har spiiist med ham«. Den Gamle lagde Haanden paa sin Pande, rystede med Hovedet og smilede saa kløgtig: »Han har spiiist med Kongen!« Han troede, jeg var lidt smaatosset.

Fra Frederikshavn, hvis Omegn er et Stykke Danmarks Deilighed med Lynghede, Bøgeskov, Kornmarker og aaben Strand, kom jeg igjen til Aalborg, boede atter paa Aalborghus, hædredes atter med Hilsen og Sang; det var som en Drøm, en deilig Drøm, som jeg blev glad ved og takkede Vorherre for. Overalt milde Øine, varme Hjerter og deiligt Solskinsveir i den vxlende jydske Natur. Her, paa Veien mellem Randers og Viborg, medens jeg kjørte, sprang Sangen »Jylland« frem, Digtet, som vor dygtige Componist Heise har givet Toner, der klinge ud over Danmark:

»Jylland mellem tvende Have
Som en Runesteen er lagt;

Runerne er Kjæmpegrave
 Inde midt i Skovens Pragt.
 Og paa Heden alvorstor,
 Her, hvor Ørknens Luftsyn boer.

J y l l a n d! Du er Hovedlandet,
 Høiland med Skov-Eensomhed!
 Vildt i Vest med Klittag Sandet
 Løfter sig i Bjerges Sted.
 Østersø og Nordhavs Vand
 Favnes over Skagens Strand.

Paa A s m i l d - K l o s t e r ved V i b o r g oprandt atter Festsdage hos kjære Venner, men deiligst, meest uventet blev dog Hilsenen paa Afreisens Morgen. Jeg var allerede en Miils Vei fra V i b o r g; da saae jeg paa Veien en ung Dame, jeg havde truffet paa A s m i l d - K l o s t e r, og endnu en anden saae jeg. Nu holdt min Kudsk stille, og jeg saae sex unge, smukke Piger, barnesindede, hjertensgode, staae tæt ved med Blomsterbouquetter til mig. De vare i den tidlige Morgen gaaede en heel Miil for at sige mig Lev vel, hvad de ikke havde villet saa nær ved Kjøbstaden. Jeg blev høiligt overrasket, dybt bevæget, takkede slet ikke saaledes som jeg burde; i min Overraskelse sagde jeg kun: »Men kjære Børn! at gaae saa langt for min Skyld! Gud velsigne Eder, Tak! Tak!« og nu raabte jeg i det Samme til Kudsken: »Kjør dog! Kjør dog!« Jeg var betaget og vilde ud derover. Det var ikke at vise den Glæde og Taknemlighed, jeg følte; det var en keitet Forlegenhed.

Udbyttet af Jyllandsreisen viiste sig ved Juletid, da jeg bragte: »E n H i s t o r i e f r a K l i t t e r n e«, som blev særdeles vel modtaget; dog meente en Anmelder af denne Bog, at man vistnok vilde føle sig meget

skuffet, dersom man, efterat have læst disse Skildringer, reiste derop og troede at finde en saa poetisk Natur som den af mig beskrevne. Jeg havde imidlertid den Glæde, at Konferentsraad Brinck-Seeelin, den Mand, som bedst kunde dømmе om Sandheden, og som selv har givet en fortræffelig Skildring af Skagen i sin Hjørrings Amts Beskrivelse, kom til mig og paa det Varmeste udtalte sin Tak for den Troskab og Sandhed, hvormed jeg havde tegnet hele Naturen derovre. Fra Skagens Præst fik jeg et Brev; ogsaa han glædede sig over Naturskildringerne, isærdeleshed fordi de vare saa sande. Han tilføiede: »Vi ville nu ogsaa troe paa og fortælle, naar Fremmede komme til den i Sandflugt begravede Kirke: Jørgen ligger derinde.«

En digterisk Hilsen sendtes mig deroppe fra:

Du kjære Digter tag imod min Tak,
 Der kun er fattig mod Din rige Gave.
 Hvor Sandet hvirvler vildt ved Skagerak,
 Du plukked' Blomster for Din Digterhave;
 Du bar dem ved Dit Bryst en stakket Stund,
 Saa slog de Rod i Digterhertets Grund.

Saa skjød de frem med Yppighed og Glands,
 Med Duft som Blomster fra et himmelsk Eden,
 Og dog det var den simple, lille Krands,
 Du samlede i Klitten og paa Heden —
 Kun Lyngens Blomst og Sandets vilde Tjørn,
 Som fra Dit Hjerte skjød, liig Englebørn.

Saa flagrede de ud i Verden om
 Ved Vintertid som Sneens hvide Flager,
 Og dog med Vaarens Farvepragt de kom,
 Med Øiet mildt og Kinden rosenfager;
 Fra Dig de kom med Kjærlighedens Bud,
 Det var Dit Hjertes Børn, Du sendte ud.

Jeg har fornummet deres Englerøst,
 Og deres Toner kan jeg ei forglemme.
 Her hørte jeg dem, her ved Havets Kyst,
 I selve Klitten, hvor de høre hjemme,
 Her, hvor de vilde Bølger for Dig sang,
 Her, hvor Du nylig gik Din Digtergang.

Hvor Sandet længst har dækket Kirkens Muur,
 Og Taarnet rager frem fra Klittens Banker,
 Du blev begeistret af en vild Natur,
 Et deiligt Syn gik op for Dine Tanker.
 Da var det, at Dit Seerøie saae
 Hin Kongesnekke med den gyldne Raa.

Da var det, at Du hørte Psalmesang
 Og Orgeltoner under Kirkens Bue,
 Da var det, at Din ædle Digtertrang
 Brød frem i Phantasiens høie Lue,
 Da var det, Lyngens Blomst og Klittens Tjørn
 Skjød fra Dit Hjerte ud liig Englebørn.

H j ø r r i n g, December 1859.

C a m i l l o B r u u n.

Juletiden skulde tilbringes paa det kjære, hjemlige B a s n æ s, men som altid maatte jeg først besøge I n g e m a n n s. Jeg reiste derud tidligt om Morgen den 17de December; alt paa Banegaarden lød det Sorgens Bud: »F r e d e r i k s b o r g - S l o t staaer i Flamme!» Erindringen om mit sidste Besøg her kom mig betydningsfuldt i Tankerne, da jeg — som jeg har fortalt — seilede der i Kongebaaden og ved Solnedgang under den ildrøde Himmel læste »hvad Vinden fortæller om V a l d e m a r D a a e,« om Riigdom og Høihed, der farer hen.

Hos I n g e m a n n modtog jeg Brev fra Kong M a x af B a y e r n. Han skrev, at da jeg ifjor paa S t e r n-

bergsøen i den kongelige Baad læste nogle af mine Eventyr, bestemte han, at jeg skulde være en af hans Maximilians-Riddere. De Hindringer, som dengang stode i Veien, vare nu hævede, og han sendte mig den høie Orden, der var stiftet af ham selv. I Ordenen er afbildet en Pegasus, naar den tildeles Digtere og Kunstnere, men en Minerva-Ugle, naar den gives til Videnskabsmænd. Jeg vidste, at den i München var tildeelt Digteren Geibel, Maleren Kaubach og Chemikeren Liebig, og man har fortalt mig, at de to første Udlændinge, der fik den tilsendt, var Franskmanden Arago og den danske Digter Andersen.

Jeg var meget glad over den ædle, kunstelskende Konges Paaskjønnelse. Inge mann og hans Hustru toge inderlig Deel i min Glæde, og før jeg forlod deres Hjem, kom endnu et Tegn paa Deeltagelse, en dansk, storartet Anerkjendelse, den, som Inge mann saa elskværdigt havde pukket paa, fordi den ikke kom. Nu havde jeg den.

Strax efter min Hjemkomst fra Jylland gik jeg en Dag udenfor Byen. Paa Veien mødte jeg Biskop Monrad, som da var Kultusminister. I en lang Aarrække havde vi kjendt hinanden; som unge Studenter boede vi i Huus sammen, og han besøgte mig. Senere, da han var Præst paa Falster, og jeg kom fra det smukke Herresæde Corselitze, men paa Grund af Stormveir ikke kunde slippe fra Øen, tilbragte jeg et Par smukke, oplivende Dage hos ham og hans Familie. Senere omgikkes vi ikke. Nu standsede han mig og sagde, at den offentlige Understøttelse, 600 Rd., som jeg aarligt havde af Staten, var altfor lille; jeg burde have 1000 Rd. ligesom Digterne Hertz, Christian Winther og Paludan-Müller. Jeg blev glad

overrasket og dog forlegen, trykkede hans Haand og sagde: »Tak! jeg kan behøve det; jeg bliver jo ogsaa ældre, og Honoraret her hjemme er, som De veed, meget ringe; derfor Tak! inderlig Tak, men misforstaae mig nu ikke, naar jeg siger: jeg minder Dem aldrig om, hvad De her har sagt; jeg kan det ikke.« Vi skiltes ad; længe hørte jeg ikke noget Resultat; nu, under Besøget hos I n g e m a n n, kom gjennem Aviserne Efterretningen om, at der i Folkethinget var vedtaget, at jeg til mine 600 Rd. skulde have et aarligt Tillæg af 400 Rd. Den kjære I n g e m a n n udbragte med Lune og Hjerte en humoristisk Skaal for mig, mine Venner sendte mig Lykønskninger, og jeg følte dybt bøiet, at jeg var et Lykkens Barn, altid beskyttet, altid baaret, og jeg fik derved en Angst, som jeg oftere har kjendt: at en saadan Lykke dog aldrig kunde vare ved, der vilde og maatte komme, maaskee snart, Prøvelsens Søer, tunge Dage.

Juleaften var jeg paa B a s n æ s, hvor Juletræet tændtes, ikke blot eet for Husets Gjæster, men ogsaa eet for Godsets fattige Børn; deres Træ stod lige saa rigt og straalende som vort. Fru S c a v e n i u s havde selv pyntet det og tændt hvert Lys, og jeg havde klippet og klistret Figurerne, der hang paa Grenene. De dækkede Borde rundt om bare Julegaver, som de fattige Mødre særligt glædede sig til. Hvergarn til Skjorter, Lærred til Særke og mangt et andet nyttigt Stykke. De Fattige bleve godt beværtede og havde en glad Aften; vi havde flere. Sneen fygede, Kanebjælderne k'ang, de vilde Svaner sang ude fra Stranden. Der var deiligt ude, der var hyggeligt inde; Ungdommen dandsede til den lyse Morgen. Fra Nabogaardene og milevidt borte fra vare Slægtninge og Be-

kjendte indbudne. Fra det nære B o r r e b y, V a l d e m a r D a a e s ridderlige Gaard, kom Familien og dens Gjæster; mellem disse var Een, som jeg særligt glædede mig til at samles med, Novelledigteren S a i n t - A u b a i n, der er vidt bekjendt som Pseudonymen C a r l B e r n h a r d. Hans friske, livlige Skildringer og det naturtro, dansk Charakteristiske giver ham Betydning som Forfatter. Han var dertil elskværdig, hjælpsom og opoffrende; ikke skulde man troe, at han var oppe i de Treds, saa ungdommelig var han af Udseende. Han var mellem de Dandsende, han var mellem de Converserende, og mod mig var han aaben, hjertelig, leende af Verdens Smaalighed; glad ved alt det Velsignede, der ogsaa fandtes.

1860.

Den sjette Januar stod jeg igjen i K j ø b e n h a v n; det var Faderen C o l l i n s Fødselsdag, en Mærkedag for mig og tilvisse for utallige Andre, hvem han havde hjulpet og baaret et Stykke frem paa Livets trange Veie.

Ved dette Aars Begyndelse opstod Ideen at opreise et Monument for H. C. Ø r s t e d, Elektromagnetismens Opdager. Ideen udgik fra Fru J e r i c h a u, ligesom Ideen til det nu reiste Monument for O e h l e n s c h l ä g e r udgik fra H e n r i e t t e W u l f f, der gjennem sin Broder og andre dygtige Mænd førte Planen igjennem. Som Indbydere til Ø r s t e d s Monument blev stillet Statsmanden, Geheimeraad T i l l i s c h, Mineralogen F o r c h h a m m e r, Handelsstandens Repræsentant, Etatsraad S u h r og jeg. Mo-

numentets Fuldførelse overdroges Professor J e r i c h a u; for en bestemt Sum, til en bestemt Tid skulde Statuen være fuldført, støbt i Bronze og da opstilles paa een af K j ø b e n h a v n s offentlige Pladser.

Foraaret kom, Reiselysten kom. Skoven var grøn, skrev I n g e m a n n, og bad mig komme. Snart var jeg i S o r ø og faa Dage efter i R e n d s b o r g. Kaptain L ø n b o r g og hans Frue havde indbudt mig. Jeg tilbragte et Par deilige Dage der, fornam kun Luftning af Danskhed, saae Dannebrog vaie og følte Intet til den Modvillie, der rørte sig mod Dansken. Der laae meget Militair; Officererne hædrede mig med en Fest, og da der blev yttret Ønsket om, at jeg vilde lægge en Dag til og glæde Soldaterne ved at læse nogle af mine Eventyr, var jeg naturligviis strax beredt dertil. Et stort Lokale, jeg troer »H a r m o n i e n«, blev valgt til Oplæsningen, Salen var smykket med Blomster og danske Flag, og Kongens Buste stod øverst, omgivet af Dannebrog. Officerer og Underofficerer, dertil en Mængde Damer og enkelte af Byens Borgere, der forstode Dansk, vare tilstede. Rekrutterne fyldte Galleriet, og Musikkorpset spillede mellem hver Oplæsning af et Eventyr.

Solen skinnede endnu, da jeg vendte hjem til L ø n b o r g s Huus, hvor flere Venner samledes; det var en deilig dansk Dag, sagde de Alle.

Da jeg ved Midnat var i Seng, hørte jeg en Stimmel udenfor; jeg blev urolig og tænkte strax: nu gaaer det løs, nu følger en Demonstration fra de Tydske. Min Vært og hans Frue troede det Samme; jeg laae lyttende nogle Sekunder; da lød Sang, smukke Stemmer, jeg hørte Ordene: »S c h l a f e w o h l«. Det var en ganske venlig Hilsen, som de Tydske bragte den danske Dig-

ter, hvis Eventyr og Historier de kjendte i Oversættelse.

Om Morgenen mødte den danske Militair-Musik og spillede udenfor vort Huus, og da jeg ud paa Dagen kom til Banegaarden, vaiede Dannebrog rundt omkring. En Deputation fra Soldaterne bragte mig Tak for Oplæsningen, stillede sig derpaa i Række og sang danske Sange, og da Toget foer afsted, udbragte de et rungende Hurra for mig til Afskedshilsen.

Det var min Tanke at flyve endnu engang i mit Liv ned til Rom og overvintre i Italien. Veien gennem Tydskland lagde jeg over Eisenach og Nürnberg, besøgte for første Gang den gamle Stad Regensburg og gjorde Udflugt til det prægtige »Valhalla«, som Kong Ludvig her har tryllet frem paa Fjeldranden.

I München ventede mig kjære Venner; deilige, stemningsrige Timer tilbragte jeg her hos den geniale Maler Kaubach. I hans Huus var saa aandsfriskt, saa hjemligt; flere af Münchens betydelige Mænd samledes her, saaledes Liebig, Sieboldt, Geibel og Kobell.

Kong Max og hans ædle Gemalinde viiste mig stor Godhed; det var ikke let at forlade det kunstrige München og de hjertelige Mennesker der.

Men en Udflugt af særlig Interesse kaldte mig et Par Dage ud i Bjergene til Passions-Skuespillet i Ober-Ammergau.*)

Hvert tiende Aar gjentages her disse Folke-Skuespil, en Levning af Middelalderens Mysterier. Den be-

*) Udførligere skildret i »Samlede Skrifter«, 1ste Udg. 28de Bd. Pg. 13—23. Udg. A.

kjendte E d u a r d D e v r i e n t saae disse i Aaret 1850 og har skrevet en interessant Artikel derom. Nu i 1860 havde de taget deres Begyndelse den 28de Mai og skulde vedvare een Gang ugenligt indtil den 16de September.

A m m e r g a u s Beboere leve meest af at skjære i Træ; nu hvilede dette Arbeide under Tiaarsfesten. Fremmede langt borte fra kom for at tage Deel i den, og Tilstrømningen var stadigt i Tiltagende. Enhver modtoges som en kjær Gjæst, ikke som en Fremmed, og blev for en ringe Betaling herbergeret paa det Bedste, alt efter Omstændigheder og Evne. Jeg fik det nu ganske fortræffeligt; det havde mine Venner i M ü n c h e n sørget for. Stedets Præst Hr. D a i s e n b u r g e r, der har udgivet O b e r - A m m e r g a u s Historie, modtog mig med stor Gjæstfrihed. Der var et Liv og Røre overalt, i og udenfor Husene, Kjøbstadfolk og Bønder tumlede sig mellem hverandre, Klokkerne ringede, Geværskud knaldede, »Valfart-Vandrende« kom syngende og bedende. Hele Natten igjennem lød Sang og Musik; der var stor Bevægelse, men ingen Vildskab.

Næste Morgen førte Pastoren mig til Theatret, der af Bjælker og Brædder var reist paa den grønne Slette udenfor Byen. Klokkerne otte skulde Passions-Skuespillet begynde og, kun afbrudt ved en Times Hvile, vedvare indtil Klokkerne fem om Eftermiddagen.

Vi sad under aaben Himmel; Vinden susede, hen over os, Fuglene kom og fløi igjen; jeg maatte tænke paa de gamle indiske Skuespil i det Frie, hvor »S a k u n t a l a« blev opført, og paa de græske Theatre. Jeg saae foran mig Scenen for Choret og Chorførerne, der traadte op og med Sang, Recitativ og Tale for-

bandt den storartede Handling: hele Lidelseshistorien, illustreret ved Parallelsteder fra det gamle Testamente, givne i levende Billeder. Bag Chorets og Chorførernes Scene var reist det egenlige Theater med bevægeligt Forhæng, Koulisser, Bagtæpper og Soufitter. Theatret selv begrændsedes paa hver Side af en smal Bygning med Altan; i den ene Bygning boede Ypperstepræsten, i den anden Pilatus. Den dramatiske Handling hos hver af dem foregik paa Altanen. Fra hver af de to nævnte Bygninger hvælvede sig en stor Port, gennem hvilken man saae ind i Jerusalem's Gader. Den hele, ofte tredobbelte Handling var forbausende godt sat i Scene. Man var hos Ypperstepræsten, man var hos Pilatus, man stod hos Folket, da det svingede Palmegrenene, og da det raabte: »Korsfæst;« der var dertil en Ro, en Skjønhed, som maatte gribe Enhver. Man fortalte, at de Personer, hvem Menigheden overdrog de hellige Roller, maatte være af pletfri Vandel, og at Fremstilleren af Christus altid førend Passions-Skuespillets Begyndelse nød Alterens Sakramente. Hiint Aar var det en ung Billedskjærer, Scènauer; det fortaltes, at den aandelige Anstrængelse i den Grad betog ham, at han efter Forestillingen ikke mægtede at nyde Noget eller at tale med Nogen, førend han i Eensomhed havde samlet sig.

Det hele Skuespil var som en Kirkegang, hvor Prædiken ikke blot hørtes, men blev seet levendegjort. Enhver gik vistnok opbygget herfra, opfyldt af den Kjærligheds Sjæl, der gav sig selv hen for ufødte Slægter.

Min hjertensgode, lærde Vært sagde mig ganske aabent, at han aldrig havde læst Noget af mig, men

at han vidste, at jeg skrev Eventyr. Jeg saae ligesom et Smil om hans Mund: han læste ikke Eventyr. Jeg havde hos mig et lille Hefte af »Eventyrene«, oversatte paa Tydsk; dette gav jeg ham og bad ham, at han ved Leilighed vilde læse lidt deri. Han tog venligt mod Bogen og forærede mig strax efter sin »Ober-Ammergaus Historie«. Allerede Dagen derpaa, da vi gik ud til Skuespillet, sagde den geistlige Herre til mig. »Jeg har allerede læst den lille Bog, De gav mig igaar; kald det ikke Eventyr, det er jo langt over Sligt. »Historien om en Moder« vil jeg kunne fortælle ved et Barns Grav og gennem den bringe Trøst til de Bedrøvede.

Fra München tog jeg over Lindau til Schweiz, op i Jurabjergene til den lille Uhrmagerby Locle, hvor jeg i 1833 fuldendte min Digtning »Agnete og Havmanden«.

Dengang var Reisen herop besværlig, flere Timer maatte man kjøre med Diligence, nu gik det med Damp, paa Jernbane. Denne gaaer et langt Stykke skraat opad; saa er man paa en Holdeplads, hvor Lokomotivet forude tages fra, og et andet spændes paa bagtil. De bageste Vogne blive nu de forreste, og op gaaer det ad en ny Skraaplan til næste Afsats, hvor der igjen venter et Lokomotiv til den følgende Skraaning. Det er en virkelig Reise i Zigzag.

Øverst gaaer Banetoget gennem en af de største Tunneler, 4,200 Metre lang, og efterat man netop har seet Dagslyset og aandet den friske Luft, farer man øieblikkeligt ind i en anden Tunnel, halvt saa lang som den første. Man naer nu den smukke Bjergby, Chaux de Fonds, og snart derefter, i en dyb Dal oppe paa Bjerg høiden, Locle. Her lever og virker

min Landsmand og Ven Jules Jürgensen, hvis Uhre aarligt forsendes lige til Amerika.

For 80 Aar siden var her i Egnen ikke een Uhrmager; nu beskjæftige 20,000 Mennesker i Locle sig med Uhrmagerkunsten. Den Gang kom her hændelsesviis en engelsk Hestpranger; hans Uhr gik itu, og man viiste ham hen til Smeden, Daniel Jean Richard, en behændig, fingernem Mand, der rigtignok aldrig før havde taget et Uhr fra hinanden; nu vovede han det, satte det rigtigt sammen igjen og gav det tilbage til Hestprangeren. Men han havde nu faaet Lyst til at gjøre et Uhr til sig selv. Det lykkedes ham, og fra den Time dreiede al hans Tanke sig om Uhrmagerkunsten. Han lod sine syv Sønner oplære i den og grundede snart i Locle det første Uhrmagerværksted. Byen vilde nu reise et Monument for Smeden Daniel Jean Richard.

Min Ven Jules Jürgensen boede under dette mit Besøg endnu i den samme gamle Gaard, hvor jeg havde været Gjæst hos hans Onkel Houriet. Jeg kom til at boe i min gamle Stue, besøgte igjen den underjordiske Vandmølle, saae Doub-Faldet, kjørte gennem Gran- og Birkeskov ind over den franske Grændse, hvor Bøgene groe, og hvor Solen skinner langt varmere end ved Locle; men varme Hjerter vare her, deeltagende Venner. Jürgensens ældste Søn er, ligesom sin Broder, en dygtig Medvirker i Faderens Kunst, men han har tillige et ikke ringe litterairt Talent. De enkelte franske Oversættelser, der dengang fandtes af mine Skrifter, ansaaes ikke for at være gode, og min unge Ven vilde derfor forsøge at gjøre det bedre.

Under min Medvirken blev ogsaa, medens jeg op-

holdt mig i Locle, en fransk Oversættelse begyndt. Jeg lærte og saae til min Forundring, hvor rigt paa Udtryk for Følelser og Stemninger det danske Sprog er fremfor det franske; dette sidste har ofte kun et enkelt Ord, hvor vi have et heelt Udvalg. Det franske Sprog vil jeg kalde plastisk, det ligesom nærmer sig til Billedhuggerkunsten, hvor Alt er bestemt, klart og afrundet, men vort Modersmaal har en Farverigdom, en Afvexling i Udtryk, der betegne de forskjellige Stemninger. Jeg var glad ved mit Modersmaals Rigdom; hvor er det blødt og klangfuldt, naar det tales, som det skal tales!

Jules Jürgensens Oversættelse af »Dyndkongens Datter« og endnu et Par andre af mine Eventyr udkom paa Joel Cherbuliez's Forlag i Genf og Paris 1861 under Titelen: »*Fantasies danoises*«.«

I Genf vilde jeg tilbringe nogen Tid. Veien dertil fra Locle førte over St. Croix til Yverdun gennem de smukkeste Partier af Jurabjergene, hvor man fra Høiderne har det meest storartede Skue over Alperækken, Neuchâtel- og Genfersøen. Jeg saae det i deilig Aftenbelysning med Alpegløden og stemningsriig Stilhed. En god Pension i Genf hos Madame Acharard var anbefalet mig; jeg fik Værelse ud til Søen, havde elskværdig Omgang af Franske og Amerikanere, og jeg havde snart Venner og Bekjendte i Byen. Man førte mig til Schweizerdigteren Petit-Sen, en høist elskværdig gammel Mand, Schweiz's Béranger. Han havde en smuk landlig Bopæl udenfor Byen, hvor jeg var til Middag hos ham. Han var saa ungdommelig glad, saa sprudlende livlig. Da Maaltidet var endt og Kaffen drukket,

tog han Guitaren, og som Nordens B e l l m a n n sang han flere af sine Sange.

En af de første Dage efterat jeg var flyttet ind hos Madame A c h a r d og vilde besøge en af de Familier, til hvem jeg var anbefalet, tog jeg udenfor min Dør en Drosche og viiste Kudsken Brevets Adresse med Gaden og Huusnummeret. Jeg satte mig i Vognen; han kørte og kørte, det var en lang Vei, ned ad Gader og op ad Gader, hen over den gamle nedlagte Vold. Endeligt var jeg ved Stedet; jeg steg ud af Vognen, saae mig om og opdagede, at jeg befandt mig i en Gade, der stødte tæt op til Pladsen, hvorfra jeg var kjørt ud; jeg saae Md. A c h a r d s Huus, hvor jeg boede. »Er De en Schweizer«, spurgte jeg. »Ja!« svarede han. — »Det kan ikke være sandt!« sagde jeg, »jeg kommer langveis fra, høit oppe fra Norden, og der have vi læst om Schweiz, hørt om W i l h e l m T e l l og det ærlige, brave Schweizerfolk; det staaer høit i Ære hos os. Og nu kommer jeg her ned for ret at kunne fortælle derhjemme om de brave Folk, og saa: derovre paa den anden Side af Pladsen sætter jeg mig op i Vognen, viser Adressen, hvor jeg skal hen, det var kun et Par Skridt at kjøre, og saa føres jeg vidt omkring i Byen, en lang Tour. Det er Bedrag! Det kan en Schweizer ikke gjøre, De er ingen Schweizer!« Da blev Mennesket ganske forknyt; ung var han; godt saae han ud.

»De skal slet ikke betale!« sagde han, »eller kun betale hvad De selv vil. Schweizerne ere brave Folk!« Hans Ord og Stemning rørte mig, og vi skiltes ad som gode Venner.

Under Opholdet i G e n f kom Efterretningen til mig om Digteren J o h a n L u d v i g H e i b e r g s

Død. Jeg har i »M i t L i v s E v e n t y r« omtalt hans Betydning og mit Forhold til ham. Han havde i sin hos Publikum høit anseete »F l y v e n d e P o s t« ført frem mine første Digtninger, han havde, da jeg som ung Forfatter søgte Reisestipendium, givet mig et betydende Vidnesbyrd: at jeg i Humor var beslægtet med vor høit skattede Wessel, i Danmark Lunets meest anerkjendte Digter. Der kom vel siden en Tid, hvor Heiberg var mig imod, da han skrev sit Digt »E n S j æ l e f t e r D ø d e n«, men snart igjen kom Tilnærmelse, Forstaaen og Erkjendelse af, hvad Gud havde forundt mig.

Efterretningen om Heibergs Død kom mig saa uventet og betog mig. Alle de Aandsdygtige og Store, jeg havde kjendt og levet med, fore hen, Een efter Anden.

Til langt ind i September blev jeg i G e n f. Vinden blæste allerede vinterlig koldt fra Jurabjergene og hvirvlede det gule Løv af Træerne. Efterretningerne fra Italien lød ikke indbydende og fredelige. Jeg tvivlede om at finde et hyggeligt Vinterophold i R o m, og i S p a n i e n var Cholera. Jeg besluttede da at overvintre i D a n m a r k. Dog før jeg naaede Hjemmet, skulde jeg komme ind i Sommeren til al dens Yppighed og Frugtfylde. Dette blev Tilfældet, da jeg over B a s e l naaede S t u t t g a r t, hvor en stor landoekonomisk Fest feiredes. Fra Stad og Land valfartede man derhen; Frugter af alle Arter smykkede Festbygningen, Kornneg og Humleranker, Æbler og Pærer, Druer og allehaande Rødder prangede i bugnende Arabesker. Altid, naar jeg siden tænker tilbage paa W ü r t e m b e r g, staaer denne Eftersommers Frugtfylde i min Tanke.

Med min unge Ven, Maleren Amberger, fra Basel kom jeg til Stuttgart. Han modtoges paa Banegaarden af den bekjendte, driftige Boghandler Hoffmann, der strax paa det Hjerteligste indbød ogsaa mig til at boe i sit Huus. Theater-Intendanten gav mig Plads i sin Loge.

»Ja, De kan sagtens reise,« sagde Vennerne i København, da jeg kom hjem og fortalte om al den Gjæstfrihed og al min Lykke. »En gjæstfri Arne i Jurabjergene, i Stuttgart, i München, i Maxen, allevegne!« »De har Deres Huus paa Lokomotiv-Dragens Hale«, skrev Ingemann engang; næsten var og er det saa.

Juleaften sad jeg ikke i Rom, som jeg havde tænkt, men jeg sad godt og glædeligt paa Basnæs.

I et Nummer af »*Household words*« havde Dickens samlet en Deel arabiske Ordsprog og Talemaader, mellem hvilke han i en Note fremhævede:

»*When they come to shoe the Paschas horses, the beetle stretched out his leg. (Arabic.) This is exquisite; we commend it to the attention of Hans Christian Andersen.*«

Jeg følte stor Lyst til at give Eventyret, men det kom ikke. Først nu, ni Aar efter, netop paa Aarets næstsidste Dag, under Besøget paa Basnæs, hvor jeg tilfældigt læste Dickens's Ord igjen, sprang pludseligt frem Eventyret »Skarnbassen«. Dagen derpaa skrev jeg »Sneemanden«. Dette sluttede min Digtvirksomhed i 1860.

1861.

Strax i April kriblede og krablede det i mig. Trækfuglenaturen kom med de første varme Solstraaler. Jeg vilde og maatte endnu engang i mit Liv see Rom, fuldføre Reisen, som jeg opgav Aaret forud. Denne Gang fulgte med mig min unge Ven J o n a s C o l l i n, Søn af Etatsraad Collin. Over G e n f og L y o n naaede vi N i z z a. Her var Hvile, og herfra begyndte for mig det egentligt Nye af Reisen, den maleriske smukke Vei: »*Via della cornice*«, Veien mellem N i z z a og G e n u a. Her skulde man helst gaae paa sine Fødder eller i langsomt Ridt nyde det deilige Skue mellem Klipper og Skovstrækninger ud over det rullende Middehav. Her var en Rigdom af Palmetræer, som jeg intet andet Sted i I t a l i e n har seet dem; herfra føres aarligt ved Paasketid de mange Palmegrene til R o m, hvor de indvies af Paven og uddeeles.

Klippeøen, det lille Fyrstendømme Monaco, ligger med Stad og Land som et tegnet Landkort nede i Vandet; det laae i deiligt Solskin som et lille Legetøis-Rige, i hvilket man fik Lyst til at slippe ind.

Reisen fra N i z z a til G e n u a tager med Diligencen et Døgn, men Veien er saa malerisk smuk, at man ikke bør befare Halvdelen af den ved Nattetid. Vi deelte den derfor i to Reiser, overnattede midtvejs og havde næste Morgen vore sikkrede Pladser i Diligencen for ved Dag at flyve videre.

Gamle Erindringer fornyedes i G e n u a, hvor jeg ikke havde været siden mit første Besøg i 1833. Med Dampskib naaede C o l l i n og jeg i godt Veir til *Civita vecchia*. Paa hele Reisen hertil havde ikke eet Menneske spurgt os om Pas. Nu, i Pavestaten, be-

gyndte Pasplagen i storartet Stiil. Ingen fik Lov at stige i Land, før Passene vare affordrede, og hver Passageer maatte strax ved Landstigningen begive sig ad en just ikke saa kort Vei til Raadhuset, hvor man endda ikke fik sit Pas tilbage, men kun en Slags Kvittering, en Seddel med Tilladelse til at tage med Banetoget til Rom. Midtvejs under Farten maatte denne Seddel fremviises; først udenfor Rom erholdt vi Passene tilbage, og nu maatte vi gjennem den danske Konsul søge at faae Opholdskort, men inden dette lykkedes, hengik der næsten en Uge. Rom, hvem just de Fremmedes Besøg er en saa stor Indtægtskilde, synes aldeles ikke at tænke paa, at her skulde netop Alt gøres for at lette Besøget for den Fremmede.

I den gamle *Café greco*, hvor Konsulen for Danmark, Sverrig og Norge, min Ven Bravo boede, fik jeg et Par Værelser for mig og min unge Reisefælle, og nu gik vi ud i den store Stad, som var mig saa kjendt og hjemlig. Jeg gjensaae og kunde vise Collin alle de kjendte Herligheder; ikke Meget havde forandret sig, siden jeg var her sidst. Man talte imidlertid meget om Usikkerheden paa Gaden, om Mord og Plyndring; men heller ikke dennegang fornam jeg i Virkeligheden Noget dertil. Ruiner, Kunstskatte, Kirker og Haver bleve besøgte, Venner og Bekjendte ligeledes. Een af de Allerførste var vor Landsmand K ü c h l e r, nu »Pietro«, Munk i Klosteret oppe paa Keiserborgens Ruiner. Med Tonsur og sin grove, brune Munkedragt kom han mig imøde, omfavnede og kyssede mig. Det fortrolige »Du« lød atter fra hans Læber. Han førte os til sit Atelier, et stort Værelse med den deiligste Udsigt over Orangetræer

og Roser, ud mod Kolosseum, ud over Kampagnen til de maleriske Bjerge. Jeg var glad ved at samles med Vennen og over den herlige Udsigt. »Her er mageløst deiligt«, udbød jeg. — »Ja, her skulde Du ogsaa blive, leve i Fred og Gud!« sagde han med et stille, venligt Smil, hvori der laae Alvor.

Men jeg svarede raskt: »Et Par Dage kunde jeg blive her, men saa maatte jeg afsted, ud i Verden igjen, leve i den, være i den!«

K ü c h l e r arbeidede paa en Kopi efter D o m i n i c h i n o, bestilt af Grosserer P u g g a a r d i K j ø b e n h a v n. Pengene derfor tilfaldt naturligviis Klosteret.

Den norske Digter B j ø r n s t j e r n e B j ø r n s o n var i R o m. Her skulde jeg gjøre hans Bekjendtskab: jeg havde ikke seet ham, ikke været sammen med ham før. Der var gaet en Tid hjemme i K j ø b e n h a v n, før jeg havde læst denne begavede Digters Arbejder. Flere havde sagt, at hans Bøger slet ikke vilde falde i min Smag. Det er bedst, meente jeg, selv at prøve det, og jeg læste hans Fortælling: »E n g l a d G u t.« Det var som jeg stod paa Fjeldet i den friske Luft, i duftende Birkeskov. Jeg var henrykt og foer strax i alle dem, som havde sagt til mig, at B j ø r n s o n ikke vilde falde i min Smag. Jeg sagde dem, at det var en Fornærmelse mod mig, og at jeg var forundret over, at man kunde troe, at jeg ikke skulde have Tanke og Hjerte for en virkelig Digter.

Nu meente og udtalte Een og Anden, at B j ø r n s o n og jeg i vore Personligheder vare hinanden saa modsatte, at vi strax vilde støde mod hinanden.

Da traf det sig kort før min Afreise fra Kjøbenhavn, at jeg paa anden Haand blev anmodet om at tage

nogle Bøger med til ham fra hans Hustru. Jeg gjorde det gjerne, og ved mit Besøg hos hende udtalte jeg hvor kjær hendes Mand var mig som Digter, og jeg bad hende skrive til ham, at han maatte være elskværdig mod mig, naar vi mødtes, thi jeg vilde holde af ham, vi maatte være Venner. Og fra det første Møde i R o m og til denne Time var han mig deeltagende og god, han var »elskværdig« som jeg bad og ønskede.

Skandinaverne havde bestemt en Fest for vor Konsul B r a v o i en landlig Udkant af R o m. Jeg har givet et Billede af Stedet i mit Eventyr »P s y c h e.« Festen var ogsaa for mig, som nu fjerde Gang kom fra Norden og besøgte Romerstaten.

En smuk Sang af B j ø r n s t j e r n e B j ø r n s o n blev bragt mig:

Vor Luft er meget mindre lys,
 Vort Hav har meget mere Gys,
 Vor Skov har ei den Palmepragt
 Som Sydens, er der sagt.
 Men Nordlys over Natten flyer,
 Og Skoven hvísker Eventyr,
 I Havets Gang
 Er Efterklang
 Af Fædres Seierssang.

Fra hine Eventyrets Land
 Du bærer Bud, Du Vandringsmand,
 Om Vinterdrøm med Nordlys i
 Og Skovens Spøgeri.
 Ja, om et Sted saa høit mod Nord,
 At Folk og Dyr tilsammen boer,
 Og mindste Straa
 Kan tale saa,
 At Børn det godt forstaae.

Hvor Himlen selv i Venlighed
 Som Juletræ sig bøier ned,
 Og Alt gaaer sammen, som i Gud —
 Derfra Du bærer Bud!
 Du kom i Roms Sciroccoluft
 »Med Bøgeløv og Birkeduft«,
 Med Melodi
 Og Trylleri
 Fra Nordens Phantasi.

Du vilde see, om vi har gjemt
 Den Barnelyre, Du har stemt,
 Og om den toner sødt, selv naar
 Antiken Takten slaar.
 Ja, selv i Steen den klinge maa
 Og skal som Du rundt Verden gaae
 Med Trylleslag
 Og hvælve Dag
 For Kjærlighedens Sag.

Kun een Maaned blev jeg dennegang i R o m. Mellem de kjære Bekjendtskaber, jeg her sluttede, staaer særligt det med Amerikaneren, Billedhuggeren S t o r i. Han førte mig til sit Atelier, hvor jeg fyldtes af Beundring over Portraitstatuen af B e e t h o v e n og en allegorisk Fremstilling af »A m e r i k a.« Han førte mig til sin Hustru og sine Børn, der beboede en Etage i Palazzo Barberini. En Dag samlede han her flere amerikanske og engelske Venner med hele deres Børneflokk. Jeg stod midt i Børnekredsen, og med en utilgivelig Dristighed, men paa Opfordring læste jeg »d e n g r i m m e Æ l l i n g« paa Engelsk, som jeg ikke kan godt nok. Da jeg sluttede Oplæsningen, bragte de Smaa mig en Krands.

S t o r i førte mig til den engelske Digterinde E l i s a b e t h B a r r e t B r o w n i n g. Hun var syg, meget lidende, men med lysende, milde Øine saae hun

paa mig, trykkede min Haand og takkede mig for mine Skrifter. To Aar efter hørte jeg af Lytton Bulweiss Søn, hvor varmt og inderligt Elisabeth Browning havde tænkt paa mig. Hendes sidste Digt: »*The North and the South*«, skrevet i Rom i Mai 1861, altsaa netop i Dagene ved mit Besøg, sluttede Digtsamlingen: »*Last Poems*«, udkommet efter hendes Død. Jeg lægger den duftende Blomst ind her imellem disse Blade:

»Now give us lands where the olives grow.«
 Cried the North to the South,
 »Where the sun with a golden mouth can blow
 Blue bubbles of grapes down a vineyard-row«
 Cried the North to the South.

»Now give us men from the sunless plain«
 Cried the South to the North,
 »By need of work in the snow and rain,
 Made strong and brave by familiar pain!«
 Cried the South to the North.

»Give lucider hills and intenser seas«,
 »Said the North to the South,
 Since ever by symbols and bright degrees
 Art, childlike, climbs to the dear Lords knees«,
 Said the North to the South.

»Give strenuous souls for belief and prayer«,
 Said the South to the North,
 »That stand in the dark on the lowest stair
 While affirming of God »He is certainly there«,
 Said the South to the North.

»Yet oh, for the skies that are softer and higher!«
 Sighed the North to the South.
 »For the flowers that blaze, and the trees that aspire,
 And the insects made of a song or a fire!«
 Sighed the North to the South.

»And oh, for a seer to discern the same!«
 Sighed the South to the North;
 »For a poet's tongue of baptismal flame,
 To call the tree or the flower by its name!«
 Sighed the South to the North.

The North sent therefore a man of men,
 As a grace to the South;
 And thus Rome came Andersen.
 »Alas, but must you take him again?«
 Said the South to the North.

Solen brændte allerede med hede Straaler, Folk toge ud i Bjergene, og Collin og jeg begave os paa Hjemfarten*), besøgte Pisa og tilbragte en Uges Tid i

- *) Jeg troer dog her at burde tilføie, at det, der nærmest drev Andersen bort fra Rom, ikke var Varmen, men en Frygt, der til sine Tider betog ham med næsten uimodstaaelig Magt. Sammenhængen dermed var denne: Den første Dag, vi vare i Rom (d. 28de April), besøgte Bjørnson os og fortalte Andersen, at Tiggeren Beppo var rasende over, at han var bleven skildret i »Improvisatoren« som en slet Person, og at han derved var gaaet glip af mangen god Bajoch. Bjørnson, som ikke kjendte Andersen, var uforsigtig nok til yderligere at fortælle ham, at Beppo havde ladet falde nogle Ord om, at han nok skulde hævne sig, og denne Meddelelse satte Andersen i stor Frygt. Han udtalte til mig, at han var overbeviist om, at han vilde blive myrdet af Een eller Anden, som Beppo havde leiet dertil, og at han intet Øieblik kunde være sikker, saa længe han opholdt sig i Rom. Det lykkedes mig den Dag at faae ham nogenlunde beroliget, men om Natten kom Angsten paany over ham og lod ham ingen Ro. Senere talte han vel sjeldnere om sin Frygt, men af og til beherskedes han dog stærkt af den, og den blev en væsenlig Faktor i hans Bestemmelse

Florenz. Fra Livorno vilde vi med Dampskibet til Genua. Det blev et stormende Veir, Søen rullede

om at forlade Rom. — Under vort Ophold der skrev Andersen to Eventyr, om hvis Tilblivelse en lille Notits maaskee her kunde faae Plads. Det første af dem var »Psychen«. Den 5te Mai om Eftermiddagen vare vi i Teatro Aliberti. Efterat vi havde seet et To-Akts Stykke (»Officerens Giftermaal« troer jeg det hed), sagde Andersen til mig, at han under Forestillingen havde digtet en heel Historie, som han skulde fortælle mig, naar vi kom hjem. Ud paa Aftenen meddeelte han mig hele Anlægget til Historien, men først d. 17de fik den sin endelige Form og blev døbt »Psychen«. Det andet Eventyr var »Sneglen og Rosenhækken«. Dette blev til paa følgende Maade: Andersen havde en Dag opdaget, at jeg læste een af Søren Kierkegaards Bøger, og dette bragte ham lidt i Misstemning, thi siden Kierkegaard havde kritiseret »Andersen som Romandigter« (»Af en endnu Levendes Papirer«. 1838), havde A. følt nogen Bitterhed mod ham og syntes ikke ret om den Beundring, som jeg nærede for ham. En Yttring, som A. ved denne Leilighed lod falde om en fælles Ven af os, bragte mig i Harnisk, det ene Ord tog det andet (jeg var kun 21 Aar), og jeg idetmindste sagde Meget, som jeg ved roligere Overlæg ikke vilde have sagt, og som Andersen fuldstændigt misforstod. Vor Strid endte med, at A. brast i Graad og gik ind i sit eget Værelse. Et Par Timer derefter kom han ind til mig, rolig og glad, og sagde: »Vil Du høre et Eventyr?« Saa læste han »Sneglen og Rosenhækken«; der var skrevet fuldt færdigt i Mellemtiden. Naar A. i sine »Bemærkninger til »Nye Eventyr og Historier« iste—3die Bind« (Samlede Skr. 29de Bd. Pag. 174) skriver: »Sneglen og Rosenhækken hører til de oplevede Eventyr«, saa maa dette dog forstaaes saaledes, at en lille Tildragelse vel gav Anledning til dets Fremkomst, men at en dyb Misforstaaelse af Begivenheden fandt Sted og maatte finde Sted, for at det Oplevede kunde blive Anledning. Jeg

svært, og vi bleve næsten alle søsyge. Jeg følte mig saa lidende, saa udmattet, at da vi naaede *Genua*, var der ikke Tanke om at kunne følge min Bestemmelse om samme Dag at gaae til *Turin*.

Neppe vare vi komne i Land, før der lød stærke Kanonsalver: Sørgebudskabet om, at *Cavour* var død. Endnu den følgende Dag følte jeg mig uskikket til Reisen, men haabede dog, ved at afreise Dagen derpaa, at komme tidsnok til *Cavours* Begravelse. Vi kom ud paa Eftermiddagen til *Turin* og hørte da, at den store Statsmand allerede Aftenen forud var bleven begravet.

Sidst i Ugen naaede vi *Milano*, hvor vi mellem de skønne Marmorskikkelser paa Domkirkens Tag saae ud over de solbelyste Alper. Før Diligencen over *Simplon* bar os hen til disse, tilbragte vi et Par smukke Solskinsdage og maaneklare Aftener paa *Isola bella i Lago maggiore*.

I *Schweiz* opholdt vi os længst i *Montreux*. Her voxede frem og udfoldede sig Eventyret »*Isjomfruen*« (*). Den sørgelige Begivenhed med det unge Brudepar, som paa deres Bryllupsdag besøgte den lille Ø udfor *Ville neuve*, hvor Brudgommen omkom, blev lagt som Virkeligheds-Rod for den Digtning, i hvilken jeg vilde vise Schweizernaturen saaledes, som den under flere Besøg i dette herlige Land havde afspeilet sig i min Tanke.

mindes ogsaa, at jeg, da A. spurgte mig, hvad jeg syntes om Eventyret, svarede: »Udmærket! De er Rosenhækken, det er klart, men lad os ikke skjændes om, hvem der er Sneglen.« (Eventyret blev skrevet d. 24de Mai). Udg. Anm.

*) Allerede i *Bex* fik *Andersen* Ideen dertil, og læste der Begyndelsen for mig d. 18de Juni. Udg. Anm.

I *Lausanne* fik vi det smertelige Budskab fra Hjemmet, at den gamle *Collin* laae for Døden. Man antog, at Gud allerede havde kaldt ham, naar vi modtog Brevet, og man bad os derfor om ikke at ile med Hjemreisen. Denne gik jævnt og stille Nord paa. Vi bleve et Par Dage hos Vennerne *Aufdermauer* i *Brunnen*, hvor vi mødtes med Bibliothekaren ved Klosteret i *Einsiedeln*, *Pater Gall-Morell*, en elskværdig geistlig Herre. Klosteret selv er det meest anseete i *Schweiz* og besøges af Pilgrimme og fromme Katholiker fra *Tydskland* og *Frankrig*.

Einsiedeln ligger neppe mere end en Miil fra Landeveien mellem *Brunnen* og *Züricher-Søen*. *Collin* og jeg vilde ikke flyve det forbi, og indtraf her just paa Klosterets tusindaarige Stiftelsesdag*). Den lille By var opfyldt af Fremmede, der trængte sig til den pragtfulde, med Blomster, Lys og Inskriptioner smykkede Kirke. Mange Fromme samlede sig udenfor paa Pladsen foran den sprudlende Kilde og drak af hvert Væld; thi Sagnet melder, at *Christus* har engang været i *Einsiedeln* og drukket af Vandet, men af hvilket Væld veed man ikke; derfor drikkes nu af dem alle.

Vi besøgte min Bekjendt, Bibliothekaren, der modtog os paa det Venligste og i Forening med flere yngre geistlige Herrer viiste os Klosterets Mærkværdigheder og førte os til Kirken, hvor den blomstersmykkede

*) Dette er ikke aldeles korrekt. Tusindaarsfesten feiredes hele Aaret igjennem, men den egenlige Høitidelighed skulde, efter hvad der blev sagt, finde Sted d. 14de September. Vort Ophold der faldt paa d. 14de og 15de Juli.
Udg. A.

bestraalede Sarkophag for Klosterets Stifter*) stod med smukke Mindevers, skrevne af vor lærde Led-sager. Vi saae Bibliothekets Skatte, ogsaa en gammel Bibel i dansk Oversættelse saae vi; da der blev udtalt Ønsket om at erholde en nyere, lovede jeg at skaffe den, og den er kommen der.

Fra det festligt smykkede E i n s i e d e l n kom vi over M ü n c h e n og A u g s b u r g til N ü r n b e r g. Ogsaa her var Fest. Flag og Faner vaiede i alle Gader; her var Sangerfest, ikke Minnesangernes, nei, vor Tids Sangeres. Fra alle B a y e r n s Byer vare Sangforeninger komne hertil og gave en storartet Sangfest. Folk rundt om fra strømmede til; det var ikke let at finde Plads i Hotellerne, men jeg var, som altid, den Heldige og fik Vertens egen hyggelige, lille Stue.

Fra N ü r n b e r g gik Reisen til D r e s d e n og M a x e n, hvorfra vi efter tre Ugers Ophold tog til B r a u n s c h w e i g. Ogsaa her kom vi til Fest; jeg troer, det var Byens Tusindaars-Fest. Fra alle Huse vaiede Flag, rundt om var der anbragt Guirlander, og Gaderne vare bestrøede med Blomster og Sand.

I K o r s ø r skiltes Collin og jeg. Han tog til K j ø b e n h a v n, jeg til B a s n æ s, hvorfra jeg efter et kort Ophold tog til Sorø og besøgte I n g e m a n n. Her fik jeg Budskabet om den kjære gamle Collin s Død; i de sidste Dage havde han ligget aldeles stille hen uden at kjende Nogen. Han vilde heller ikke have kjendt mig, skrev man.

Jeg reiste strax ind til Byen for at samles med de Bedrøvede.

*) Den hellige M e i n r a d, der — efter vor Ledsagers Beretning — døde som Martyr paa Carl d. Stores Tid.

»Paa Hjemmets Arne Ilden brændte ud,
 Nu sidder Sorg i Sammenholdets Stue.
 Din Længsel bar i Jesus Dig til Gud,
 — En Haandfuld Aske her — hist Livsens Luc.«

sang jeg. Mange og bedre Sange lød, men tilvisse ingen mere dybtfølt end min. Saamange Minder i Gjæringer og Ord glede mig gjennem Tankerne.

Jeg kjørte ind til Byen, vilde helst være ene, men alle Vogne vare opfyldte; kun i een sad to Damer; der tog jeg Plads. Den Ældre sad stille, halvt sovende i et Hjørne, den Yngre havde strakt sig ud paa Sæderne i hele Vognens Brede og nød Frugter og Forfriskninger. Hun saae ud som en Spanierinde; de sorte Øine lyste, en heel Samtale før hun selv begyndte at tale. »Jeg troer at kjende Dem«, sagde hun paa Fransk. Jeg gjentog det samme til hende og udbad mig hendes Navn. »Pepita« svarede hun. Det var den paa Casino-Theatret Aaret forud overhyldede spanske Dandserinde. Jeg sagde hende mit Navn, og hun fortalte da sin ældre Ledsagerinde, at jeg var en Poet, og at hun i Casino havde udført en Rolle i eet af mine Stykker, hvori hun talte Fransk og udførte spanske Dandse. Det var Eventyr-Komedien »O l e L u k ø i e.« Hun fortalte sin Ledsagerinde hele Indholdet med de faa Ord: »Det er en ung Skorstensfeier, som forelsker sig i en spansk Dandserinde, og saa er det hele en Drøm.« — »Charmant!« sagde den gamle Dame; men jeg var ikke i Stemning til at fortsætte Samtalen. Ved første Station søgte jeg Plads i en anden, den første den bedste Vogn, og undskyldte min Bortgang med, at jeg havde fundet Venner, hos hvem jeg maatte tage Plads.

Jeg naaede K j ø b e n h a v n, gik til Hjemmets Hjem, hvor Børn og Børnebørn af den Dybtsavnede

vare samlede. Snart var Begravelsesdagen, jeg skrev til Ingemann:

— »Jeg fandt hele Collins Familie i det gamle Hjem; de vare alle rolige, men dybt veemodige. Min gamle Ven var lagt i Kiste; han saae mild og sovende ud, der var en deilig Ro udbredt over hans Ansigt. Begravelsesdagen gruede jeg meget for, men jeg følte mig dog der stærkere, end jeg turde have troet. Biskop Bindsbølls Tale fyldestgjorde mig ikke, den dvælede for længe ved det politiske Liv og ved Kong Frederik den Sjette. Pastor Blædel sagde senere nogle Ord ved Graven; de dannede et smukt Supplement til Bispens Tale; forenede bleve de det, som skulde siges. Resten af Dagen, som jeg tilbragte aldeles ene, var mig bitterlig tung. Jeg savner, hvad jeg i en Række af Aar var vant til, daglig at see den gamle Collin og tale med ham. Huset er nu saa underligt eensomt. Det er underligt at see Rækkerne saaledes svinde bort. Nu er jeg selv i forreste Række til Afmarsch.«

Tiden nærmede sig mod Jul. Jeg havde paa Reisen og senere efter Hjemkomsten arbeidet »flittigt«. Ved Juletid kom et Hefte nye Eventyr ud med »Isjomfruen«, »Sommerfuglen«, »Psyken« og »Sneglen og Rosenhækken«. Bogen tilegnede jeg Bjørnstjerne Bjørnson.

Juleaften blev tilbragt paa Holsteinborg; derfra fløi Brev til Ingemann:

Holsteinborg. Juledag 1861.

»Kjære Ven!

Min Stue støder lige op til Kirken; jeg kan gennem Døren træde derind paa Pulpituret. Orgelet spiller,

og Psalmesangen lyder ind til mig, idet jeg skriver dette Brev. Her er saa julefestligt, og iaftes var her Barneglæde. Alle de Smaa vare saa lykkelige ved Juletræet og dets Herligheder. Jeg fik ogsaa mit Julebord med mange Sager, der tydede hen paa mine Eventyr. Katten sad paa Blækhuset, Nissen dandsede med Penneholderen, Sommerfuglen fløi i florentisk Mosaik paa Papirtrykkeren, og min lille Pige med Svovlstikkerne havde ogsaa indfundet sig.

Jeg tænkte ellers meget igaar paa min Juletid i Barndommen; den var dog den rigeste, jeg har oplevet, uagtet Stuen var saa lille, og jeg intet Juletræ havde; men Grøden, Gaasen og Æbleskiverne manglede aldrig, og den Aften stod der to Lys paa Bordet. Et halvt Hundred Aar tilbage har jeg Jule-Erindring. Hvor forunderligt er jeg dog baaret frem! Tak for de to hyggelige Dage hos Dem og Deres Kone. Bring ogsaa Sophie min Hilsen. Hun havde vist for Dem pyntet et Juletræ, smukke Blomster havde hun skjult nede i Kjælderen; de skulde frem til Juleaften, sagde hun mig.

Gud veed, om jeg er i Sorø næste Juletid. Min Lyst er i det nye Aar at flyve til Spanien. Jeg maa altid have mine Juledrømme, og disse ere om Reiseliv. — Jeg tænker paa Italien eller Spanien. Juleveiret er mildt, men heller saae jeg klar Luft og snehvide Marker. Ifjor havde vi det saaledes med skinnende Sne og rimfrosne Træer; da digtede jeg »S n e m a n d e n«; iaar vil min Musa ikke komme til mig. Gid et godt og glædeligt Nytaar rulle

op for os Allesammen! Ingen Krig! Ingen Cholera!
Fred og Sundhed raade!

Nu lev hjertelig vel!

Deres trofast hengivne

H. C. A n d e r s e n.«

1862.

Strax i de første Dage af Aaret, medens jeg endnu var ude paa Landet, modtog jeg fra In g e m a n n et Brev, fuldt af Hjertelighed og Humor. In g e m a n n og H. C. Ø r s t e d, som begge holdt af mig, stod i deres digteriske Anskuelse lidt paa Kant mod hinanden. Ørsted forlangte med Rette stræng Sandhed, selv i Phantasieens Raaderum.

»Fornuften i Fornuften er det Sande,
Fornuften i Følelsen er det Skjønne«

havde han engang skrevet til mig og holdt fast paa. I »Maanedsskrift for Litteratur« havde Ørsted taget stærkt fat paa In g e m a n n s phantastiske Digtning: »O l e N a v n l ø s«, saa haardfast, at den hjertevarme Philosoph S i b b e r n tog til Forsvar. Ø r s t e d og In g e m a n n, de to elskeligste, meest barnehjertede Personligheder, kom ikke til at mødes, ikke til at kjende hinanden, de havde ellers tilvisse snart følt deres Hjerte-Slægtskab. Jeg fortalte til hver af dem saa mangt et smukt Træk af den Anden, saa mange Udtalelser, som tiltalte Modstanderen. Nu var H. C. Ø r s t e d død for Aaringer siden. I Brevet, jeg fik herude paa Landet fra In g e m a n n, stod:

»Jeg var imorges ude paa Banestationen, gik under

Telegraphtraadene, og de begyndte at snurre. Hvad er nu det? Kan jeg ikke have Lov at gaae i mine egne Tanker? Hvad er det Ørsted vil? Traaden dirrede og talte. Hvad er det dog? Da faldt det mig ind: Ørsted veed, at jeg idag vil skrive til A n d e r s e n, og nu siger han: »Hils fra mig!« Jeg har altsaa en Hilsen til Dem fra H. C. Ørsted.«

Det var det sidste Brev, jeg fik fra den kjære I n g e m a n n, og i Hilsenen, han sendte, saae jeg Forstaaen og kjærligt Gjensyn mellem de to kjærligste Sjæle. Snart vilde Gud, at de skulde mødes.

Aaret begyndte iøvrigt med megen Glæde for mig. De ved Juletid udgivne Eventyr vandt stor Anerkjendelse og have nu oplevet et Par Oplag.

Kong F r e d e r i k d e n S y v e n d e hørte altid helst mig selv læse Eventyrene, ikke blot paa F r e d e r i k s b o r g, saaledes som jeg forhen har omtalt, men flere Gange kaldtes jeg til C h r i s t i a n s b o r g. Strax i Februar læste jeg saaledes for Kongen og en ganske lille Kreds, han havde samlet om sig, de fire sidste Eventyr. »I s j o m f r u e n« tiltalte og opfyldte ham især. Selv havde han som Prinds tilbragt længere Tid i Schweiz.

Nogle Dage efter Oplæsningen modtog jeg følgende egenhændigt skrevne Brev fra Kongen:

»Min gode Andersen!

Det er mig en Fornøjelse at sende Dem min Tak for den Glæde, De forskaffede mig ved Forelæsningen af Deres deilige Eventyr forleden Aften, og jeg kan kun sige saa meget, at jeg lykønsker mit Land og dets Konge til at eie en Digter som Dem.

Deres velvilligste

F r e d e r i k R.«

Christiansborg den 13de Februar 1862.

Jeg blev uendelig glad ved dette kjære Brev, som jeg gemmer mellem mine bedste Erindringer. Med Skrivelsen fulgte en Gulddaase med Hans Majestæts Navnetræk.

Fra Bjørnstjerne Bjørnson i Rom fik jeg ogsaa Brev. Han var glad for Tilegnelsen, glad for hvert enkelt Eventyr, særligt for »Iisjomfruen.« Han skrev:

»Iisjomfruen« har en Begyndelse saadan, at det jublede og sang i Luften, lo med Grønt og Blaåt og Schweizerhuse. De har der skildret en Gut saadan som jeg kunde have Lyst til at have en Broder, og hele Sceneriet, Babette, Mølleren, Rotterne, hun, som fulgte med over Fjeldet og saae ham ind i Øiet. Jeg blev begejstret til Udraab og maatte gjøre flere Standsninger. Men kjære, milde Mand! at De havde Hjerte til at slaae dette Billede i Stykker for os. Den Tanke, som danner sidste Afdeling, har Noget af Gud i sig, den imponerer mig, denne Tanke, at to Mennesker skilles paa Toppunktet af deres Lykke; endnu mere, at de forinden, klart, som naar en pludselig Kastevind kruser det stille Vand, har ladet os ane, at der boede i Begges Sjæle hvad der kunde have kuldkastet denne Lykke; men at De nænnede at gjøre det med disse to Mennesker! —«

Brevet slutter saaledes: »Kjære, kjære Andersen! hvor jeg holder af Dem! Jeg troede saa fuldt og fast, at De hverken ret forstod mig eller ret holdt af mig, skjøndt De gjerne med Deres gode Hjerte vilde begge Dele; men nu seer jeg, at jeg tog behagelig Feil, og det har jo bidraget til at fordoble den Kjærlighed, jeg har for Dem.«

Jeg blev inderlig glad over Bjørnsøns Brev, lykkelig ved det Venskab og Hjertelag for mig, det saa levende udtalte.

Et andet Brev fra en mig ubekjendt ung Student i en af Provindserne maa jeg ogsaa her berøre for den Poesi, den Naturlighed, der laae i hans Meddelelse. I Brevet var lagt en Fiirkløver, tør og presset. Om den skrev han, at da han var en lille Dreng, læste han første Gang mine Eventyr og var lykkelig ved dem; da havde hans Moder fortalt ham, at Andersen havde prøvet tunge Dage, gaet meget igjennem, og den lille Dreng følte sig ganske sørgmodig ved hvad han hørte; da han kort efter fandt en Fiirkløver i Marken, og da han havde hørt, at en saadan bragte Lykke, bad han sin Moder, om han maatte sende den til Andersen, for at han kunde blive lykkelig. Fiirkløveren blev ikke sendt, Moderen gjemte den i sin Psalmebog. »Nu ere flere Aar gaaede«, stod der i Brevet, »jeg er bleven Student, Moder døde ifjor, og jeg fandt i hendes Psalmebog Fiirkløveren. I disse Dage læste jeg Deres nye Eventyr »I s j o m f r u e n«, og læste det med den samme Glæde, som jeg følte, da jeg som Lille læste Eventyrene. Nu er Lykken med Dem, og De behøver ingen Fiirkløver, dog sender jeg Dem den og fortæller dens lille Historie.« Dette var omtrent Indholdet af Brevet, som er blevet borte for mig. Jeg husker ikke den unge Mands Navn, har ikke kunnet takke ham, men nu, efter Aaringer, læser han maaskee her min Hilsen og Tak.

Jeg sad i Læsning og Digtning; da kom, sidst i Februar, Aften-Avisen, og jeg læste: »Bernhard Severin Ingemann er død«. Det overvældede mig; mit Brev fløi afsted:

»Kjære velsignede Fru I n g e m a n n!

I denne Aften først hørte jeg, og saae af Avisen, hvad Gud har villet. Jeg er bedrøvet, men kun bedrøvet for Dem. De er saa ene, han er borte fra Dem! Det maa være Dem som en tung Drøm, og De længes efter at vaagne, at see ham igjen, være hos ham. Vorherre er saa god, kun hvad der er det Bedste for os skeer, det troer jeg, det kan jeg ikke slippe! Jeg vilde saa gjerne endnu engang have seet ham, talt med ham; vi vare saa unge begge To, og dog er jeg snart, efter Aarene, gammel nok til at følge ham. Jeg længes efter ham. Der er et Liv efter dette! der maa være det, som Gud er Gud. Det er en Lyksalighed for Tanken, saa at jeg ikke kan være bedrøvet, uden for Dem, kjære, ædle Veninde! tør jeg nævne Dem saaledes. Bryd Dem ikke om at svare paa dette Brev, De har ikke Stemning dertil; jeg veed, De tænker venligt paa mig. Hils Sophie, Deres Pige hedder jo saaledes; ogsaa hun er bedrøvet, det veed jeg. Hun holdt af ham som hun holder af Dem. Gud give Dem Styrke og løfte Dem gennem milde Dage til ham, den Kjære, Milde, Uforglemmelige.

Med den inderligste Deeltagelse

H. C. A n d e r s e n.«

I de første Dage af Marts laae Markerne med Sne, men Luften var deilig klar, og Solen skinnede. Jeg foer med Banetoget ud til S o r ø; det var Begrøvelsesdagen. Jeg stod i det Hjem, hvor jeg fra min Skoletid i S l a g e l s e indtil nu som Ældre havde tilbragt lykkelige Timer, hvor Samtalerne havde skiftet i Alvor og Skjemt. Fru I n g e m a n n sad stille, from i sin Sorg, den gamle trofaste Pige, S o p h i e, brast i

Graad, da vi mødtes, talte og fortalte om hans »yndige Død«, hans kjærlige Ord og milde Tale.

Fra Akademiet bragtes Kisten til Kirken, en stor Sørgekare fulgte, og i den var Repræsentanter for alle Samfundsklasser. Mange Bønderfolk fulgte; just for dem havde han aabnet *D a n m a r k s* Historie og ladet Skikkelserne fra den handle og fortælle saa Hjertet blev varmt derved.

Da Kisten sænkedes i Graven, kviddrede alle Smaa-fuglene i Solskinnet over den. Vi have i et Billede hans Jordefærd; jeg skrev dertil følgende Ord:

B e r n h a r d S e v e r i n I n g e m a n n .

†

»Ved hans Vugge stod Danmarks Genius og Poesiens Engel; de saae gennem Barnets milde blaae Øine ind i et Hjerte, der ikke kunde ældes i Aaringer; Barne-sindet vilde aldrig forsvinde, han skulde blive en sjelden Urtegaardsmand i Poesiens Have i det danske Land, og de gave ham Hilsen og Indvielse ved et Kys.

Hvorhen han saae, faldt en Solstraale; den tørre Green, som han berørte, satte Blade og Blomster; han brød ud i Sang, som Himlens Fugle syngte, i Glæde og Uskyldighed.

Fra Folketroens Ager, fra svundne Tiders mosgroede Grave tog han Frø-korn, lagde dem ved sit Hjerte, lagde dem paa sin Pande, plantede dem og lod dem groe; og de trivedes, de voxte ind i Bondens lave Hytte, slyngede sig som Sanct Hans-Urten hen under Loftet og bredte ud de friske Blade. Hvert Blad var for Bonden et Historiens Blad, der susede i den tanke-rige Vinteraften hen over den lyttende Kreds; den hørte om gammel Tid i Danmark og om Danskens

Sind; de danske Hjerter løftedes derved i Glæde og Kjærlighed.

Han lagde Frøcorn bag de brusende Orgelpiber, og Cherubernes syngende Træ viftede sine Grene, susede Psalmesang: Fred i Hjertet, Glæde i Gud.

I Hverdagslivets tørre Jordbund lagde han Eventyrets Blomsterløg, og det skjød frem, udfoldede sig i broget Pragt og gribende Sælsomhed.

Han førte ind til de Smaa Storken fra Kong P h a r a o s Land; han lærte dem Morgen- og Aftensange, og de forstode hos ham hvert eneste Ord.

Hvad han plantede groer; thi det har slaaet Rødder i Folkets Hjerter. Hans Tale lagde Toner i det danske Sprog, hans Fædrelandssind lægger Kraft i Sværdet, hans rene Tanke er som den forfriskende Søvind.

Det var nu sidste Juul. Hvad vi melde er ikke Digtning; selv fortalte han til Vennen sin Drøm: Hans Jordeliv var endt, Legemet en henkastet Støvklædning; han løftedes bort, men fast holdt han endnu paa en Haand, han kunde ikke slippe den, hans trofaste Hustrues Haand; og han fornam, at den blev vaad af Taarer, og i det Øieblik fulgte hun ham. — Da vaagnede han.

Vakt er han i denne Stund, men hun sidder ene tilbage i det Hjem, hvor Hver, som traadte ind, blev mildere og bedre; hun sidder i Længsel og Savn; for høm er til Mødets Stund Tiden, som Minuttet for os, det veed hun. »Tak og Kjærlighed!« lyder fra hendes Mund, lyder fra Barnehjertet og det danske Folk.

Hvad der maa forsvinde og veire hen, er nu lagt i Graven under Kirkeklokkers Klang, Psalmetoner og Kjærlighedens Taarer. Hvad der aldrig dør, er hos

Gud. Hvad han plantede, er hos os til Glæde og Velsig-
nelse.«

Allerede i Mai begyndte for mig Foraarstiden og med den Herregaardslivet. Jeg var paa det hjemlige *B a s n æ s*, det kjære *H o l s t e i n b o r g*, det musikrige *L e r c h e n b o r g*. Store Reiseplaner vare iøvrigt lagte, jeg følte Længsel og Lyst efter at besøge *S p a n n i e n*. En Gang før havde jeg staaet ved Indgangen dertil, men Sommervarmen og Sygelighed holdt mig tilbage. Nu valgte jeg en bedre Aarstid.

Jeg havde i Spøg sagt til min unge Ven *J o n a s C o l l i n*: »Vinder jeg det store Lod i Lotteriet, saa reise vi sammen til *S p a n n i e n*, ja smutte over til *A f r i k a*:« men jeg vandt ikke det store Lod, vinder det aldrig, men skal have det i mindre Portioner paa anden Maade. Min danske Forlægger, Bøghandler *R e i t z e l*, sagde mig en Dag, at mine samlede, illustrerede Eventyr vare udsolgte, og at han ønskede at give en ny Udgave. For den første havde jeg kun erholdt 300 Rd., nu tilbødes mig 3000 Rd *). Det

*) For at forebygge en mulig Misforstaaelse bør det dog bemærkes, at ovenstaaende Angivelse ikke er fuldstændig nøiagtig. Andersen havde ganske vist i 1849 faaet 300 Rd. for de illustrerede Eventyr, men at denne Betaling tilsyneladende var saa lav, hidrørte for en væsentlig Deel fra, at der med Anskaffelsen af Træsnittene var forbundet meget store Udgifter. For 2den Udgave fik han derfor et langt større Honorar, nemlig 1200 Rd. og ved 3die Udg. var Eventyrene blevne forøgede med »Historier« og udgjorde saaledes en langt større Samling end den oprindelige Udgave. Udg. A.

kom uventet som en Lotterigevinst; den var altsaa vunden, og Collin og jeg reiste.

Med Morgentoget kom jeg forud til Sorø for at være et Par Timer der hos Fru Ingemann. Hun saae usædvanlig rask ud og følte sig styrket, sagde hun, ved en deilig Drøm, som Gud havde forundt hende Natten forud. Hun havde i den seet Ingemann, saa ung og saa smuk, saa uendelig glad; de havde ret udtalt sig for hinanden. Hendes Øine lyste derved. Alt i Stuerne var iøvrigt ved det Gamle; det var som om Ingemann var gaaet kun en Spadseretour og hvert Øieblik kunde ventes hjem igjen. Hun talte til mig om forskellige Anliggender vedrørende hans Skrifter, men først da vi talte om Samlivets henrundne Dage, fik Taarerne frit Løb.

Jeg gik over paa Kirkegaarden; strax ved Indgangen er en Grav, paa hvis Steen er skrevet et Navn, velbekjendt i den danske Litteratur: Christian Molbech. I »mit Livs Eventyr« har jeg fortalt om ham; han var stræng i sin Dom over mine Skrifter og over de meget læste Ingemannske Romaner. Med Tiden fordunster al Bitterhed, vi gaae Alle frem til Forstaaen. En lille Historie, som Ingemann havde fortalt mig, kom mig her i Tanke: Kort efter Molbechs Død gik Ingemann en Aften i Sorø seent hjem fra Selskab. Kirkedøren var aaben, og i den stod Præsten Zuthen i fuld Ornat. »Jeg venter,« sagde han, »paa gamle Molbechs Liig, der om nogle Øieblikke kommer her til Kirken.« I det Samme holdt der en Rustvogn, og to unge Mænd, svøbte i deres Kapper, fulgte; det var Molbechs Sønner. Kisten blev baaret ind i Kirken. Zuthen og Ingemann sluttede sig til Sønnerne, det var

det hele Følge. Zeuthen talte et Par Ord over Kisten, og Ingemann følte sig glad og mildt stemt. Med samme Følelse stod jeg her nu og gik saa til det Sted, jeg egentligt vilde besøge her paa Kirkegaarden, Ingemanns Grav. Paa Mindestenen er hans Medaillon-Portrait anbragt. Ofte seer man, blev der sagt mig, Smaabørn løfte hverandre op for at kysse Ingemanns Mund. En Maler kunde bringe noget Smukt ud af dette Oplevede.

Fra Korsør begyndte Reisen med Jonas Collin. Vi vilde lægge Veien over Flensborg, thi næste Dag, den 25de Juli, skulde Monumentet over de faldne Krigere, den af Bissen formede Løve, afsløres der paa Kirkegaarden. Der var en stor Menneskemasse forsamlet under vaiende Dannebrogflag. Tidligere havde jeg besøgt de Faldnes Grave; nu vare disse jevnede med Jorden, men Ligene vare ikke blevne flyttede. Foran en stor Høi med Bautastene, som bar de Faldnes Navne, stod Løven endnu ikke afsløret. Jeg satte mig mellem Gravstenene. Eleverne fra den danske Høiskole i Tønder vare samlede og istemte en Sang. Veiret var smukt, Solen skinnede, men det blæste næsten en Storm. Det var for mig som de hvide Aander susede gennem Trærne. Under Kanonsalut faldt Sløret, og Løven stod der opreist, seende ud over Gravene. Hvad vil skee, hvis en Fjende engang beseirer os her, gik anelsesfuldt gennem min Tanke.

Over Frankfurt naaede vi Brunnen, hvor vi skulde træffe sammen med Jonas Collins Forældre og Søster, som opholdt sig her paa Reisen til Italien. Paa Vierwaldstädter-Søen overraskedes vi af en af disse mægtige Schweizer-

storme; fra Bjergene blæste en Føhn, som løftede Søen i høie Bølger, Kaptainen kunde ikke lægge Skibet op til Landingsbroen, Brændingerne sprøtede der hen over Bolværket. En meget stor pramagtig Baad, roet af flere Mænd, kom ud for at sætte os i Land et Stykke fra Byen, hvor en Aa udmundede i Søen, og hvor Vandet var mere smult; men før vi naaede derhen, havde vi en lang Strækning, hvor Brændingen brødes mod Klippestykkerne. Søerne bar mod Land, men vi turde ikke nærme os dette, før vi vare ud for Aamundingen. Mændene arbeidede med Aarerne, dog nærmere og nærmere dreves vi mod Brændingen; da maatte alle Mand tage fat i Aarerne; det knagede og vippede, men vi fik Magten, og et Par Minutter efter vare vi paa stille Vand og inde i Aaen og hilsedes af Venner, Bekjendte og Ikke-Bekjendte.

Afrikanske, solhede Dage ventede os i det ellers saa luftfriske, smukke Brunnen. Aufdermauer havde overdraget sit Hotel til en Fremmed og boede selv med Søsteren smukt og landligt nær ved Byen. Vor Ven fra det foregaaende Aar, Bibliothekaren fra Einsiedeln, Pater Gall-Morell var der, og der blev smukt musiceret.

Med Collins Familie fortsattes Reisen over Brünnig til Interlaken. Alt som vi kom op paa Bjergene, blev Luften mere let og frisk, Bøgene stode grønne som i det tidlige Foraar. Gieszbach blev besøgt og Gletscherne ved Grindelwald. I Bern lever som Geistlig en Søn af den danske Digter Bagesen og Sophie Haller, Datter af Schweizerdigteren. Hvergang jeg er kommen gennem Bern, har jeg besøgt den venlige, gamle Mand, som har stor Sympathi for Danmark, men ikke kan tale det

Sprog, i hvilket hans Fader sang de smukke og spøgende Sange.

Vort længste Ophold i Schweiz blev i M o n t r e u x*). Stemning og Naturomgivelser her fra har jeg gjemt i et Digt eller rettere i et Brev til Digteren C h r i s t i a n W i n t h e r, der vilde udgive en Nytaarsgave fra danske Digtere, og dertil ogsaa ønskede Bidrag fra mig:

M o n t r e u x d. 26de August 1862.

Et Digt forlanger De! jeg eier intet,
 Jeg ellers bragte Dem mit allerbedste;
 Her i Montreux groe Laurbær, men ei Digte,
 Det sidste her var Byrons om Chillon.
 Naturen rundtom er vel selv et Digt,
 Mit Hjerte rummer det, men ei Papiret;
 Jeg kan ei tegne Aftnen her ved Søen,
 Hvor Vandet skifter om med Blaat og Purpur,
 Et luftigt Rosenblad mod Himlens Guldgrund.
 Liig mægtige Chor-Stole i en Kirke,
 Staaer Klippe sælsomt stillet op ved Klippe;
 Der hænge Skovene, som Draperier,
 Og fjernest løfter sig Høialteret,
 Et Bjerg med evig Sne til Altardug**).
 Her er en Fred, en Deilighed i Aftnen,
 Et Farvespil, som ingen Maler giver,
 Og dog i al den Glands og Deilighed
 Min Harpe hænger uden Klang og Toner,
 Den lette Bjergluft lader den ei zittre,
 Mit Hjertes stærke Slag ei virke vil;
 Det er som Strængene i Slummer laae,
 Som om de samled Kræfter for at klinge
 Med større Fylde og med nye Toner

*) Vi boede der i 14 Dage og omgikkes fornemmelig med den elskværdige russiske Familie Manderstjerna. Af berømte Folk, med hvem vi der kom i Berøring, maa nævnes Chemikerne Liebig og Wöhler. Udg. A.

***) *Dent du midt.*

Snart i det Skjønheds Land, der aabnes for mig.
 Hvor brændende Granatblomst mellem Laurbær
 Vildt groer paa Gjærdet i det stærke Sollys,
 I Cids og i Cervantes Fædreland.
 Der sende Naadens Gud mig Digter-Gaven,
 Den bruse gennem de nu tause Strænge
 Og bære hjem til vore grønne Øer,
 Hvor Bøgen skygger over Kæmpegrave,
 Fata Morgana fra Granadas Have.

Spanien var Maalet. Strax indenfor den franske Grændse skiltes Jonas Collin og jeg fra hans Forældre og Søster; de gik over Mont Cenis ind i Italien, vi fore over Lyon, Nimes, Cette og Perpignan ind i Spanien.

Den sjette September, netop den Dag, paa hvilken jeg første Gang kom til Kjøbenhavn, den Dag, jeg første Gang kom ind i Italien, skulde jeg komme til Spanien. Jeg havde ikke bestemt det, Omstændighederne ordnede det saaledes, og den sjette September er bleven mig en af mit Livs Mærkedage.

Hvad jeg saae og fornam, har jeg nedskrevet og givet i min Bog: »I Spanien«; derfor her kun faa og korte Uddrag:

Fra Gerona naaede vi paa Jernbanen seent om Aftenen Barcellona med de straalende Caféeer, der overgaae hvad Paris i denne Art har at fremvise. Storinkvisitorens Huus laae i Gruus, Munkeklostrene vare, som overalt i Spanien, forvandlede til Oplagssteder eller Hospitaler. Jeg saae for første Gang en Tyrefægtning, ikke blodig, som den senere frembød sig længere Syd paa, hvor Tyren stødte sine spidse

Horn ind i Bugen paa Hesten og rev den op, saa Indvoldene styrtede ud.

I Barcelona blev jeg Vidne til Regnskyllets vældige Magt. Bjeigstrømmen svulmede op til en rivende Flod, der brød hvert Hegn, skyllede over Jernbaner og Kjøreveie, trængte ind ad Byens Port og fyldte Barcello nas Hovedgade med brusende Vandhvirvler, trængte ind i Husene og rev Alt med sig; i Kirken stod Præsten i Vand til midt paa Livet og sang Messe. Over een Miil ud i Havet saae jeg Vandet kaffeguilt fra Flod-Oversvømmelsen.

I deiligt Solskinsveir paa Havets blikstille Flade bar Dampskibet os til Valencias Forstad. Vi vare som i en stor Frugthave; hele Sletten om Valencia dufter og pranger med Lunde af Citron- og Appelsintræer; tykke Viinstokke med saftige, tunge Druer voxehen over den varme rødlige Jordbund.

Efter nogle Dages Ophold her og lige saa længe i Alicante fløi vi til Palmernes By, det romantiske Elche, saae første Gang Zigeuner-Folket som Spanien har det, og som det viser sig i Murcias Forstad.

Det var i de sidste Dage af September, og dog brændte Solen, som om den vilde have Blodet i Kog. I Carthage na, hvorhen vi naaede fra Murcia for at indskibe os til Malaga, rørte sig næsten ingen Vind, Luften glødede, Vinen glødede, Regnvandet, vi havde at blande deri, var lunkent; men den hele Natur, Menneskene, Alt var Skjønhed — og Glød. Vor Balkon hang ud over den smalle Gade, saa nær ved Gjenboens, at den næsten berørte den, og at vi ufrivilligt bleve Vidner til de smaa huuslige Scener derovre.

Natten forinden vi med Dampskibet skulde tage

herfra til M a l a g a, blæste en Storm, saa at Træerne rykkedes op med Roden. Jeg havde en Angst for at komme ud paa Søen i dette Veir; men Dampskibenes Ankomst og Afgang var ubestemt, jeg havde intet Valg. Jeg gik ombord med C o l l i n, og jeg, Lykkens Barn, saae Bølgerne lægge sig, før vi forlode Havnen, og Søen hvile som et udspændt Silkeklæde. I den deiligste stille Nat glede vi over det lysende Hav og saae i den tidlige Morgen M a l a g a med sine hvide Huse, sin mægtige Domkirke og det høitliggende G i b r a l f a r a, Maurernes engang saa stærke Fæstning.

I Byerne ved Havet føler jeg mig altid strax saa hjemlig, og hvor Meget fyldte og greb mig just her! De skønne mauriske Minder, den evig unge, deilige Natur og al den Skjønhed hos Andalusiens Kvinder. Vi kunne blive henrykte ved en herlig Statue, et deiligt Billede, hvor meget mere da ved det guddommelige Billede i Kvinden. Jeg var overrasket og stod tidt stille paa Gaden for at see disse svævende, kongelige Skjønhedens Døttre, disse Øine, der lyste under de lange mørke Øienhaar, den fine Haand og de yndige Bevægelser med Viften. Der kom frem saa meget af Guds Skjønhed i Mennesket; det var deiligere at see end Statuer og Billeder.

Vor danske Konsul førte en Dag C o l l i n og mig ud paa den protestantiske Kirkegaard ved M a l a g a; her var paradisisk deiligt; dog vilde jeg ikke igjen have fremhævet dette Besøg, naar ikke den Skildring, som jeg gav deraf i min Bog »I S p a n i e n«, havde bragt mig en overraskende Tilretteviisning. Jeg skrev:

»Her stode Myrtehækker i Blomster til tusinde Brudekrandse; høie Geraniebuske omhegnede Minde-tavler med Indskrift paa Dansk, Norsk kan det ogsaa

kaldes, forsaavidt det var Indskrift over en Nordmand; her var Engelsk, Tydsk og Hollandsk at læse. Passionsblomster slyngede deres Ranker over mange Gravstene, Pebertræerne sænkede deres grædepiilshængende Grene ned over Hvilestedet. Her stod en enkelt Palme, der et Gummitræ, og midt i det Grønne et venligt, lille Huus, pompejiansk malet; herinde var Forfriskninger at faae; smukke Børn, med straalende Livsens Øine, legede der.«

For dette var det, at jeg, efterat min Bog var udkommen og oversat paa Engelsk, fik en i høi Grad uventet Tilretteviisning. En Dame i L o n d o n havde læst Bogen, og følt sig ubehagelig berørt ved det ikke korrekt valgte Udtryk: »h e r i n d e v a r F o r f r i s k n i n g e r a t f a a e«. Hun havde skrevet til en Slægting i M a l a g a om Oplysning herom; den Tilskrevne havde henvendt sig til en af de Herrer, til hvem jeg havde været anbefalet; denne henvendte sig til den danske Konsul; der var blevet talt til Familien i det smukke lille Huus paa Kirkegaarden, spurgt om man her havde for Betaling leveret Forfriskninger til nogen Fremmed; og da dette ikke var Tilfældet, blev jeg af den naadige Dame opfordret til i næste Udgive af min Bog: »I S p a n i e n« at berigtige, hvad jeg tidligere havde skrevet: »herinde var Forfriskninger at faae.« De Ord flød fra Pennen, ikke tænkte jeg, at de skulde blive til Forargelse for Nogen. Jeg husker tydeligt Besøget paa Kirkegaarden; Luften var varm, jeg var træt og tørstig og spurgte derfor vor danske Led-sager, om det ikke var muligt her at faae lidt Vederkvægelse. Han førte mig da ind i det lille Huus, og de venlige Mennesker der gave mig Frugt eller Iisvand, jeg erindrer ikke hvilket, men der blev tilvisse

ikke betalt derfor; dette skulde jeg have tilføiet i min Bog; jeg havde da ikke forarget den fromme, skrivende Dame, ikke heller, hvad der særligt ligger mig paa Hjerte, været Skyld i, at de brave Mennesker, som ikke vilde lade mig vansmægte, maatte plages med en afæsket Erklæring.

En Uges Tid bleve vi i Malaga, hvortil vi vilde vende tilbage for at indskibe os til Gibraltar; men først skulde Granada besøges, hvor man med store Festligheder ventede Dronningen, der før første Gang begav sig til Andalusien.

Granada med sit Alhambra skulde være Glandpunktet i vor spanske Reise. Aftenen kom, vi sad i Diligencen, den jog afsted, trukket af ti Muuldyr med klingende Bjælder, Pidsken smældede, vi foren ad »Alamedaen«, gennem Flodleiet og op ad Bjergene, hvorfra vi saae ned paa det med Lygter stærkt oplyste Malaga. Luften blev tyk, stærke Lyn fulgte; et Par bevæbnede Mænd med stort Skjæg kiggede ind i Vognen, og jeg tænkte allerede paa Overfald, men det var vore Beskyttere mod Røvere, Vei-Gensdarmerne, som ledsagede os paa de farefulde Steder. Over Loja naede vi næste Formiddag Granada, hvor der allerede var bestilt Værelser for os i denne paa Huusly trange Tid.

Fra vor Landsmand i Barcelona, Hr. Schierbeck, bragte jeg Brev til hans spanske Svoger, Oberst Don José Larramendi, en livlig, elskværdig Mand, utrættelig i at være Collin og mig til Tjeneste. Vi fik ved hans Hjælp saa meget Interessant og Smukt at see og forstaae, som neppe ellers var blevet os forundt. Vort første Besøg gjaldt Alhambra, og vi kom netop derop tidsnok, forinden det ved ophængte

Tæpper og smagløs Udpyntning i Anledning af Dronningens forestaaende Besøg tabte sin egenlige Skjønhed.

Den niende Oktober holdt Dronningen sit Indtog i Granada. Her havde neppe siden Isabella d. Førstes Tid udfoldet sig en saadan Pragt som denne. I sex Nætter og Dage var Granada tilvisse Eventyrets By. Kirkeklokkerne ringede, Zigeunerne dandsede med Kastagnetter og underlige Strænge-Instrumenter gennem Gaderne, Musikkorps spillede rundt om, og Fanfarerne lød: *Viva la reyna!* Roser bleve plukkede Blad for Blad og faldt fra Balkonerne som Blomstersnee ned over Dronningen, der strax, selv af ethvert Barn, kunde kjendes som Dronning; hun bar Guldkrone og Purpurkaabe. Om Aftenen og om Natten hang her over Gaderne Guirlander af farvede Lamper som en Sky af brogede Kolibrier.

Efterat Dronningen var afreist til Malaga og Festlighederne vare forbi, flyttede Collin og jeg op til Alhambra i »Fonda de los siete suelos«, der ligger op til Alhambras Mure, netop ved den tilmurede Port, gennem hvilken Maurerkongen Boabdil red ud til Kamp mod Ferdinand og Isabella, der beseirede og udjog ham og Maurerfolket.

Washington Irwings »Alhambra« læste jeg heroppe; det Døde blev levende, det Henfarne kom igjen; jeg kunde daglig besøge de mauriske Haller, vandre i Sultanernes »Generalifa«. Her var en Rosenduft som i Digtningerne fra hiin gamle Tid, de klare Vande styrtede endnu med den samme Rislen og Brusen, de gamle, mægtige Cypresser, Vidnerne til hvad Sagn og Sange melde, stode med friske Grene i den sollyse Luft, jeg aandede.

Gjennem Taarer, som da jeg første Gang forlod Rom, saae jeg ved Afreisen Alhambra, hvor jeg havde været glad og dybt bedrøvet, prøvet mange Svingninger i min Sjæl, følt mig betaget og lidende; og hvorover? — ja, nu ere disse Minder farne hen, det er godt at glemme, tidt bedre end at erindre; deiligst dog at komme til at forstaae.

Ved Afreisen var vor Landsmand Visby og Oberst Larra mend i tilstede; vore smaa Venner, Larra mendis Børn vare ogsaa med og hilste os til Afsked med deres »*Vaya Usted con dios!*«

Vi vare igjen i Malaga, og da jeg der ordnede mine Sager til Afreisen, fik jeg en Overraskelse, en Sorg. Mine Ordensdekorationer i ganske lille Efterligning, havde jeg taget med paa Reisen; mellem disse var Nordstjernen, netop den, som Öehleenschläger havde baaret, og som han engang, da jeg var dybt bedrøvet over en for stræng Kritik, havde givet mig med de meest anerkjendende trøstende Ord. »Nordstjernen gaaer aldrig ned«, sagde han, »De skal bære den, naar jeg er kaldet bort«. Nu var den og alle mine andre Ordener frarøvet mig, og trods alle Efterlysninger i Malagas og Granadas Aviser fik jeg dem aldrig igjen.

Om Aftenen gik Collin og jeg ombord. Ved Dagen saae vi Gibraltars-Klippen, og snart vare vi paa engelsk Grund, i et godt Hotel, hvor den danske Konsul Mathiesen allerede havde bestilt Værelser til os. Hos ham og med ham tilbragte vi et Par smukke Dage, besøgte de uindtagelige Fæstningsværker, og besteg Klippernes Høidepunkt, hvorfor vi havde Ud-sigt til Tarifa og over mod Ceuta paa Afrikas Kyst.

Den anden November, en deilig Solskinsdag, seilede

Collin og jeg over Gibraltar-Strædet til Tanger, medens Søen rullede sine Bølger ind fra Atlanterhavet. Den engelske Minister-Resident Drummond-Hay, gift med en dansk Dame, havde gjæstfrit tilbudt os sit Huus. Mit Brev, der meldte vor Ankomst, var flere Dage forud givet til en Fisker, men var endnu ikke kommet, og ved vor Ankomst til Byen stode vi saaledes ganske ene og fremmede i en anden Verdensdeel. Vi fandt imidlertid gennem de snevre, menneskefyldte Gader til Ministerens Hotel og fik der at vide, at hele Familien var paa Landet, et Par Mile fra Tanger paa deres Landsted Rawens-Rock. Ministerens Sekretair var heldigviis tilstede, og han skaffede snart Heste til os og Muuldyr til vor Bagage. I Forening med ham droge vi saaledes, en heel Karavane, gennem Byens snevre Hovedgade, der var opfyldt af marokkanske Jøder, Arabere, tæt tilhyllede Kvinder og nøgne Børn. Udenfor Fæstningsporten kom vi midt ind i en heel Leir af Beduiner og Arabere med deres Kameler.

Gjennem en vild, frodig Natur naede vi Rawens-Rock, et stort Slot midt i det Grønne. Drummond-Hay, hans Hustru og Døttre modtog os saa hjerteligt; det danske Sprog klang, Alt var Solskin og Deilighed rundt om. Fra min Stue saae jeg ud over Tanger til de blaanende Bjerge, jeg saae over til Europa, hvor jeg øinede Gibraltar-Klippen og om Aftenen Trafalgars Fyr.

Her var en Eensomhed og et storartet Naturliv ved det rullende Verdenshav. Ogsaa Bylivet skulde vi kjende, og derfor flyttede hele Familien efter en Uges Tids Forløb med os ind til deres store velindrettede Bolig i Tanger.

Sir Drummond-Hay forestillede os for Paschaen, der venligt modtog os i Slottets fliselagte Gaard og førte os ind; der blev bragt os grøn The, vi fik hver to store Kopper og skulde have endnu en tredie, men jeg forhindrede det ved at sige, at det stred imod vor Religion at drikke tre Kopper, og saa slap vi. Paschaen fulgte os senere til Slottets yderste Port, hvor han rakte os Haanden med megen Hjertelighed.

I Drummond-Hays Huus var engelsk Comfort, hyggeligt og smagfuldt indrettet, men deiligst af Alt de elskelige Mennesker. Fra Husets Balkon saae man ud over Oleander-Buske og Palmer, heelt ud over Middelhavet. Altfor snart fløi Tiden hen.

Et fransk Krigsdampskib, »Titan«, ventedes fra Algier; med dette vilde vi gaae til Cadiz. Det var tungt at sige Farvel til de kjære Venner i det hyggelige afrikanske Hjem. Besøget her var det Interessanteste af hele Reisen.

Ved Solnedgang gik vi ombord. Midt om Natten, da vi laae i vor søde Søvn, stødte Skibet mod en Sandbanke i Trafalgar-Bugten. Jeg skyndte mig op paa Dækket; Skibet laae om paa den ene Side. Min Phantasie forestillede mig den største Fare; dog neppe et Kvarteer varede det, før Skibet igjen kom ud af Sandet, og vi glede hen over den rullende Sø i det klare Maaneskin*). Da Solen brød frem, kastede vi Anker

*) Den lille Meddelelse, som Andersen i det Foregaaende har givet om den »skrivende« engelske Dame, der forargedes over en ganske uskyldig Unøiagtighed i hans Skildring af Malagas Kirkegaard, har gjort mig som Udgiver saa betænkelig, at jeg her ikke tør udelade en Berigtigelse, som jeg under andre Omstændigheder ikke

paa Rheden udfør C a d i z, Reenlighedens By. Den prangede med Flag, og de mange Skibe af alle Nationer frembøde et prægtigt Skue. I selve Byen er der forøvrigt ikke Stort at see, her er ingen mærkelige Kirker, ingen Ruiner, intet Galleri. Romantiken maae man søge i Skuet ud over Havet og i andalusiske Øine; de lyste pragtfuldt hos de mantilleklædte Skjønheder paa A l a m e d a e n.

Jernbanen over X e r e s d e l a F r o n t e r a fører til S e v i l l a, en af Spaniens meest romantiske Byer, prangende med pragtfulde Kirker og uddelige Billeder. Fortidsminder og store Navne knytte sig til denne Stad. Daglig besøgte vi den mægtige Domkirke, paa hvis høie mauriske Klokketaarn, L a G i r a l d a, Troen staaer bevinget, straalende i Solskinet. Vi besøgte Maurerkongernes Slot, det prægtige A l c a z a r, der glimrede med Guld og Farver, som i dets Herligheds Tid. Haven stod overfyldt med Orangetræer og Roser, Sydens Sommer havde endnu Hvile herinde. I M u i l l o s Fødeby, foran en Rigdom af hans skønne Billeder, gik det ret op for mig, hvor stor han var, ja ofte udbrød jeg: »Han er dog den største af dem alle!« Man maa reise til S p a n i e n, særligt til S e v i l l a og M a d r i d, for ret at see hvad han har vidst at fæste til Lærredet.

vilde have fundet det Umagen værdt at fremkomme med, om den end forsaa vidt kan være af Interesse, som den afgiver et Exempel paa den Magt, som A.s' levende Phantasie havde over ham. Den hele Begivenhed indskrænkede sig i Virkeligheden til, at Skibet sagtnede sin Fart for at lodde, men A. lod sig ikke rokke; han var vis paa, at vi maatte gaae under, og han fastholdt senere sin Tro paa, at vi havde svævet i stor Fare. Udg. A.

Med den bekendte engelske Genremaler John Philip og den svenske Maler Egron Lundgreen, besøgte vi første Gang Murillo-Salen, som paa Kunst-Akademiet i Sevilla omslutter de rigeste af alle dets Herligheder. Vi saae ogsaa hans skjønne Fremstilling af Moses i Ørkenen, der findes i Kirken »La Caridad«, som tilligemed Klosteret, der nu er Hospital for gamle svagelige Mænd, er stiftet af Don Juan Tenorio; han døde som Munk her i Klosteret og har selv skrevet sin Gravskrift: »Her ligger det sletteste Menneske i Verden.« Sagnet om Don Juan Tenorio blev første Gang dramatiseret af den spanske Digter Tirso de Molina. Stykket blev benyttet af Molière, og omskrevet til Text for Mozart bæres det ved uødelig Musik gjennem Tider og Slægter.

Ad Jernbanen kom vi i nogle Timer til Cordoba, engang Maurernes Hovedsæde med sexhundrede Moskeer, en Million Indvaanere, med blomstrende Fabriker og videnskabelige Anstalter, — nu en stille, folketom Stad med fattige Gader, hvor Ødelæggelsens Aand synes at have hærget og bredt Forglemmelsens Dække over saa meget Stort og Herligt. Cordobas mægtigste Moskee, nu de Christnes Domkirke, er Byens eneste Herlighed. Et Tusinde og atten Marmorsøiler bære Loftet; det er som en Skov af Søiler, og midt derinde reiser sig en rigt forgyldt Kirke, hvor Høisangen lyder for Jesus og Jomfru Maria, medens Væggene rundt om med de mauriske Buer endnu forkynde i arabiske Skrifttegn: »Der er kun een Gud, og Mahomed er hans Prophet.«

Fra Cordoba til Madrid var den største Deel af Jernbanen endnu ikke fuldendt. Vi maatte atter

prøve Besværlighederne i en spansk Diligence. Mod Aftenen kom vi til *Andujar* og ud paa Natten til den tyske Koloni-By, *Carolina*, fra hvilket Sted Naturen rundt om tiltog i vild Skjønhed. *Sjerra Morena* frembød en henrivende Afvexling og storartet Deilighed. Ogsaa her i denne udskregne Egn, hvorfra hveranden Reisebeskriver fortæller om Røvere, Overfald og Mord, var jeg den Lykkelige; jeg troer, jeg kunde have reist med min fyldte Pengepung aabenlyst i Haanden uden at være bleven plyndret; ikke Een af dem, vi mødte, saae ud til at ville gjøre Fortrød.

Barakbyer, tækkede med friske Kaktusblade, vare reiste for Jernbanearbejderne; her var Liv og Røre. Efter omtrent fire og tyve Timers vildt jagende Kjørsel naaede vi den lille Stad *Santa Cruz de Muddela*, en By med fattige, daarlige Huse og ubrolagte Gader, gennem hvilke man vandrede i stinkende Dynd. Den anbefalede »*Fonda*« ved Jernbanen var en stor snavset Kro med Halm strøet paa Gulvet. Soveværelserne havde ikke Ruder, men Trælaager. Hvor træt jeg end var, vilde jeg dog ikke blive her. Banetoget til *Madrid* gik øieblikkeligt afsted, og efter 10 Timers Fart kom vi ved Midnat, meget overanstrengte til *Madrid*, paa hvis bekjendte Plads, *Puerta del Sol*, vi fik Værelser i et godt Hotel, *Fonda del oriente*.

I *Madrid* var der koldt med Sne og Isslag. Byen tiltalte mig aldeles ikke; den har intet karakteristisk Spansk, ingen store Minder fra Maurertiden. Dog Eet eier *Madrid* fremfor alle andre Hovedstæder, sit prægtige Galleri med Billeder af Europas største Mestres, navnlig af *Murillo* og *Velasquez*. Her

tilbragte vi Timer, de lykkeligste Timer, og for at opfriske spanske Minder og gjense en eiendommelig spansk Natur reiste Collin og jeg et Par Dage til det maleriske, interessante Toledo. Veien derhen fører over Aranjuez, hvis nærmeste Omgivelser erindre om dansk Natur og Skovskygge. Toledo gjør Indtrykket af en stor, mindevækkende Ruin og er ved sin nøgne, klippefulde Omegn, hvor Tajo-Floden i Fald paa Fald bruser afsted og driver de smaa Vandmøller, saa malerisk, uforglemmelig skjøn. Alcazar med sine stolte Søilerækker, sine omstyrede Buer og sin Forladthed, gjør et stort Indtryk og løfter sig kongelig over al den rundt om ødelagte og dog endnu synlige Herlighed. Kun en enkelt Fløi af Slottet er beboelig, og Soldater af Regimentet Cordoba vare indkvarterede der. Domkirken og Kirken San Juan de los Reyes, ja det er Kirker at see, selv efter at man har været i Malagas, Carthagenas, Sevillas og Cordobas Domkirker. Med salomonisk Pragt staae som begravede og aflukkede to jødiske Synagoger, nu christnede med Navnene Nuestra Senora del Transito og Santa Maria la Blanca. I Væggenes kunstige Udhugninger, der ligne et Broderi i Tyll, slynge sig hebraiske Skriftsprog. Salomons Templerne staae her endnu, men Israels Folk er borte, Folket, der havde Loven: »Der er kun een eneste sand Gud.«

Eensomt og stille var her i Byen og endnu mere i hele dens Omgivelse; der var kun tre Livstegn: Kirkeklokkernes Lyd til Messe, Hammerslag i Damascenerklingernes Fabrik, det eneste levende Minde fra gammel Tid, og nu — Lokomotivet.

I Madrid, hvortil vi igjen kom for at blive endnu

nogle Uger, havde Forfatteren, *Don Sinibaldo de Mas*, tidligere spansk Gesandt i China, arrangeret et Festmaaltid for mig i en af Stadens Fondaer. Ved dette skulde jeg lære at kjende nogle af Nutids-Poetterne. Jeg mødtes her med *Don Rafael Garcia y Sante-steban*, Forfatter til »*El Ramo de Ortigas*« og flere »*Zar-zuelas*«. Jeg havde i Spaniens Hovedstad truffet sammen med flere betydelige Mænd, der hjerteligt kom mig imøde, hvor lidt de end kjendte af mig, idet, saavidt jeg veed, kun to af mine Eventyr vare oversatte paa Spansk, nemlig: »*Den lille Pige med Svovlstikkerne*« og »*Holger Danske*«. Digteren *Hartzenbusch* blev mig kjær. Hans Slægt var tydsk, men han selv var født i Spanien og stod nu som en anerkjendt, udmærket dramatisk Forfatter og Eventyrdigter; hans »*Cuentos y fabulas*«, vare paa Alles Tunge, og man var saa høflig at sige, at vi lignede hinanden i at skrive Eventyr. Hjerteligt kom han mig imøde og skrev hædrende, venlige Ord til mig i det Exemplar af hans Eventyr, som han gav mig til Erindring. Endnu et Navn, berømt i Spaniens Politik og nyere Litteratur, Hertugen af *Rivas*, maa jeg nævne. Jeg blev ført til ham og venligt modtaget af ham. Vi vare gamle Bekjendte; han erindrede mig derom, vi vare tidligere mødtes i *Neapel*, hvor han dengang var Gesandt.

Vor Plan om at blive Julen over i *Madrid* blev ikke til Noget. Klimaet var utaaleligt; her var Regn, Rusk og Sne, som naar det paa denne Aarstid er værst hjemme i Danmark. Enkelte Dage indtraadte en Forandring i Temperaturen, men det blæste da en tør, gjennemtrængende Vind, nervepirrende, ikke til at holde ud; jeg maatte afsted, ind i *Frankrig*, op

mod D a n m a r k. Men ved Afreisen i den kolde Aften, da Sneen faldt, blev jeg ret varm om Hjertet ved at see saa Mange, der havde forundt mig Velvillie, og hvem jeg havde faaet kjær, nu møde til Afsked. Den gamle Excellence, Sverrigs Minister B e r g m a n, flere unge spanske Digttere og en af de elskværdigste unge spanske Mænd, jeg havde truffet, *Jacobo Zobel Zangroniz* fra Manila. Han havde under hele vort Ophold i Madrid været utrættelig i at være os til Tjeneste, og jeg sender ham her, hvis han seer dette, min Hilsen og Tak.

Jernbanetoget brusede afsted; det blev et stormende Veir. Vinden hylede og bragte en Snestorm ved E s c o r i a l, hvor Jernbanen allerede holdt op. Vi bleve der puttede ind i en snever Diligence og maatte blive i den til Morgengry. En Medreisende stødte med Albuens Vinduesruden ud, Sneen fygede ind, et lille Barn græd ideligt, Vognen truede med at vælte, der var ikke at tænke paa Søvn eller Hvile, men kun paa at brække Arme og Been.

I *San Chidrian* kom vi atter til Jernbanen, men Toget gik først flere Timer efter vor Ankomst; vi maatte i Ventetiden sidde i et koldt, uordenligt Træskuur. Endelig slog Timen, og ved Middagstid d. 2ode December vare vi i B u r g o s, hvor S p a n i e n s Helt, den besjungne C i d, har levet, og hvor han og hans højhjertede Hustru Z i m e n e hvile i Benediktiner-Klosteret *San Pedro de Cordoña*. Vi saae i Domkirken den steenfyldte Kuffert, med hvilken han bedrog Jøderne, et Træk saa karakteristisk for hans Tid, saa lidt hædrende i vor.

Collin og jeg boede her i *Fonda de la Rafaela*. Det var aldeles stræng Vinter; Ruderne frøs til, Sneen

fygede, man gav os en »Brassero« med glødende Trækul. Før vi gik i Seng, stillede vi den udenfor Døren, men denne hang saa gabende paa sine Hængsler og med saa store Sprækker, at den giftige Kuldamp trængte ind i vort Værelse. Da jeg ud paa Natten vaagnede, fornam jeg Kuldampens Mareridt, det var som havde jeg en knugende Hætte over mit Hoved. Jeg raabte paa Collin; han svarede underligt drømmende; jeg gjentog mit Raab og sagde, at jeg var syg; han var endnu mere lidende, og meente, at det var Brasseroen, der var Skyld i vor Tilstand. Jeg foer ud af Sengen som en Beruset, naaede svimlende hen til Balkondøren og fik den med stor Anstrengelse lukket op. Sneen fygede ind til os, men den kolde, friske Luft hjalp; dog varede det en Times Tid, inden Collin og jeg ret kom til Besindelse igjen. Nær var Natten i Burgos bleven vor sidste Nat i denne Verden.

Fra Burgos var Jernbane til Olazagoitia. Her kom vi atter i Diligence. Rundt om laae høi Sne, Natten var mørk og kold, men i Dagningen naaede vi over Pyrenæerne til San Sebastian, der ligger malerisk ved den baskiske Havbugt. Her var endnu Vinter, men da vi nogle Timer op ad Dagen naaede den franske Grændse, skinnede Solen forarsagtigt, Træerne stode med Knopper, og Violerne blomstrede. Snart naaede vi Bayonne og tilbragte her vor Juleaften. En Voxstabel, snoet om Champagneflasken, blev tændt som Julelys, og Skaaler tømtes for Danmark og alle de Kjære der hjemme.

Det berømte Badested Biarrits ved den biscayiske Havbugt ligger, som bekjendt, ganske nær ved Bayonne. Der vilde vi tilbringe nogle Dage

og fra Høiderne her endnu engang see Spaniens snebedækkede Bjerge. Som Kanonskud lød Havets Brænding ind i de store Huler, der gabe i den sønderrevne Klippekystr. Søen sprøitede som en Flok Hvaler hen over de fremragende, sælsomt formede Steenblokke. Øiet saae ud over det vidtstrakte Verdenshav, hvor Gjenbo-Kysten er Amerika.

Nytaarsaften vare vi i Bordeaux, hvor Landsmænd og franske Venner hjerteligt modtog os.

1863.

Bordeaux er en herlig By; især følte jeg mig draget til Theatret, hvor Operaen var i sin Blomst. Her hørte jeg første Gang Gounods »Faust«. Her var Stemmer, her var dramatisk Sang og skønne Dekorationer. Jeg har glemt de Syngendes Navne, men ikke det fortræffelige Indtryk, jeg havde, heller ikke min Ærgrelse over den ellers nydelige Fremstillerinde af Margrethe*), ved at see, hvor tankeløs en Kunstnerinde tidt kan være. I tredie Akt, hvor Margrethe jomfruelig og from kommer hjem fra Kirken med sin Psalmebog i Haanden, tager hun Rokken frem, sætter sig og synger Balladen om Kongen af Thule; men Margrethe, som nu ikke længer havde Brug for Psalmebogen, kastede den, som var den en Klud, ind imellem Kouliserne. Saaledes vilde den fromme Margrethe ikke have baaret sig ad i Virkeligheden, endsige i det Skjønnes Rige. Hvergang jeg saae »Faust«, skeete det, og jeg maatte have

*) Mdme Gasc.

Tid, gjennemtones af Melodierne og Foredraget, før jeg igjen var inde i Charakteren.

Vi saae Domkirken, Resterne af det romerske Amphitheater, Byens gamle Bygninger og dens Samlinger. Veiret vedblev at være varmt og smukt, paa Torvene vare Violer at faae i Mængde, og Frugttræerne satte Blomst. Vor danske Konsul, K i r s t e i n, førte os til sin smukke Villa ude paa Landet, tæt ved Flodbredden. Her saae vi det friske unge Foraar, som vi nu haabede vilde følge os paa vor Fart mod Norden.

I A n g o u l è m e standsede vi en Dags Tid, men forlængede Opholdet i P o i t i e r s, hvor C o l l i n havde en Ven, Konchyliologen H e n r i D r o u è t. Han førte os om i Staden, der er stor, ligger høit og har en pragtfuld Domkirke, som fører tilbage i Maurernes Tid. Her er flere andre ældgamle Bygninger og ikke færre end to og tredive Klostre.

Veiret var imidlertid ikke længere foraarsmildt som i B o r d e a u x; vi maatte atter lade Brændestykkerne knitre i Kaminen. Et Par smaa Skildpadder, som C o l l i n førte med fra T a n g e r, frøs ligesom vi og søgte hen til Ilden, saa de nær havde forbrændt sig.

Fra det gamle P o i t i e r s kom vi til det pyntelige T o u r s med den storartede Hængebro, den mægtige Domkirke, de brede Gader og velbelyste Boutiker. Her var igjen Solskin med Blomster og Grønt. Vi besøgte det gamle Huus, hvor L u d v i g d. E l l e v t e s berygtede Skarpretter T r i s t a n l' H è r e m i t e har boet. Gaarden pranger med Udhugninger og Indskrifter; fra dens Taarn sees ud over Byen og Floden, heelt ind i Landet. En Deel Kirker laae i Ruin, enkelte andre benyttedes til profant Brug, saaledes en til Stald, en anden til Theater.

Fra *Tours* gik Reisen til *Blois*. Hver By har, ligesom Mennesket, sit Ansigt; de vise Slægt-Liighed og ere dog forskellige, man beholder et Minde, et Træk. Saaledes har jeg Sydfrankrigs Byer; de staae som smaa Vignetter til Reisedagene her, og ikke mindst levende har jeg beholdt det gamle *Blois* med de krogede, snevre Gader, de skyggefulde Promenader langs den brede Flod. Jeg husker levende Vandringen op til Domkirken, hvor Gaden løfter sig saa steil, at man har reist Rækværk til at holde sig ved, idet man stiger. Uforglemmeligst er mig dog det gamle Slot, nu forvandlet til Kaserne, men godt vedligeholdt. Den hele Bygning og Erindringen, som knytter sig til den, gjør et uhyggeligt, hemmelighedsfuldt Indtryk; de rød-malede, aabne Altanbuer foran hvert Vindue synes at være en Mund, som man har skaaret Tungen ud af, for at den ikke skal fortælle, hvad der herinde er skeet og oplevet. Her blev Hertugen af *Guise* myrdet; vi saae Værelset og Hullet i Tapetet, gennem hvilket *Henrik den Tredie* var Øienvidne dertil.

To Dage tilbragte vi i *Orleans*, en altfor kort Tid til ret at see dens herlige Bygninger og Monumenter. Af stor Skjønhed og præget af digterisk Tanke er det af *Napoleon den Tredie* skjænkede Mindesmærke for *Jeanne d'Arc*. Hun er fremstillet til Hest, og rundt om paa Fodstykket pranger i *Bronce Basreliefs*, fremstillende Scener af hendes Liv, næsten som vare de grebne ud af den *Schillerske* Tragedie, fra det Øieblik, da hun som Hyrdpige seer Guds Moder aabenbare sig for hende, indtil hun staaer i Flamme paa Baalet. En mindre Statue af hende, modelleret af Kong *Louis Philips* Datter *Marie* og skjænket til Staden, har Plads i

Raadhusets Gaard. Ogsaa ved Flodbredden saae vi en ældre Statue, reist for Johanne af Orleans. Vi saae det Huus, i hvilket hun boede, saae Diana af Poitiers' Bolig og det prægtige Huus, som Carl den Syvende lod reise for sin Elskede, Agnes Sorel.

Fra Orleans er man snart i Paris, hvor vi vilde blive i to Maaneder, de meest riigholdige for den Fremmede. Hvor Mange ønske sig dog ikke en Lykke som denne, og det var ikke første Gang i mit Liv, at den forundtes mig. Jeg vilde nyde dette Livsens Solskin, og jeg nød det, som jeg havde nydt den hele romantiske Reise gennem Spanien til Afrikas Kyst og tilbage: store, deilige Erindringsbilleder forundtes mig, men Dagene, Maanederne, de minde om, bære ikke Silke, men Hverdagslivets stikkende Blaargarn. Der er en gammel Sentents: »Menneskene ere ikke saa gode, som de burde være«; men jeg hører jo med til Menneskerækken. »Forlad os vor Skyld, som vi forlade vore Skyldnere,« staaer der i Herrens Bøn.

Bjørnstjerne Bjørnson var i Paris paa sin Hjemreise fra Italien. Fra ham udgik det, at Skandinaverne foranstaltede en smuk Fest for mig i Palais royal. Bordet prangede med Blomster, og i Salens Dybde var opstillet et stort Billede, der forestillede H. C. Andersen, omgivet af sine Eventyr. »Engelene« svævede i Høiden, »devilde Svaner« droge forbi; her var »Tommelise«, her »Sommerfuglen«, »Nabofamilierne«, »den lille Havfrue«, »den standhaftige Tinsoldat«, ja end ikke Musene, der fortælle om »Suppe paa en Pølsepinde«, manglede.

Bjørnson holdt en hjertevarm Tale, og i sin villige Stemning for mig satte han mig over Baggesen, Wessel og Heiberg i folkelig Vittighed og Satire.

Jeg svarede hertil, at det var for mig, som om jeg var død og laae i min Kiste, og der da taltes over mig det Smukkeste og Bedste man kunde sige, og Alt sat i den stærkeste Belysning, men jeg var ikke død, jeg haabede at der endnu laae en Fremtid for mig, og jeg vilde ønske, at der i den maatte gives mig, at jeg kunde vise mig det Sagte nogenlunde værdig.

En fransk Sang blev afsunget, og derpaa oplæstes en »Epistel til H. C. Andersen« fra Digteren P. L. Møller, som ved Sygdom var forhindret i at tage Deel i Festen. Jeg læste for Vennerne et Par af mine Eventyr: »Vinden fortæller om Valdemar Daae«, »Det er ganske vist« og »Børnesnak«. Der var en hjertelig og glad Stemning, det var en af mit Livs mange lysende Aftener.

Imod Slutningen af Marts forlod Collin og jeg Paris og lagde Hjemtouren over Düsseldorf, hvor vi tilbragte et Par smukke Dage med den norske Maler Tidemann, der netop da arbeidede paa sit fortræffelige Billede »en Gildes-Kamp i Norge«, hvor Kniven afgjør Striden. En Mand ligger henslængt dræbt, en Anden, dødeligt saaret, forbandes af den Dræbtes Bedstemoder. Det er et mægtigt Billede med stor Lysvirkning; det straalere fra Ilden og fra Dag-skjæret gennem det aabne Loft.

Paa min Fødselsdag, den 2den April, var jeg igjen i Kjøbenhavn; men næppe sprang Skoven ud, før jeg sprang med, ud til Vennerne paa Christine-lund, Basnæs og Glorup. Paa disse Steder ned-

skreves efter de Optegnelser, jeg hjembragte om Reisen selv, den hele Bog: »I Spanien«.

Næsten hele Juni Maaned blev jeg paa det prægtige Herresæde Glorup, hvor jeg altid havde fundet et gjæstfrit Hjem. Haven var som forvandlet i Skjønhed, siden jeg sidst var her. Det gamle franske Parti var smykket med et Springvand, som kastede sin tykke Straale i Høide med de store Træer; den nyere Deel var forvandlet til en engelsk Park med herlige Trægrupper.

I Slutningen af August var jeg igjen tilbage i mine smaa Stuer i Kjøbenhavn. Man gav dengang i Casino min Eventyr-Komedie »Hylde m o e r«, i hvilken den unge, talentfulde Skuespiller, Carl Price, udførte den barnesindede Elskers Rolle naturligt og smukt. Stykket blev modtaget med stort Bifald og er fra den Tid af blevet et af de Smaastykker, som stadigt bliver seet med Velvillie, langt større end ved dets første Opførelse; dengang var det, som jeg tidligere har meldt, kun Poeterne, som Heiberg, Boye og Thiele, der følte sig tiltalte, ikke Kritikkerne; hvilket Omslag nu!

Jeg skrev i dette Efteraar for det kongelige Theater Lystspillet: »H a n e r i k k e f ø d t e« og for Casino-Theatret: »P a a L a n g e b r o«. Jeg havde ved at gjenneblade K o t z e b u e s dramatiske Værker fundet et Drama, som jeg ikke kjendte, og som var skrevet efter den bekjendte, smukke Fortælling hos M u s æ u s: »Stille Liebe«. Jeg tog dette Stykke, lod Fortællingen selv, saaledes som M u s æ u s giver den, opgaae i min Tanke og fordanskede Handlingen. B r e m e r b r o blev K j ø b e n h a v n s L a n g e b r o; den

hele Digtning blev ganske hjemlig, de indlagte Sange tiltalte, og jeg havde Fornøielse deraf.

Alt var Glæde og Solskin, men nu kom Bygerne, nu kom mørke Dage, den tunge, bittere Tid. Uveiret drog op, ikke over mig alene, men over Land og Rige. Nu kom D a n m a r k s Prøvelsestid.

Kong F r e d e r i k d e n S y v e n d e opholdt sig i S l e s v i g paa Slottet G l ü c k s b u r g. Der gik foruroligende Rygter om hans Helbredstilstand. Det var Søndagen den femtende November; jeg var hos Kultusministeren, Biskop M o n r a d, der var synlig forstemt. Veiret var raat og graat, den vaade Luft trykkede mig; jeg syntes, at jeg gik i et Sørgehuus; jeg tænkte paa Kongen, følte en Angst, og da jeg faa Timer efter kom til Venner i det Huus, hvor Ministeren F e n g e r boede, mødte jeg Telegraphdirecteuren, som selv bragte Telegrammet. Jeg ventede i bange Anelse paa Trappen til han kom tilbage, og spurgte da, om jeg turde vide hvad der var meldt. Han svarede kun: »Vi maae være beredte paa det Værste«. Jeg gik ind til Ministeren; han sagde mig: »Kongen er død«. Jeg brast i Graad. Da jeg kom ud paa Gaden, stode Folk i Grupper, de kjendte allerede det Sorgens Bud. Jeg var betaget, maatte søge til Venner og gik til E d v a r d C o l l i n s Familie. Her kom Folk, som havde været i Theatret; men idet Forestillingen skulde begynde, havde der fra Parterret lydt en Stemme: at da Kongen laae for Døden, var det ikke passende at spille Komædie; man opfordrede Publikum til at gaae. Snart rullede Tæppet op, og Skuespiller P h i s t e r traadte frem og sagde, at det var saa naturligt, at Folk under disse Omstændigheder ikke havde Lyst til at see Komædie, og at Skuespillerne heller ikke

vare i Stemning til at spille. Forestillingen blev derfor opgivet. I Casino-Theatret blev et Par Akter spillede; da kom Sørgebudskabet om Kongens Død; der lød et Suk gennem Huset, og Folk gik strax stille derfra.

Næste Formiddag, Luften var graa og tung som hele Stemningen, gik jeg hen til Christiansborg-Slot. Pladsen var opfyldt af Mennesker. Conseils-præsidenten Hall traadte frem paa Slottets Altan og forkyndte: Kong Frederik den Syvende er død! Leve Kong Christian den Niende. Hurraraabene løde, Kongen viiste sig, og da Jubelen vedblev, kom han atter og atter frem.

Fra det lykkeligste Familielivs Ro og Glæde løftedes han nu til at prøve tunge Dage, som Gud vilde skulde komme over os Alle.

Jeg følte mig syg, aandeligt og legemligt betaget; om Aftenen skrev jeg

Et Sørgebudskab gennem Landet lød:
 »Kong Frederik den Syvende er død!«
 Lyd, Sørgesang, ud over Thyras Vold!
 Et Kongehjerte brast i Danmarks Skjold,
 Et Hjerte, sendt af Gud til Folk og Land,
 Meer dansk end Kongen var der ingen Mand!

Fra Hedenold og til vor Fremgang nu
 Har Ingen elsket Danmark meer end Du!
 Du er for Verden Kongemagtens Tolk,
 I Kjærlighed velsignet af et Folk.
 Tak for Dit Hjertelag, Alt, hvad Du gav!
 Taknemlighed nu græder ved Din Grav.

Om Aftenen den 2den December kom Frederik den Syvendes Liig til Kjøbenhavn. Fra min Bolig i Nyhavn saae jeg Sarkophag-Skibet glide stille hen over Vandet under Sørgemusik og Kirkeklokkernes Ringning.

Castrum doloris var paa Christiansborg-Slot. Alle strømmede derhen; jeg frygtede for Trængslen og det at skride frem Fod for Fod, at være lukket inde og ikke at kunne vende tilbage før den hele Vandring var endt. Alene ved Tanken herom rislede det gjennem alle Nerver; jeg kunde ikke gaae denne Vei og opgav at komme der. Men da Tiden til at erholde Adgang var forbi, fortrød jeg, at jeg ikke havde været der. Jeg maatte og vilde endnu engang nærme mig den venlige, gode Konge, staae ved hans Kiste. Det blev mig forundt, og jeg kom derop; endnu brændte matte Lamper i de sort betrukne Stuer, Arbeidsfolk vare beskjæftigede med at hortbære Sidestykkerne af Katafalken med Indskrifter; endnu prangede i Paradesalen den hvide Atlaskes Baldakin under Loftet, Lyse-ne brændte i Stager og Kandelabrer, Vaabenskjoldene vare endnu paa deres Plads, kun Tabouretterne med Ordenerne og Insignier vare borte. Jeg kom netop, idet Laaget løftedes af den yderste Kiste for at smykkes til Bisættelsen. Jeg saae den inderste sorte Trækiste, som omsluttede Liget, og bøiede mig hen over den, medens jeg i Haanden holdt den blomsterløse Moskrands, som Fattiglemmerne havde bragt.

Kjøbenhavns Sangforeninger vilde i Samklang bringe den henfarne Konge et »Farvel«, naar hans Støv førtes til Roeskilde. Det blev overdraget mig at skrive Ordene. Begravelsesdagen kom; det var mod Aften, Toget standsede ved Vesterport, medens Sangen

lød. Korporationernes Faner vaiede, Kanonblinkene lysnede, Røgen svulmede i lillafarvede Skyer ved Solnedgangen.

I Hjerter og Tanke boede Sorg og Angst. Krigens Blodbølge skulde igjen skylle hen over mit Fædreland. Et Kongerige og et Keiserrige stod mod vort lille Land. En Digers Vei er ikke Politikens, han har sin Mission i det Skjønnes Tjeneste, men naar Jordbunden ryster under ham, saa at Alt truer med at styrte sammen, da har han kun Tanke for dette; det er en Livssag, en Velfærdssag; han staaer ikke udenfor Begivenhederne, men kjender tilfulde deres Betydning og har sin Alvorstanke derved. I sit Fædreland er han plantet som Træet, der sætter han sine Blomster og sin Frugt, og om de end sendes vidt om i Verden, Træets Rod bliver dog i Hjemmets Jordbund og fornemmer, hvad der ryster den, hvad der isner den til Død.

Den hele Verden kjender denne for D a n m a r k tunge, bitterlige Krig. Den danske Soldat er uopslidelig, brav, jevn og ærlig. Med Sang og Hurra drog Hæren bort for at værne D a n m a r k ved D a n n e v i r k e, vort Lands Skjold mod Tydskernes Indtrængen; nu skulde den store, styrtende Overmagt komme.

Ved Daggy vaagnede jeg flere Morgener ved Sang og Fodtrin af de bortdragende Soldater. Jeg sprang ud af Sengen, aabnede Vinduet og med vaade Øine bad jeg Gud velsigne og bevare de unge, livsfriske Mænd. I en saadan dybt bevæget Stemning skrev jeg:

F o r t r ø s t n i n g.

Ei Nogen veed, hvad imorgen skeer,
Alene Gud Herren det veed og seer;
Men naar det for D a n m a r k saae mørkest ud,
Kom altid Frelse og Hjælp fra Gud.

Da Landet laae splittet og reent faldet hen
Opmandet det blev af Niels Ebbesen;
Gud Herren ledte vor Velfærds Sag,
Og hele Danmark saae Atterdag.

Det er en Storm-Nat, høit Søen slaaer,
Vort lille Fartøi paa Dybet gaaer,
Men Gud, Vorherre ved Roret staaer,
Han raader, hvad ogsaa end Mennesket spaaer.

Ei Nogen veed, hvad imorgen skeer,
Alene Gud Herren det veed og seer;
Men naar det for Danmark saae mørkest ud,
Kom altid Frelse og Hjælp fra Gud!

Digtet blev trykt i »D a g b l a d e t«. Aftenen derpaa fik jeg et Brev, underskrevet: »k u n e n K v i n d e«; det lød saaledes:

»Dersom Hr. Professoren oftere skulle føle sig oplagt til at trøste Folket i Anledning af det forestaaende Felttog, turde det være godt at vælge en anden Form til at begeistre vore bortdragende Brødre paa, end at stille dem vor nuværende Tilstand for Øie som en Stormnat, hvori vort lille Fartøi gaaer mod Dybet. Den danske Krieger, der stolt og glad gaaer bort for at stride for vor retfærdige Sag, kan ikke forstaae, at der er nogen Anledning til mørke Tanker over den nuværende Tid.«

Endnu troede jeg paa Frelse fra Gud, men tidt slog Angst og Smerte ned i mit Hjerte; aldrig har jeg inderligere følt, hvor fast jeg var groet til mit Fædreland. Ikke glemte jeg hvormegen Kjærlighed. Anerkjendelse og Venskab jeg havde modtaget i Tydskland, hvor kjære mine mange Venner og Veninder vare mig, men nu var et draget Sværd lagt imellem os. Jeg glemmer

ikke Velgjerninger og Venner, men mit Fædreland er mig som min Moder; hun er og bliver den Første.

Hvor laae dog Alt tungt paa mit Hjerte! jeg leed og troede ikke, at jeg kunde bære det. Aldrig har Julen stillet sig saa mørk og tung som i dette Aar.

Ved Aarets Skifte, i Nytaarsnat stod jeg angstfyldt for, hvad det nye Aar vilde bringe. Gud var den Stormagt, jeg stolede paa; han vilde ikke slippe D a n m a r k.

1864.

Nytaarsmorgen var det en klingrende Frostdag; jeg tænkte paa vore Soldater derovre paa Forpost og i de kolde Barakker. Jeg tænkte: nu slaer Frosten Bro over Vandene for Fjenden, og en heel Folkestrøm vælter mod os. Hvad vil skee? Jeg havde ikke den styrkende Tro, som besjælede saa Mange i min Omgivelse: at D a n n e v i r k e ikke kunde tages. Jeg vidste jo, at fra det store Tydskland kunde Jernbanetogene kaste mod os Soldater som Havet i Storm kaster Bølger mod Strandbredden. Jeg spurgte en af mine høihjertede Landsmænd: »Dersom D a n n e v i r k e tages, hvorledes kunne vore Soldater da naae D y b b ø l og A l s uden at blive afskaarne.« — »Hvor kan en dansk Mand spørge om Sligt,« udbød han, »hvor kan han have i sin Tanke, at D a n n e v i r k e skulde blive taget!« Saa fast var Troen paa Gud, vor Stormagt.

Saa godt som hver Dag droge Soldater afsted til Kamppladsen, unge Mænd, livsglade, freidige som gik

det til en munter Fest. Jeg følte mig i Uger og Maaneder ikke skikket til at bestille Noget, al-min Tanke var derovie. Den første Februar lød Telegrammet, at Tydskerne vare gaaede over Eideren, Fjendtlighederne begyndte. Ved Ugens Slutning hørtes onde Rygter, at D a n n e v i r k e var opgivet, at General de M e z a med vore Tropper uden Sværds slag havde forladt Grændsen og var draget Nordpaa. Jeg troede at drømme en forfærdelig Drøm; jeg var inderligt bedrøvet, og Mange, Mange vare som jeg. Larmende Folkeskarer droge gennem Gaderne; hvilken Aften, hvilken Tid! Det var Prøvelsens Dage for os Alle, men der var overalt den samme Tanke: Fædrelandets Forsvar og vor tappre Hær. Den syttende Februar gik Fjenden over K o n g e a a e n, men endnu havde vi D y b b ø l og A l s.

Dronningens Moder, L a n d g r e v i n d e n, døde netop i denne Tid; det blev af Kongen overdraget mig at skrive Psalmen, som skulde synges over hendes Kiste i R o e s k i l d e-Domkirke. Nogle Dage derefter kaldtes jeg til Dronningen, som takkede mig for Ordene; vi stode ved Vinduet, Musik lød op, det var Soldater, som droge afsted, over til Hæren for at give deres Liv og Blod. Store Taarer trængte frem i Dronningens Øine, Afskedstaarer til Danmarks Sønner.

Forrige Krig havde noget opløftende, der var Seire og lysende Øieblikke; nu stode vi ene mod Overmagten, forladede, og havde kun Fortrøstningen:

»Gud kan ydmyge, men løfter igjen!«

Collins Dattersøn, V i g g o D r e w s e n, han, som jeg havde dandset med paa mine Arme, da han var Barn, og til hvem jeg havde sunget en af mine

nu meest kjendte Sange, »Lille Viggø! vil Du ride Ranke«, vær gaaet med som Frivillig. Han blev haardt saaret ved Dybbøl, laae der mellem de andre Saarede og Døde, til Kampen var endt, og blev da af Preusserne ført til deres Lazaret. Hvem i Landet havde ikke en Slægtning med, eller — som jeg her — en kjær Ven, for hvem de gik i bange Uro.

Paa Lazarethet laae Danske og Tydske mellem hverand.e; fra Flensborg kom dagligt flere Damer som barmhjertige Søstre og bragte de Saarede Forfriskninger. Jeg har hørt et Træk, som her skal gjen-gives: En tydsksindet Dame rakte en saaret dansk Soldat en Forfriskning, men da han takkede hende, og hun hørte hans danske Sprog, tog hun tilbage, hvad hun havde rakt ham, vendte sig mod en anden Syg og spurgte ham, hvad Landsmand han var. »En Preusser« svarede han, og nu rakte hun ham Forfriskningen; men han stødte den bort og sagde: »Jeg tager ikke Din Gave, som Du tog fra ham; han er nu min Kammerat, her inde ere vi ikke paa Kamppladsen.«

Den anden April blev Sønderborg, den aabne, værgeløse By, skudt i Brand af Fjenden, der snart efter trængte frem heelt op til Skagen og besatte hele Jylland.

Jeg havde i Tro og Forvisning sunget, medens Soldaterne kjæmpede fra de halvt nedskudte Skandser:

»En lille Flok i Fortrøstning til Gud
Og sin Ret holder ud til det Sidste.«

Men hvad mægter i vore Dage en lille Flok mod en saadan Overmagt! Jeg havde Fornemmelsen af, at mit Fædreland stykkevis vilde blive amputeret og forbløde, mit Modersmaal skylles hen og kun lyde

som et Echo fra Norges Kyster. Selv vore gamle Sange vilde ikke mere komme paa Læben, de klang som en Skuffelse.

Skal vi ei mere synge igjen
 »Danmark deiligst Vang og Vænge!«
 Hjertet bløder, synge vi den,
 Vinterens Storm har jaget den hen. —
 Kommer da ikke en eneste Ven?
 Ham har vi ventet saa længe.

Sommeren blæser sin milde Bør,
 Hvidtjørnen blomstrer og Gjøgen kukker,
 Alt er saa smilende friskt som før,
 Fuglene kviddre i vante Humeur,
 Hver en Blomst har sin gode Couleur,
 Kun Menneskets Hjerte sukker.

Ikke det hjælper, græd selv Du Blod,
 Jamre og klage ikke Dig baader,
 Det, som skal skee, fra Evighed stod
 Skrevet hos ham, som er alviis og god,
 Han, som aldrig sin Skabning forlod,
 Kongernes Konge, som raader.

Ikke endnu er vort Fartøi et Skrog,
 Alle Mand være paa Dækket!
 Stykker af Rælingen Søen tog,
 Søen slaaer, som den sjeldent slog,
 Sprøiter sin Fraade mod Dannebrog,
 Gud, hold den uforkrænket!

Aldrig Fortrøstningen heelt veirer hen,
 Før brister Hjertet af Sorgen,
 Altid Folketroen var den:
 Danmark har i Vorherre en Ven,
 Holde vi fast, han holder igjen,
 Og Solen vil skinne imorgen!

Men ingen Solstraale skinnede. Skibe bragte Saa-rede til Kjøbenhavn; de kjørtes eller bares gennem Gaderne til Lazaretherne; Nogle døde paa Veien

dertil. Jeg saae et Par af de døde Venner; der var en Ro, en Mildhed udbredt over deres Ansigt, som havde de, trætte af Kampen, lagt sig hen at hvile for atter at vaagne styrkede og glade.

Saa lang og dødstung hengik Tiden. Solen skinnede varmt, Træer og Buske stode i Foraarets Friskhed, jeg følte ligesom en Bitterhed over, at Alt kunde see saa fornøieligt ud, som om Alt i Verden var i sin gode gamle Orden. Jeg havde ikke Tanke mere for Glæde eller for en lys Fremtid, jeg troede ikke mere paa nogen Lykke for mig.

Min Omgivelse, mine Venner og Bekjendte vare betagne og lidende som jeg. I Eet mødtes vi alle: Kjærlighed til Fædrelandet.

Als blev taget! Forbi! Forbi! Ingen hjalp os, Alle saae til, det Værste var jo skeet. Jeg slap et Øieblik min Gud og følte mig saa ulykkelig som et Menneske kan blive. Der fulgte Dage, i hvilke jeg ikke brød mig om Nogen og troede, at Ingen brød sig om mig. Jeg fandt ikke Trøst i at udtale mig for Nogen, det førte jo til Intet. Mildt forstaaende og hjertensgod kom da Een mig imøde i disse tunge Dage, E d v a r d C o l l i n s fortræffelige Hustru; hun gik ind paa min Smerte, havde deeltagende Ord, og hun bad mig vende Tanken hen paa et Arbeide. En anden ældre, trofast Veninde, Kammerherreinde N e e r g a a r d, fik mig ud til sit hyggelige Hjem i det skovrige S ø l l e r ø d, ved den stille, blanke Indsø. Milde Øine lyste, folkelige Melodier klang derinde; hun havde en Moders Sind for mig som Digter og Menneske. Aar efter, da Gud kaldte hende, lagde jeg i et Par Stropher hendes Billed:

Du var en Christen fra Apostel-Tiden,
 Opfyldt af Tro, der bar god Gjernings Frugt.
 Du var saa dansk i Sind; Din Sjæl tog Flugt
 Mod Herrens Throne; der Du ydmyg, liden
 Dig bøier ned, for D a n m a r k beder Du:
 »O, lad det groe i Deilighed endnu!«

Der var en heel Fest, da jeg kom. Den lille Have belystes af Blus og brogede Lamper; man kjælede vel for den Hjertesygge, og jeg havde det saa godt. En elskværdig og aandfuld Kreds sluttede sig om hende, og det er særligt fra dette Hjem, at jeg har lært at kjende den sjældent begavede Philosoph R a s m u s N i e l s e n. Ogsaa Fru N e e r g a a r d opfordrede mig til at vende Tankerne mod en ny Digtning, min kjære, geniale Ven, Professor H a r t m a n n bad mig om en saadan, og jeg skrev Ordene til en fem Akts Opera: »S a u l«.

Seneie tilbragte jeg nogen Tid paa M a r i e n l y s t Badeanstalt ved Helsingør. Det var min Bestemmelse, at jeg, dersom Freden, der nu skulde sluttes, bragte en trøstelig Tid for D a n m a r k, vilde reise til N o r g e, hvor jeg aldrig havde været, see de brusende Fosse, de stille, dybe Søer, Landet, hvor mit Modersmaal klinger med Malmklang fra Fjeldet, medens det hos os bølger frem som fra Bøgens bløde Blad. Jeg vilde besøge M u n c h og B j ø r n s t j e r n e B j ø r n s o n. Kjære Breve, fulde af Hjertelag og Fortrøstning, bleve sendte til mig i Prøvelsens tunge Dage.

Hvor venligt B j ø r n s o n skattede mig, var lagt i et Par Stropher, han nedskrev foran i sin »S i g u r d S l e m b e«, som han sendte mig:

»Phantasien gav Du Vinger
 Mod det Fremmede og Store,

Men mit Hjerte Poesien,
Af det Kjendte og det Mindre!

Da min Sjæl var barnehungrig,
Mætted' Du med voxne Tanker,
Siden den blev mæt og voxen,
Ammer Du paa Barnet i den.«

Freden klang ikke trøsteligt, og jeg kom ikke til Norge.

Lille Juleaften var jeg hos Fru Ingemann i Sorø. Inde i Stuerne var Alt paa den vante Plads, men udenfor — hvor forandret! Slotsgartneren havde foretaget store Forandringer, vistnok Forskjønelser, Akademi-Haven var sat i aaben Flugt med Pladsen udenfor Akademiet, Halvdelen af Ingemanns Have var derved taget bort. Det Parti, der havde været ham det Kjæreste, en lille Høi under mægtige Træer, var nu forsvundet, den store Søilekolos, der tjente som Bord, laae henkastet paa Jorden. Fru Ingemann havde retsgyldigt Tilsagn om, at Intet her skulde forandres før hendes Død; der spurgtes hende om Tilladelse til at foretage Forandringen, og den beskedne, gamle Kone svarede strax ja. »Det er jo en Venlighed, at jeg spørges,« sagde hun, »en Godhed, at jeg maa blive boende her.« Ved Afreisen fik jeg en stor Bouquet, baade af Fru Ingemann og af Pigen Sophie, der havde skaaret den af sine egne Potteplanter i sit lille Vindue.

Paa Basnæs sluttede jeg Aaret, det tungeste, det bittreste Aar i mit Liv.

1865.

Nytaarsdag var det stille, klart Frostveir, Solen skinnede, Alle fra B a s n æ s kjørte til Kirke, jeg havde mere Trang til at være ene; kirkestemt gik jeg i Haven. Der var en Fred i Naturen, en hellig Stilhed. Jeg følte ingen Angst for hvad Aaret vilde bringe, men heller ingen Forhaabninger. Denne Nytaarsmorgen er den eneste jeg veed, paa hvilken jeg ikke med Barnetro havde et Ønske, som jeg bad om at faae opfyldt. Som en tung Skræknat laae det henrundne Aar bag mig.

Vi vare Alle indbudte til Middag paa Nabo-Herresædet E s p e; jeg bad om at turde blive hjemme, og da, i Eensomheden fik Tankerne pludseligt Flugt. Der ufoldede sig en heel dramatisk Digtning, »D a S p a n i e r n e v a r e h e r«, et romantisk Lystspil i tre Akter. Jeg kunde, da de Andre seent paa Aftenen kom hjem, have fortalt Handlingens Gang, Scene for Scene.

Tankerne havde igjen faaet Elasticitet, jeg var sat i aandelig Virksomhed, og Sindet blev lettere. Første Akt af mit nye Lystspil blev fuldført paa B a s n æ s, de to efterfølgende skrev jeg snart efter færdige hjemme i K j ø b e n h a v n. Jeg havde stillet mig den Op-gave, at Hovedpersonen, den unge Spanier, ikke kom synlig frem, jeg kunde ikke lade ham tale Dansk som de Andre i Stykket; man hørte kun hans spanske Sang bag Scenen, hørte Castagnetterne; hans hele Personlighed skulde staae klar, skøn og ædel, uden at han synligt viiste sig, man skulde følge ham i hans Kjærlighed, Flugt og Fare, forvisset om, at om Aar og Dag kom Mødets Stund i Kjærlighed og Lykke.

9—10*

Stykket blev indleveret til det kongelige Theater, hvis daværende Chef, Etatsraad K r a n o l d, varmt og ivrigt interesserede sig for det. Min Ven, Professor Høedt, som havde stor Indflydelse paa Theatrets Virksomhed, viiste en lignende Deeltagelse. Forestillings-Aftenen kom; der var aldeles fuldt Huus, men fra første Øjeblik af hvilede der en saadan Tunghed, et saa uhyggeligt Stille over Tilskuerne, at jeg havde en Følelse som ved en Sørgefest. Den unge, talentfulde Skuespillerinde, Frøken L a n g e, som udførte den romantiske Elskerindes Rolle, blev mod Sædvane meget strængt bedømt. Fru S ø d r i n g, Publikums erklærede Yndling, havde af den gamle Hofpige, Jomfru H a g e n a u, skabt et lille mesterligt Billede, men først senere, ikke ved den første Forestilling, blev hun tilfulde vurderet, og denne Rolle nævnes endnu mellem hendes uforglemmelige. J a s t r a u sang de spanske Romancer udmærket, men ogsaa han, hvis Sang ellers hilsendes med jublende Bifald, maatte her aldeles savne dette. Ved Tæppets Fald blandede sig Klappen og Hyssen.

Ved de senere Forestillinger fulgte altid udeelt Bifald; de Spillende fortjente al Roes og særligt den uforglemmelige Fru S ø d r i n g. Publikum er tidt som vaadt Brænde, det vil ikke fænge. Skylden kan vel ogsaa være det dramatiske Arbeides. Det er vanskeligt at afgive Dom, naar man selv er Part i Sagen, men en Erfaring er det, at flere af mine dramatiske Arbeider ere blevne strængest bedømte ved den første Forestilling.

Operaen »R a v n e n«, H a r t m a n n s første Værk for Scenen, havde i mange Aar været lagt hen, men enkelte Nummere hørtes stundom i Musikforeningen

og bleve altid modtagne med lydelig Glæde. H a r t m a n n og jeg bleve enige om at gennemarbejde Ope-raen paany, og rundt om lød Musikvenners Glæde derover. De italienske Masker, som jeg havde beholdt fra G o z z i, vare ikke blevne forstaaede, jeg gav dem andre Navne og anden Klædning, omarbejdede en Deel af første Akt og særdeles meget af anden, saa-ledes som H a r t m a n n ønskede det.

I mere end Aar og Dag havde jeg intet Eventyr skrevet, mit Sind havde været saa overvældet. Nu, saasnart jeg kom ud paa Landet, til det venlige B a s n æ s, til den friske Skov ved den aabne Strand, skrev jeg »L y g t e m æ n d e n e e r e i B y e n«, hvori fortælles Grunden til, at Eventyrene saalænge ikke havde banket paa, thi udenfor var Krig og indenfor Sorg og Nød, som Krigen fører med. Sceneriet for dette Even-tyr var B a s n æ s; Enhver, som har været der, vil mindes de store Alleer, den gamle Gravsteen, som en-gang har ligget i Skjelskjør over en Raadmand og hans sex Fruer.

Endnu et Eventyr sprang frem faa Uger efter paa det prægtige, skovrige F r i j s e n b o r g. Siden mit forrige Besøg havde Fjenden været der; nu stod det igjen i Ro og Hygge; hele Slottet, den nye Fløi og den gamle Deel blev afbenyttet. I denne smukt udstyrede Bolig, i den blomstrende Have, hos hjertensgode Men-nesker, i al den Lykke, som Velstand og Velvillie kan forunde et Menneske, fløi flere Uger hen, og jeg dig-tede her Eventyrene: »G u l d s k a t« og »I B ø r n e s t u e n«.

Min Sommerudflugt sluttede i Sjælland hos Ven-nerne paa C h r i s t i n e l u n d, hvor jeg skrev Even-tyret: »S t o r m e n f l y t t e r S k i l t«. Det stod

endnu vaadt paa Papiret, da jeg læste det for Familien, og lige idet jeg sluttede Læsningen, kom et voldsomt Vindstød, Støvet hvirvlede og Bladene bleve revne af Træerne, det blev et Stormveir, som om Naturen vilde phantasere over det nys skrevne Eventyr. Da jeg et Par Dage senere forlod C h r i s t i n e l u n d, laae endnu ved Landeveien store Træer rykkede op med Rod; det var en Storm, der nok kunde flytte Skilte. Digteren er jo forud for sin Tid, siger man, jeg var tilvisse her forud for Stormen.

Snart var jeg i K j ø b e n h a v n i mine smaa Stuer mellem Billeder, Bøger og Blomster. Eierinden af Huset, en fortræffelig, praktisk og meget dannet Kone, havde jeg nu boet hos i atten Aar, og jeg havde aldrig havt i Sinde at flytte; dog var jeg nu dette nærmere, end jeg tænkte. Jeg havde netop i de Dage faaet Brev fra min portugisiske Ven, den danske Konsul i L i s s a b o n, G e o r g O ' N e i l, der tilligemed sin Broder var bleven opdraget i D a n m a r k i Admiral W u l f f s Huus, hvor jeg dagligt kom. G e o r g O ' N e i l, og jeg havde i den sidste Tid staaet i Brevvexling med hinanden; han indbød mig nu til at besøge sig, see hans skjønne Fædreland, boe hos ham og hans Broder og have det saa godt som de formaaede at skaffe mig det. Jeg følte Lyst til Besøget, Lyst til at samles med Ungdomsvennerne; men Erindringen om de Besværligheder, jeg havde prøvet paa Reisen i Spanien, gjorde mig vaklende. Da kom en Morgenstund min fortræffelige Værtinde ganske mismodig og fortalte, at vi maatte skilles og det allerede om en Maaned; hendes Søn var bleven Student, hun havde lovet ham, at naar han tog en god Examen, skulde han faae et bedre Værelse end før; hun havde dernæst givet Løfte om

at optage en ung Pensionair og behøvede saaledes mine Værelser. Det var mig ukjært; jeg havde tilbragt atten vextende Aar hos de venlige Mennesker, jeg boede næsten Dør om Dør med min Ven, Komponisten H a r t m a n n, som jeg dagligt saae; alt dette skulde nu forandres. Jeg betragtede det som et Fingerpeg fra Gud om, at jeg skulde reise, og jeg tog Bestemmelsen. Imidlertid bragte Aviserne Efterretning om, at der var Cholera i S p a n i e n, og at den trængte ind i P o r t u g a l. Jeg udtalte mig i et Brev derom til G e o r g O' N e i l; hans venlige Svar var, at han ikke vilde overtale mig, men blive særdeles glad, hvis jeg bestemte mig til at komme, og da blive der saalænge jeg lystede. Choleraen var i Tiltagende i S p a n i e n, men kun et eneste Tilfælde havde viist sig i P o r t u g a l.

Jeg besluttede at reise, men ikke strax Syd paa. Jeg vilde see Tiden an og begynde med et Besøg i Stockholm, hvor jeg i lang Tid ikke havde været, og hvor de kjære Venner, Forfatterinden F r e d e r i k k e B r e m e r og Digteren, Baron B e s k o w, endnu levede. Det var i den deiligste Eftersommer jeg reiste. Da jeg for en Deel Aar tilbage første Gang besøgte Stockholm, varede Reisen med Diligence en heel Uge, nu havde S v e r r i g Jernbane. Hvor forandret! hvilken Flugt! Vore Børn og Børnebørn leve i Bekvemmelighedernes Tid, vi Gamle have oplevet Brydningen mellem de to Tidsaldere, vi staae saa at sige med det ene Been i den ene, og det andet Been i den anden, men det er netop det Interessante.

B e s k o w var paa Landet, da jeg kom, Frøken B r e m e r ligeledes, men begge lovede snarest, i Løbet

af et Par Dage, at komme til Stockholm, i Mellemtiden vilde jeg gaae til Upsala.

Jeg kom ikke alene; den elskværdige Familie, Henriques, hvem jeg i de sidste Aar havde lært at kjende og nu følte mig hjemme hos, var i Stockholm og fulgte nu med til Upsala. Her gjensaae jeg Vennen Böttiger, gift med Tegnér's Datter Disa, Forfatter til mange af de skønne Sange, som paa Lindblads Melodier bleve af Jenny Lindbaarne ud i Europas Sangverden. Jeg mødtes igjen med Grev Hamilton og hans elskværdige Hustru, Digteren Geijers Datter; han var nu Landshøvding og boede paa det romantisk beliggende gamle Slot; jeg saae paany Komponisten Josephson, Jenny Linds Daabsbarn da han blev christnet; hans Sange klinge melodisk som Drosselslag i Nordens Birkeskove. Jeg kom til ham, han boede i det Huus, hvor Sverrigs verdensberømte Naturforsker, Linné, i Aaringer havde levet. Da jeg, efterat have tilbragt en smuk, musikalsk Aften hos ham, kom hjem i Hotellet og allerede havde lagt mig, hørte jeg Røre paa Gaden og deilig Sang. Det var en Serenade, der blev bragt; jeg kjendte mine unge svenske Venners Velvillie for mig, jeg sprang ud af Sengen gik hen til Vinduet og tittede ud bag Gardinet. Gjaldt Sangen mig eller Fru Henriques? De Syngende vendte Alle Ansigterne mod mine Naboers Vinduer, og — som rimeligt — var Serenaden bragt hende.

Fra Upsalas Studenter fik jeg Indbydelse til en Fest for mig. Samme Dag samledes jeg med Upsalas ældre betydende Mænd, Botanikeren Fries, Erkebiskoppen, Digteren Böttiger, Docent Nyblom og Flere, og om Aftenen førtes jeg fra disse til Stu-

denternes Sommerlokale, som var smykket med Flag, især danske. Her var stor Sexa; Landshøvdingen og flere Ældre toge Deel deri. Digteren E. B j ø r c k, Søn af Biskoppen i G ø t e b o r g, en sand Digter af stor Begavelse — Gud har alt kaldt ham til sig —, hilsede mig i et smukt, altfor hædrende Digt:

Fred för i qväll! Och fjerran vike
 Hvar tidens storm, hvar dagens strid.
 Ty upp slår porten till ett rike,
 Der allt är rosor, sol och frid,
 Der inga hjertats vintrar snöga,
 Ei tviflet qväfver någon bön,
 Men tron med öppet barnaöga
 Ser himmelen och jorden skön.

Der kommer han, der kommer kungen,
 Vår barndoms, våra drömmars kung!
 Se, dikten, ur hans hjerta sprungen,
 Går vid hans sida evigt ung;
 Hon är hans brud, han har ej annan,
 Ån den af himlen sjelf han fick,
 Den mö med lagerhöljda pannan
 Och barnets oskuld i sin blick.

Hell sagokungen! Ut med ringen
 Kring honom och hans unga brud!
 Hell, gode skald! Här finnes ingen,
 Som ej med fröjd sin lexa skolkat
 Att följa dig, när på din färd
 Du för de unga hjertan tolkat
 Din underbara sagoverld.

Och när vi fly från grammatiken,
 Och när vi fly från luntors dam
 Till vårens hem, till drömmens riken,
 Der dina bilder skymta fram,
 Den blomman under fina stängeln
 Ett hjerta gömmer i sit bröst,
 Och lärkan är så god som engeln,
 Ty hon har vingor och har röst.

Ännu när ingen fröjd står åter
 För gubben på hans skumma stig,
 Med dig han ler, med dig han gråter,
 Då barnbarn läsa högt ur dig;
 Ty meningen som sagan hade
 Var ytterst denna, om du vill;
 »Låt barnen komma — mästern sade —
 Ty himmelriket hör dem till!«

Tack för den sagan! — Edens minne
 Bortbleknar och dess bild blir skum,
 Och barnatro och barnasinne
 Ha knappt på jorden mer ett rum — —
 Då är det godt till dig att blicka
 Och lyss till dikten evigt ung.
 Tack, gode skald! Din skål vi dricka
 Och — lefva våra drömmars kung!

Sange bleve sungne, Taler holdte, der var Livlighed og Hjertelag. Jeg læste tre af mine Eventyr: »S o m m e r f u g l e n«, »G r a n t r æ e t« og »d e n g r i m m e Æ l l i n g« under lydeligt Bifald og blev derpaa med Sang ledsaget af alle Studenterne til mit Hjem. Stjerne-nerne lyste, Nymaanen skinnede, det var en deilig, blikstille Aften, og oppe mod Nord lyste Horizonten med Nordlysflammer.

Da jeg næste Dag kom til S t o c k h o l m, fandt jeg i Hotellet Tilsigelse til at spise hos Kongen paa Lystslottet U l r i k s d a l, der ligger et Par Miil fra Hovedstaden, mellem Skov og Klipper.

Efter et stærkt Tordenveir og en styrtende Regn blev det en heel Storm, saa at jeg strax maatte søge til Slottet uden at see mig om i den maleriske Om-givelse. Da jeg sad et Øieblik alene i den store, smukke Sal, traadte en Herre ind, rakte mig Haanden og bød mig Velkommen. Jeg gjengjældte Haandtrykket, men

idet jeg talte, gik det med Et op for mig, at det var Kongen selv; jeg havde ikke strax kjendt ham. Han førte mig nu selv om i Slottet, og før Taffelet præsenterede han mig for Dronningen, der i sit Ydre mindede mig om den ædle, nu afdøde Storfyrstinde af Weimar, med hvem hun er i Slægt. Den unge, endnu ikke confirmerede Kronprindsesse Louise rakte mig venligt Haanden og takkede mig for den Glæde, hun havde havt ved at læse mine Eventyr. Hun gjorde et behageligt Indtryk ved sin Naturlighed, Forstandighed og barnlige Elskværdighed. Nu er hun den danske Kronprinds Fredrik's Brud, snart vor Kronprindsesse. Gud vil glæde og beskytte dette unge, velsignede Par!

Kongen og Dronningen, Alle rundt om, vare hjertelige og velvillige mod mig. Efter Taffelet førte Kongen mig ind i sit Tobaksværelse og forærede mig nogle af sine egne Skrifter. Det var en deilig, lykkelig Dag hos min kongelige Velynder. Jeg nedlagde Erindringen derom i et lille Vers, som jeg skrev foran i det Exemplar af »M i t L i v s E v e n t y r«, som jeg før Afreisen fra S t o c k h o l m overrakte Kongen:

»Hvor Harpen er op til Thronen lagt,
Og Ruisdals Pensel i Kongens Hænder,
Hvor Gud gav meer end kongelig Magt,
Derhen min fattige Sang jeg sender.
Jeg glemmer Kronen for Hjertets Slag,
Men aldrig jeg glemmer den rige Dag
Paa U l r i k s d a l; Erindringens Fyr
Bar Solskin ind i »mit Eventyr«.

Faa Dage efter blev jeg kaldt til Audients og Taffel hos Enkedronningen paa D r o t t n i n g h o l m, hvor ogsaa Prinds O s c a r med Familie boede. Jeg tog med Dampskib derud og overraskedes ved det pragtfulde

Slot med sine Haveanlæg; jeg maatte tænke paa Villa Albani ved Rom, men Drottningholm har en Skjønhed mere: det ligger ved en Arm af Mälaren. Jeg havde ikke seet Enkedronningen, siden Kong Oscar døde; hvor Meget laae ikke i Verden mellem den Tid og nu! Hun kom mig, ligesom i hiin Tid, livlig og glad imøde, og vi talte længe sammen. Hun var mild, hjertelig og ligefrem. Da hun efter Taffelet sagde mig Farvel, tilføiede hun, at der stod en Vogn til min Afbenyttelse, naar jeg vilde bort, og overdrog derefter til en af Kammerherrerne at føre mig om i Slottets Sale. Idet vi begyndte vor Vandring, kom Prinds Oscar til og viiste mig Slottets Kunstskatte og historiske Minder. Da alt var seet, førte han mig ned i sin egen aflukkede Have til sine Børn; her viiste han mig et lille Egetræ og fortalte mig, at han ved Rhinen forlovede sig med sin »Fru«, og at, da de Aaret efter kom igjen, var et Olden groet op til et lille tobladet Træ, som de toge med hjem til Sverrig og plantede her i Haven. Træet var nu højere end jeg. Da jeg af et af de nærmeste Træer vilde tage et Blad til Erindring om Besøget paa Drottningholm, brød Prindsen en Kvist af sit eget Træ og gav mig den.

Udenfor Slottet, ved Mälaren, voxer henad Jorden et gammelt Piletræ. Da Drottningholm indrettedes under Carl den Tolvtes Moder, var Træet af hende blevet taget i Beskyttelse, medens mange andre Træer og Buske ryddedes bort. Folketroen sagde alt dengang, at det levede og satte Blade med Kongeslægten. Under Carl Johansygnede det gamle Træ og var ved at gaae ud; den gamle svenske Kongeslægt var gaaet ud. Men da Carl Johans

Sønnesøn, Sverrigs daværende Konge, fødtes, grønnedes igjen det gamle Piletræ.

Det var næsten mørk Aften, da jeg forlod det venlige Drottningholm; idet jeg steg i Vognen, kom Gluntarnes Komponist, W e n n e r b e r g til mig; vi talte sammen, han trykkede mig til Afsked i Haanden med den varme Følelse, som er saa naturlig hos Sverrigs Skjalde og dets Ungdom.

Næste Aften, da jeg i Stockholm besøgte »Strømparterren«, som den lille Øe kaldes under Broen, der forbinder Slotsholmen med Nordholmen, samledes jeg med en Deel ældre og yngre Forfattere og Kunstnere. Der kom den rigt begavede, joviale Lystspildigter, B l a n c h e, som blev hilset med stor Glæde. Han styrede hen mod mig. »Er Du der min Broder!« raabte han med straalende Ansigt, omfavnede og kyssede mig. Jeg nævner det, thi jeg overraskedes ved Tiltalen, der særligt glædede mig, men jeg vidste med Bestemthed, at vi aldrig havde drukket D u s. I Sverrig er dette saa almindeligt, at jeg godt kan forstaae, at naar unge eller ældre Mænd med fælles aandelige Interesser mødes, Titulaturen da bortkastes, og at de udtale sig naturligere ved det fortrolige D u, saa at man efter et Festmaaltid eller et muntert Møde, naar man gjensees efter en Aarrække, let kan have den Forvisning: vi kjende hinanden, ere Venner, altsaa have vi ganske vist drukket D u s. Det troede nu den kjære, livsfriske B l a n c h e, jeg gik i Stilhed ind paa det, svarede med »Du« og klinkede med min Dusbroder. Det skeer nu ikke oftere; ogsaa han hører til de store Betydenheder, der have forladt os. I 1868 under Festen ved

Afsløringen af Carl den Tolvtes Monument, faldt Blanche pludseligt død om paa Gaden.

Frøken Bremer var endnu paa Landet, paa sin Eiendom Aosta. Hun indbød mig til at komme derud til et længere Ophold, men da det dengang ikke godt lod sig ordne saaledes, kom hun ind til Stockholm. Jeg havde ikke seet hende, siden hun med vore amerikanske Venner, Marcus Spring og hans elskværdige Frue, Rebecca, besøgte Danmark. Vi talte om Danmarks tunge Tid, og Taaernerne trillede ned ad den dybtfølende, ædle Kvindes Kinder. »Altid bliver jeg Andersen en trofast Veninde«, sagde hun, og hendes fine Haand trykkede min, det var vort sidste Haandtryk i dette Liv. Ved Juletid lød Sørgebudskabet: Frederikke Bremer er død. Hun havde i Kirken paadraget sig en Forkjølelse, kom hjem og sov front og stille ind. — Atter En af de Trofaste, jeg havde tabt i denne Verden. I hendes Breve har jeg en Skat, et Minde.

Digteren Baron Beskow var kommet til Byen og havde til Glæde for mig indbudt en udvalgt Kreds, som jeg skulde samles med hos ham. Hans Brev har jeg, det giver Programmet:

Tirsdag d. 3. Oct. 1865.

Käre Vän!

Jag sökte Dig igår, för att nämna hwilka som komma att utgöra vårt lilla Middag-Sällskap i morgon, nemligen Kongl. Bibliothekarien Rydquist (vår Jakob Grimm), Riks-Antiquarien Hildebrandt (vår Thomsen), Kongl. Arkivarien Browalius (vår Wegener), Skalderna »Talis Qualis« Strandberg (Byrons Öfversättare), C. G. Strandberg (Anakreons Öfversättare), Sander (som redan är Dig personligen bekant), och Dahl-

gren (som författat ett National-Lustspel, hwilket gifvits 130 gånger, öfversat Calderon &c.). Du ser, gästerne äro ej många, men uttvalda. Altså välkommen i morgon Kl. 4 till

Din gamla vän
Beskow.

Det var en hyggelig Middagsfest med en Luftning af Aandsfriskhed og Hjertelighed.

Ude, rundt om, fornam jeg samme Brise; gamle Bekjendtskaber fornyedes, saaledes med Lystspildigteren, H e d b e r g og Skuespiller J o l l i n.

Afreisens Dag kom.

I fem og tyve Aar havde jeg ikke været i S v e r r i g s Universitetsby L u n d. I 1840 modtog jeg her den første offentlige Hyldest, der blev mig til Deel. Studenterne kom med Fakler, Sang og hjertelig Tale, jeg har fortalt derom i »mit Livs Eventyr«, fortalt hvor overvældet og betaget jeg var ved denne Æresbeviisning. Jeg syntes, at jeg i Aaringer ikke turde komme her igjen, en saadan Fest kunde aldrig gjen-
tages. Siden den Tid var nu gaaet fem og tyve Aar; jeg vilde møde en heel ny, mig fremmed Slægt. Hjemveien førte tæt forbi, jeg havde Lyst til at blive et Døgn i den venlige By, besøge den gamle Kirke, see den nye Studenterbygning, som jeg endnu ikke kjendte. Venner i U p s a l a havde givet mig Breve til et Par af Universitetets Professorer, da jeg sagde, at jeg nu var aldeles fremmed i L u n d.

Langs Jernbanen dertil var endnu Farvespil i Skoven, Birken var guul, Granerne mørkegrønne, Ahornen zinnoberrød. Træhuse med sorte Tage og hvide Skorstene, stenet Jord, Klippegrund og store alvors-

fulde Søer var den stadige Afvexling. Jeg kom mod Aften til L u n d, jeg kjendte Ingen og troede, at Ingen kjendte mig. Jeg søgte Hotellet og gik tidligt paa Aftenen tilsengs, træt af Reisen. Snart efter hørte jeg Sang; nogle Studenter feirede i Hotellet en Afskedsfest for en Bortrejsende. Sangen lød smukt, og snart klang den tæt udenfor min Dør; de unge Venner vidste, at jeg var her, men da de hørte, at jeg havde lagt mig til Ro, droge de tilbage igjen.

Jeg var anbefalet til Professor L i n n g r e e n; hos ham tilbragtes Middagen i en aandfuld Vennekreds; medens jeg var der, kom der Indbydelse til mig fra Studenter, som i Hast havde smykket Foreningens Sale til en Fest for mig, ungdomsfrisk og ildfuld ligesom den, der var blevet mig forundt af Bødrene i U p s a l a.

Klokken syv om Aftenen førte Professor L i n n g r e e n mig derhen. Her saae storartet festligt ud. Væggene vare dekorerede med de forskjellige Provindsers Vaaben, og over hvert af disse vaiede en svensk og en dansk Fane. Paa Talerstolen var plantet den Fane, som de kjøbenhavnske Damer havde broderet og foræret de lundske Studenter, Værelserne vare opfyldte af Universitetets yngre og ældre Mænd. Efter Maaltidet fulgte Sexaen, og jeg hilsendes fra Talerstolen at Studenternes Ordfører. Jeg har beholdt Tanken af hvad der blev sagt, men ikke de velvalgte Ord, hvori den blev givet: For fem og tyve Aar siden havde L u n d s Studenter bragt mig deres Hilsen og Hyldest, Strømmen var endnu den samme, men det var en anden Slægt, just en Slægt, der var voxet op under mine Digtninger, der havde været dem en Aandens Føde, der skyldte mig langt større Tak og Kjærlighed.

Nu begyndte Sange; en ung Digter, Wandel, læste et smukt Digt til mig, og jeg fornyede min Tak ved at oplæse tre Eventyr: »Sommerfuglen«, »den lykkelige Familie« og »Det erganske vist«. Hvert af dem blev modtaget med rungende Jubel, og nu fulgte i riig Afvexling danske og svenske Sange; der var saa fortroligt, godt, saa unghjertet varmt, det var igjen en Lykke-Aften, som lyser i Erindringen. Hele den store Skare fulgte mig til Hotellet, hvor jeg boede. Arm i Arm, under livlig Sang, skred Toget ud fra Studenterbygningen, forbi den gamle Kirke; vi standsede et Øieblik ved Tegnérs Monument, og saa gik det videre med Sang gennem de stille, folketomme Gader. Da jeg stod ved min Dør, lød ni Gange Hurra. Glad, dybt bevæget udtalte jeg min Tak og naede ydmyg, og dog saa løftet, min lille Stue; da klang endnu fra Gaden en Sang; det var netop den Melodi, som for fem og tyve Aar siden var blevet sunget ved min Glædesaften i Lund. Gud forunde hver af de kjære unge Venner Glæde i Livet som jeg følte den i denne Aften.

Saasart jeg kom til Kjøbenhavn, tog jeg ind i et Hotel; jeg var jo Reisende, vilde til Portugal. Men Veien dertil fra Frankrig, tilsøes over den spanske Sø var ikke lokkende nu i det stormende Efteraar. I Spanien var uroligt, Aviserne meldte om de Primmske Troppers Bevægelse; de havde draget sig hen mod Grændsen ved Badajoz, netop den Vei, som jeg maatte reise, naar jeg tog over Land. Jeg besluttede at vente endnu nogen Tid herhjemme og see Begivenhederne an.

Det smukkeste Erindringsbillede fra den Tid er et kort, deiligt Besøg paa Fredensborg. Kongen

havde ladet mig kalde. To Værelser paa Slottet bleve givne mig. Jeg fandt som altid den hjerteligste Modtagelse. Kongefamilien vilde høre mig læse mine se- nest skrevne Eventyr. Jeg har seet alle de kongelige Børn voxte op, og altid, fra ganske Smaa, rakte de mig venligt Haanden. At kjende den kongelige Familie er at holde af den; der er et deiligt Huusliv, Hjertelighed og Jevnhed. Alle de kongelige Børn have hørt mig læse mine Eventyr. Kronprinds Frederik og hans Broder, nu Grækenlands Konge, Prindsesse Alexandra og Dagmar vare tilstede ligesom de to yngste Børn, Prindsesse Thyra og den prægtige lille Valde- mar; han havde denne Aften faaet Lov at blive en halv Time længere oppe for at høre en Deel af Op- læsningen, sagde Dronningen. Næste Dag aflagde jeg et Par kjære Besøg. Op til Slottets Have, i en af Til- bygningerne, boede min Ven, Digteren P a l u d a n - M ü l l e r. Han behersker det danske Sprog som Byron beherskede sit Modersmaal, det løftes til Musik. Hver Digtning af ham aabenbarer en dyb, digterisk Sjæl; »A d a m H o m o«, »D r y a d e n s B r y l l u p« og »A b e l s D ø d« ville altid læses og beundres. Som Menneske har P a l u d a n - M ü l l e r Noget saa naivt, aabent og godt, at man strax føler sig draget til ham. Et andet lykkeligt Huus maatte jeg besøge i F r e - d e n s b o r g; Besøget gjaldt en Ven og sjelden Kunster, Balletdigteren A u g u s t B o u r n o n v i l l e, der har hævdet sin Kunst paa den danske Scene, saa at den tager værdig Plads mellem de andre bedste Kunstarter. Man kan i P a r i s have flere udmærkede Dandserinder end vi, mere blændende Dekorationer og storartede Arrangementer; men en saadan Rigdom i

virkelig poetisk Balletdigtning, som Bournonville har givet, eier kun Kjøbenhavn; der er en Skjønhed, en ædel Reenhed, noget folkeligt Charakteristisk i den store Cyklus af Balletter som han har skjænket os. Bournonville, som er vor Tids Bærer af Balletten paa den danske Scene, har tillige en Faders Sind og Hjerte for dem, der virke i hans Digtninger. Han er en varm, ildfuld Natur, en god Kammerat. Træder man nu ind i hans huuslige Hjem, hvor fuldt af Solskin er det da.

Jeg saae Huuslivets Lykke i det kongelige Slot, jeg saae det i to mindre, men ogsaa solfyldte Stuer, hos Vennerne Paludan-Müller og Bournonville. Den Sidste havde jeg netop dengang tilegnet de nyeste Eventyr, som jeg læste for Kongefamilien. Bournonville trykkede mig til sit Bryst og udtalte saa hjerteligt sin Tak, som tidt, opmuntrende i Ord og Skrift havde lydt for at trøste og løfte mig, naar en og anden kold Vind blæste mig Mismod i Sindet.

I Kjøbenhavn blev jeg endnu stadigt som Reisende uden at kunne tage Bestemmelse. I Paris var Cholera, og hvorledes det stod til med Sundhed og Fredelighed i Spanien, kunde jeg ikke ret faae Besked om. Ud vilde jeg imidlertid strax i det nye Aar. Begivenhederne maatte bestemme Reisen, afgjøre hvor langt jeg skulde naae mod Syd. Julen, og de første Dage af det nye Aar, tilbragte jeg paa Holsteinborg og Basnæs. Der fik jeg Brev, fyldt med duftende Violer fra Portugal; Georg O'Neil sendte disse som Hilsen fra Foraaret, der ventede mig i Lissabon.

1866.

»Aldrig har De Ro paa Dem,« sagde En og Anden, »altid skal De afsted, og er De i Hjemmet, er De ogsaa ude! Naar skriver De dog Alt, hvad De skriver?« Mit Sind har just den bedste Ro, ja Hvile til at skabe, idet jeg tumler mig mellem Menneskene og optager de vexlende Indtryk. Jeg er med alle mine mange sande, trofaste Venner dog en eensom Fugl. Hele min Natur bøier sig med stærk Trang til Familielivet, og i det er jeg baade hjemme og ude blevet optaget som Barn af Huset, føler mig strax hjemlig og har slet ikke de fleste Reisendes Uro eller sygelige Længsel. Men Hjerstedet er og bliver dog Danmark; i Kjøbenhavn søger jeg mig en Bolig, hvor jeg har et stort Stykke af Guds Himmel, aabent Vand eller en stor Plads.

I Amsterdam har jeg to velstaaende, fortræffelige Landsmænd, Brødrene Brandt. Fra hver af dem fik jeg en hjertelig Skrivelse med det venlige Tilbud at boe og blive hos den ældste af Brødrene under hele mit Ophold. Jeg havde kun een Gang før været i Holland, i Aaret 1847, da jeg første Gang skulde besøge England, og jeg havde særligt i Haag mødt saa megen Velvillie og Opmærksomhed. En heel Fest var forundt mig. Den første af Vennerne, som da kom mig imøde, var nu død; det var Udgiveren af »De Tijd«, vander Vliet, men jeg erindrede kjære Navne, venlige, forekommende Mennesker, saaledes den gamle høit hædrede Digter van Lennep, den udmærkede Komponist Verhulst, Forfatteren Knepelhout og den dygtige tragiske Skuespiller Peters. Nu kunde jeg i længere Tid færdes med

disse, see alt det Eiendommelige, som A m s t e r d a m frembyder, og dertil nyde Familielivets Hygge.

Den sidste Januar forlod jeg med Aftentoget K j ø b e n h a v n. Det var vinterligt koldt, men dog aabent Vande. Jeg syntes, at jeg var godt forsynet med Reise-tøi, men en af Vennerne syntes det ikke; han kom i Morgenstunden og lod en heel Samling af Peltsværks-Reisestøvler brede ud paa Gulvet; det største og bedste Par skulde være hans Afskeds-Bouquet til mig; jeg nævner dette lille Træk, og kunde i mit Liv nævne uendeligt mange lignende, som Tegn paa den Opmærksomhed og Omhu, som Vennerne have viist mig. De Deeltagelsens og Tjenstvillighedens Ord, der udtaltes, viiste mig klart, hvilken Ven jeg besad, og hvor stor en Hjerteplads jeg havde i hans ædle Huuskreds.

Fra K o r s ø r, over F y e n, gennem H e r t u g d ø m m e r n e gik det i hurtig Fart. I H a d e r s l e v saae jeg preussisk Militair; jeg følte mig forstemt og bedrøvet. Seent paa Aftenen, idet jeg steg ud af Vognen paa A l t o n a-Banegaard, kom en ældre Mand med en lille Pige; han saae paa mig og sagde paa Tydsk til Barnet: »Ræk den Mand Haanden! det er A n d e r s e n, som har skrevet de smukke Eventyr.« Han smiilte til mig, Barnet gav mig Haanden, jeg klappede hende paa Kinden; den lille Begivenhed satte mig igjen i Stemning.

Næste Dag naaede jeg C e l l e, hvor jeg ikke havde været siden min første Reise i 1831. Jeg vilde besøge den ulykkelige Dronning M a t h i l d e s Grav og Slottet, hvor hun havde tilbragt sine sidste Leveaar. I »f r a n z ö s i s c h e r G a r t e n« er der reist hende et klodset Marmor-Monument, over hvilket der var bygget et Træskuur for at beskytte det mod Vinter-

sneen; det saae ud som en Barak. I et af Slottets Værelser hang et stort Portrait af Dronning M a t h i l d e, ganske forskjelligt fra de tidligere, jeg havde seet i D a n m a r k. Billedet her var smukt, og Trækkene mindede om F r e d e r i k d e n S j e t t e.

Over H a n n o v e r gennem *Porta vestphalia* foer jeg afsted med Banetoget til R h i n e n for at naae den hollandske Grændse: det blev mørk Aften og et stormfuldt Veir; saa godt som alle Lamper i Vognen slukkedes, det var den sorte Nat inde og ude; jeg tænkte: gaaer det godt, da kan Meget gaae godt. Vi susede afsted som drevne af Stormen, og da vi naaede Bane-gaarden ved R h i n e n, syntes det som om ogsaa her alle Lygter vare blæste ud; en Karl humpede afsted med en Lanterne, det var Belysningen, medens vi gik over de krydsende Jernskinner og øinede Tog i Bevægelse baade foran og bagved os. Jeg naaede det anviiste Hotel, som just ikke saae indbydende ud; høist tarvelige, ikke udluftede Stuer, langsom Opvartning, sort og suurt Brød. Jeg følte mig som var jeg en tredive Aar tilbage paa Reise i en lille By. Det kaldte Mange den romantiske Tid, jeg foretrækker Bekvommelighedernes Tid, vor Tid.

Den følgende Dag, inde i H o l l a n d, kom jeg i Coupé med en dekoreret Herre, en Hollænder. I Samtalen hørte han, at jeg var fra Danmark. »De vil i A m s t e r d a m træffe en bekjendt Landsmand,« sagde han, »Dig-teren Andersen er der.« Jeg betvivlede det og sagde ham lidt efter, at jeg var Andersen. Ved U t r e c h t steg jeg af for at besøge Oversætteren af mine Skrifter, Hr. N i e u w e n h u i s. Hans Hustru er dansk af Fødsel, jeg troer, at ogsaa han er det, Familie-Navnet N y e g a a r d er blevet oversat paa Hol-

landsk til N i e u w e n h u i s. Jeg fandt en fornøielig Modtagelse og i Stuerne mangt et Minde hjemme fra, Portraiter af Danske og mellem disse I n g e m a n n. N i e u w e n h u i s førte mig til den hollandske Digter N e p h e u, som forstaaer Dansk, har oversat et Par af mine Eventyr og skrevet flere Romaner. Ogsaa Professor v a n H e r w a a r d e n og hans Hustru talte Dansk. I et Par Boglader fandt jeg nogle af mine Skrifter paa H o l l a n d s k og mit Portrait stillet i Vinduet. Alt dette bidrog til, at jeg følte mig ganske hjemlig ved min Indtrædelse i H o l l a n d. Digteren T e n K a t e var netop kommet til Byen og boede i samme Hotel som jeg, men vi kjendte dengang ikke hinanden personlig; han var kommet om Eftermiddagen for at forelæse en Deel af sin nyeste Digtning: »S k a b e l s e n« og reiste tidligt næste Morgen tilbage til Amsterdam. Den hædrede Forfatter foredrager offenfølgelig, ligesom D i c k e n s, sine Skrifter og gjør det ganske fortræffeligt.

Paa Banegaarden i A m s t e r d a m modtoges jeg af Brødrene B r a n d t, som førte mig til mit nye Hjem hos den ældste af dem. Det var et stort, smukt Huus med Have og Træer udenfor ved Kanalen, beliggende i Heerengracht by de Huidenstraat, i den pynteligste Deel af Byen. Som en Ven blev jeg modtaget af Mennesker, som jeg saae for første Gang. Fruen og Sønnen i Huset talte fortræffeligt Dansk, Huusherren selv var fuld af Livlighed og Opmærksomhed, og jeg havde strax den deilige Fornemmelse af at være velset og være hos Venner. Her var, ligesom i E n g l a n d og S k o t l a n d, men ikke hjemme, det smukke patriarchalske Forhold mellem Herskab og Tyende. I Andagtstimer, Morgen og Aften, sam-

ledes det hele Huus til Bibellæsning, der sluttede med en Psalme. Det stemte Sindet og tiltalte mig. Her var megen Selskabelighed, Aftenerne gik med Musik, Sang og Oplæsning, og langt flere, end jeg havde tænkt mig, forstode Dansk. Jeg læste næsten hver Aften et Par af mine Eventyr og Historier; naar Kredsen var større, bleve de givne i engelsk, fransk eller tydsk Oversættelse. Ganske fortrinligt kunde den ældre Hr. B r a n d t gjengive dem paa Stedet i hollandsk Oversættelse fra den danske Bog, han havde for sig.

Strax ved min Ankomst fik jeg Indbydelse fra Stadtheatrets Direktion; tre af de betydeligste Skuespillere, blandt hvilke den udmærkede Tragiker Hr. P e t e r s, tilbøde mig at afbenytte hvilkensomhelst Plads jeg vilde under hele mit Ophold. Enkelte Bekjendte havde jeg fra tidligere Tid her i Amsterdam; disse maatte jeg gjænsee, og selve Byen maatte jeg lære nærmere at kjende. Denne Gang var det ingen Flyven igjennem, men et Ophold af flere Uger.

A m s t e r d a m er ikke H o l l a n d s Kongestad, men dets Hovedstad, Landets meest udstrakte og levendegjorte By, Nordens V e n e d i g; den er bygget paa Pæle i Dynd og Vand. Den lærde E r a s m u s R o t t e r d a m u s betegnede den, idet han sagde: »Jeg kjender en Stad, hvis Indvaanere boe som Krager paa Træstammer.« Mangt et overfyldt Kornmagazin er forsvundet, fordi Grunden ikke mægtede at bære det, mange Huse hælde ængsteligt forover i Gaderne, som om de kun bleve holdte af de stærkere Nabobygninger. Der findes et heelt Net af Kanaler ligesom i V e n e d i g, men de ere vifteformigt anlagte og paa begge Sider begrændsede af Gader, hvor Vognene rulle. Byens Hovedgade strækker sig smal og bugtet op til

Pladsen, hvor Raadhuset kneiser paa sit Pælegrundlag, og hvor Børsen med sin græske Søilerække ligger. Hvad der altid stødte mit Øie i Amsterdam var det udprægede Kostume, i hvilket Waisenhuusbørnene færdedes. Maaskee det Uhyggelige for mig ligger i, at jeg fra Danmark kun var vant til at see noget Lignende hos vore Forbrydere, der arbeidede i Slaveriet. I Amsterdam gaae de stakkels Waisenhuusbørn, baade Piger og Dreng, med den ene Side af rødt Tøi, den anden af sort.

Jeg besøgte et Par Fattigskoler og hørte Børnenes Sang, saae Jødekvarteret, Kunstsamlingerne og — hvad der særligt var mig nyt og storartet — den zoologiske Have. Om Sommeren er der Musik derude; nu hørte man kun de forskjellige Lyd, som Dyrene udstødte; skrigende Papegøier og Kakaduer anstrængte sig, en lille sort Fugl havde lært at sige et Par hollandske Ord, som den ideligt gjentog. Her var et rigt Udvalg af Ulve, Bjørne, Tigere og Hyæner, den kongelige Løve og den urtidsklodsede Elephant saae jeg ogsaa; Lamaerne spyttede efter os, Ørnene saae med menneskeligt kloge Blikke paa os. Sorte Svaner svømmede i Dammene, Sælhunden kom frem og soled sig, men interessantest og for mig ganske nyt var Nilheste-Familien, Han og Hun, i deres dybe Vandbassin. De løftede flere Gange deres uhyre Hoveder over Vandet og viiste det mægtige Gab. Hunnen havde nyligt kastet en Unge, og Vogteren havde Dag og Nat forud maattet vaage og passe paa for at faae den Lille bragt tilside strax efter Ankomsten, da den ellers vilde blive dræbt af Faderen. Ungen havde sit eget Huus, indrettet ligesom Forældrenes. Da jeg kom ind, dykkede den under Vandet, men Vogteren forstod at lokke

den frem. Den var saa stor som en Fedekalv, havde dvaske, skelende Øine, dens Hud var rødguul og lignede et Fiskeskind uden Skjæl. Dens Fremtid var allerede bestemt, den var solgt til den zoologiske Have i C ø l n.

Altfor hurtigt fløi Dagene i A m s t e r d a m. Her var saa Meget at see, saa mange Bekjendte at besøge. Min Ven, den hædrede Digter van L e n n e p, var blevet en Deel ældre. Hans Haar var sølvhvidt som T h o r v a l d s e n s, og han sagde spøgende om sit Ansigt, at det lignede V o l t a i r e s. Han arbeidede dengang paa sin omfangsrige Roman: »S y v s t j e r n e n«.

Komponisten V e r h u l s t, som jeg paany besøgte, kom mig jublende imøde. Hans første Spørgsmaal gjaldt vor fælles Ven, N i e l s G a d e, den af alle Nutidens Komponister, som han sætter høiest. Han viiste mig, hvor fuldtalligt han besad G a d e s Kompositioner. Han beklagede, at H o l l a n d ikke saaledes som D a n m a r k havde nogen national Opera. I den følgende Uge skulde der gives en stor Koncert, og han lovede, at uagtet der ved de to sidste Koncerter var givet Musikstykker af G a d e, skulde jeg ved den forestaaende ogsaa faae en af denne Musikers Kompositioner at høre.

Aftenen kom, og jeg overværede Koncerten; der blev givet en af G a d e s Symphonier, som blev stærkt applauderet. Man saae hen til mig som om man vilde sige: »Fortæl vor Henrykkelse over Deres høitskattede Landsmand!« Her var et stort, elegant Publikum, men det var mig paafaldende ikke at see et Ansigt af det Folk, hvis Mænd just i vor Tid ere Bærerne for berømte Toneværker, det Folk, som gav os en M e n d e l-

sohn, Halevy og Meyerbeer. Jeg saae ikke en eneste Jøde og udtalte min Forundring herover; men denne blev endnu større, da jeg fik at høre — ja, gid jeg maa have misforstaaet det! — at disse ikke bleve optagne her. Jeg fik og beholdt, som ved flere andre Leiligheder, et Indtryk af, at der er stærke Adskillelser mellem Menneskene her, fremkaldte ved Forskjelligheder i Rigdom, Stillinger, Anskuelse og Religion.

I Danmark møder man Scenens udmærkede Kunstnerinder og Kunstnere i de første og bedste Selskaber, men saaledes er det ikke i Amsterdam. Jeg udtalte det, og jeg nævnede en Enkelt, som jeg gjerne vilde mødes med, men man svarede, at det stred her mod Skik og Brug. Det er ikke den rette Skik og Brug.

Stadt-Theatret i Amsterdam, som jeg hyppigt besøgte, gav næsten hver Aften en Forestilling i det hollandske Sprog, men een Gang om Ugen kom fra det kongelige Theater i Haag den franske Opera og Ballet. Man gav Meyerbeers »Afrikanerinden« og Balletten »Hinden i Skoven«. Operaen havde gode Kræfter, men Balletten stod i Komposition og Skjønhed langt under hvad den danske Scene eier. Jeg saae et Par Tragedier, saaledes Schillers »Pigen fra Orleans«. Tittelrollen blev forstandigt og smukt spillet af Scenens første Kunstnerinde, Fru Kleine-Hartmann; af endnu større Interesse for mig var dog hendes Udførelse af »*De vrouw van Waardenburg*«. Stykket er en dramatisk Digtning i tre forskjellige Levealdere. Først saae man hende som den kraftfulde, mandhaftige Borgfrue, der selv leder Forsvaret, da hendes Borg bestormes; senere

træder hun op som ældre Kone, og tilsidst er hun den ældgamle Matrone, i en Tid, hvor alle tidligere Forhold og Anskuelser ere brudte, hvor hendes Datter-søn er Protestant og fører Datteren af en Haandværker til Alteret. Hun venter Brudeparret i Riddersalen og skal velsigne det, hendes Haand hviler paa Datter-sønnens Hoved, men da hun skal lægge den paa den borgerligfødte, ringe Brud, brister hendes sidste Kraft, og hun synker død om. Det Hele er et stort, gribende Billed fra en tilbagelagt Tid. Ved Hjælp af mine Venners Forklaringer forstod jeg den hele Handling og var særligt grebet ved Fru *Kleine-Hartmanns* mesterlige Spil. Jeg hørte senere, at det var en Efterligning af *Ristoris* Fremstilling af »*Elisabeth*«. Jeg veed ikke, om det er saa, men i alt Fald er det godt og genialt overført paa »*De vrouwe van Waardenburg*«. Stykket saae jeg et Par Gange; det er tilvisse en Digtning af stor Betydning paa den hollandske Scene, men om det vil tiltale i fremmed Land, er jeg i Tvivl om. Her blev det givet smukt udstyret og med stor Omhu; Mellemakterne derimod virkede forstyrrende, Orchesteret spillede moderne Dandsemelodier. Galleriet var dertil opfyldt af et meget hørøstet, uroligt Publikum, der raabte paa Musik og peb i Fingrene. For mig var det ogsaa en Uskik, at flere af Tilskuerne hen paa Aftenen drak The i Logerne og Parquettet. Dog hvert Land har jo sin Skik og Brug.

Ved mit tidligere Besøg i Holland havde jeg ikke seet *Ten-Kate*, der maaskee er Landets betydeligste Digter; nu skulde vi mødes og blive Venner. Hans Svigersøn, Kjøbmanden *van Hengel* havde et Par Aar forud med sin unge Kone været i Danmark; de besøgte mig der og bragte Hilsener fra Digteren.

Nu hilsede denne selv paa mig ved Svigersønnens Bord. Her var samlet en stor Kreds, og de Fleste i den forstode Dansk. T e n - K a t e udbragte min Skaal og derpaa en Skaal for mit Fædreland, der skulde leve og blomstre ud over de tunge Prøvelser, det havde gjennemgaaet. Han talte saa hjertelige Ord; de bleve baarne frem med saa megen Inderlighed, at Taarerne kom mig i Øinene. Efterat jeg havde takket, læste jeg paa Dansk to af mine Eventyr: »V e r d e n s d e i l i g s t e R o s e« og »S o m m e r f u g l e n«, som begge vare oversatte af Ten-Kate med særdeles Troskab og stor digterisk Sands og optagne i hans samlede Værker. Han improviserede paa Hollandsk et Digt til mig, og jeg besvarede det paa Dansk i samme Versemaal. Her var saa livligt, saa hjerteligt; de smaa, hyggelige Stuer vare festligt smykkede. Paa Bordet prangede en stor Kage, paa hvilken F o r t u n a var anbragt. Hun holdt det danske Flag med mit Navn og det hollandske med T e n - K a t e s. Jeg gjemmer endnu dette Flag som en Erindring, T e n - K a t e gjemmer det danske; den hele store Kage var aldeles besat med nydelige smaa Storke, min Yndlingsfugl.

Vor danske Konsul W o l d s e n gav en lignende Festmiddag, hvor jeg var den hædrede Gjæst, og hvor T e n - K a t e smukt og veltalende bragte mig en Hilsen fra Børnene i H o l l a n d. Han læste derpaa sin versificerede Oversættelse af mit Eventyr »E n g e l e n«, og jeg maatte paa Opfordring mundtlig fortælle Eventyret »S v i n e d r e n g e n«.

En Aften i mit Hjem hos Familien B r a n d t var en stor og udvalgt Kreds. I den hørte jeg for første Gang den gamle, høitskattede Digter v a n L e n n e p med stor Ungdommelighed og dramatisk Virkning

foredrage et større Digt af Bilderdijk, Hollands store, hyldede Digter.

Fem Uger havde jeg tilbragt i Glæde i det gjæstfrie Huus. Nu kom Afreisens Dag. Jeg skulde dog foreløbigt ikke længere end til Leyden, hvor kjære Bekjendte ventede mig. Solen skinnede varmt; hen over Jorden laae der et tyndt Snelag, men ved den sidste Station var Sneen smeltet, og fra nu af gik det ind i Foraaret, ingen Sne og ingen Kulde.

Paa Banegaarden i Leyden modtoges jeg af min Ven, Digteren Kneppelhout, som førte mig til sit rigt og smukt udstyrede Huus. Her skulde jeg boe et Par Dage. Hans elskværdige Frue førte os til Middagsbordet, og her fandt jeg samlet en stor Deel af Leydens Professorer med deres Fruer. Taler holdtes paa Dansk, Engelsk og Fransk. Et større trykt Eventyr, »Svalerne og Blodiglerne« af Kneppelhout uddeelt til Gjæsterne som Erindring om denne Dag. Jeg mødtes her igjen med en ældre Ven og Bekjendt, Professor Schlegel, jeg lærte at kjende den berømte Astronom Kayser, og var i hans storartede Observatorium for at see Solpletter; men Skyerne vilde ikke unde mig dette Syn.

I aaben Vogn kjørte jeg en smuk Solskinsdag med Kneppelhout og hans Hustru ud til »Dyneren«, hvor et nyt, mægtigt Sluseværk fører Rhinen ud i Havet; det er altsaa ikke saaledes som Geographien i min Skoletid lærte mig, at »Rhinen taber sig og forsvinder i Sandet.« Veien førte gennem pyntelige Landsbyer; paa Markerne stode lange Bede, prangende med Krokus, Hyazinther og Tulipaner.

Foran Sanddynerne stege vi af Vognen og gik nu over det bløde Sand, hvor Solen, saalænge vi vare i

Læ, brændte med hede Straaler. Havet laae udstrakt for os, men kun et eneste Skib var at øine. Vi stege op til det storartede Sluseværk, et cyklopisk Arbeide, udført i vor Tid. Vinden blæste her isnende kold og fygede os det fine Sand i Ansigtet. Først seent om Aftenen naaede vi tilbage til vort indbydende Hjem i L e y d e n.

Mødes og atter skilles, i hvor glad man er, hvor godt man har det, er Pulsslagene i Reiselivet. I H a a g, hvorhen Reisen nu gik, skulde jeg allerede faa Dage efter gjensee min elskværdige Vært og Værtinde, træffe sammen med Venner og Bekjendte. Jeg havde her vor danske Gesandt, Baron Bille - B r a h e, hvem jeg havde kjendt fra hans Studenterdage; her var Frøken B r e m e r s Slægting, min Ven Baron W r e d e, svensk Gesandt.

Paa det korte Stykke Vei til H a a g sad jeg i Coupé med et Par unge nygifte Folk; de spurgte, om jeg ikke var den danske Digter A n d e r s e n, og fortalte, at de kjendte mig efter et Portrait, som de havde seet udhængt i A m s t e r d a m.

I Hotellet »Oude Doelen«, hvor jeg tidligere havde boet, kjendte man mig strax, og jeg fik en hjertelig Modtagelse.

Hvor det er deiligt, en Velsignelse af Gud, at være ude i Verden, sidde i en stor Stad, ukjendt, aldeles som en Fremmed og dog vide med Vished, at man har Venner, ubekjendte, aldrig seete Venner, vide, at man, hvis der mødte noget Uheld af Betydning, dog var kjendt og tilvisse ikke forladt.

Snart følte jeg mig ganske hjemme i H a a g, lærte der at kjende mange elskværdige Mennesker, og saa gik det igjen afsted Syd paa.

Fra Haag gik Reisen over Rotterdam og opad Floden. Seiladsen der var livlig og veksellende. Snart efter kom jeg for første Gang til Antwerpen. Ilden knittede i Kaminen, og Solen skinnede ind i den hyggelige Stue. Et af mine første Besøg der var hos den berømte Maler Keiser, Directeur for Akademiet. Jeg traf ham i hans Atelier, og jeg blev modtaget af ham som om jeg var en gammel Bekjendt. Han viiste mig det kolossale Arbeide, med hvilket han netop da var beskæftiget, og som først flere Aar efter kunde blive fuldendt. Det var et Maleri, som skulde dække Væggen i en stor Sal i Museet, en Fremstilling af hele den flamske Kunsthistorie; det skulde indeholde over Hundrede Portraiter i Legemsstørrelse, desuden forskjellige mindre, allegoriske Billeder, som antydede Philosophien, Poesien og Historien ved Buster af Plato, Homer og Herodot.

Den elskværdige Mand førte mig derpaa selv om i Museet, som er rigt paa de bedste Værker af Rubens, van Dyck og andre store Mestere.

Ogsaa i Antwerpen havde jeg et gjæstfrit, dansk Hjem, nemlig hos min Landsmand, Kjøbmand Good og hans Frue. I Forening med ham saae jeg en Deel af Staden, dens prægtige Kirker og Monumenter. Særligt følte jeg mig dog draget til et enkelt Sted, et Kunstnerminde; det var ikke Rubens's eller van Dyck's Statue, nei, en Gravsteen muret ind i Væggen ved Indgangen til Domkirkens Taarn. Den viser Billedet af Quintin Marssys, der døde 1529, og Indskriften melder om ham: »*In synen Tijd grofsmidt en daernaer fameus schilder*«. I disse Ord ligger en heel romantisk Historie. Af Kjærlighed til en Malers smukke Datter slap han Ambolt og Hammer og tog Pensel og Palet.

Kjærlighed fyldte ham, førte ham, og som anerkjendt dygtig Maler fæstede han sin unge Brud. Et af hans større Billeder har sin Plads paa Museet, og paa den indmurede Steen staaer paa Latin: »Ved Kjærlighed blev Smeden en Apelles.

Over Brüssel kom jeg til Paris. Vor danske Kronprinds Frederik var her og boede i Hôtel Bristol paa Vendôme-Pladsen. Hans elskverdige Personlighed tiltalte Alle, man hørte rundt om, hvor velseet han var. Med sædvanlig Hjertensgodhed modtog han mig, og strax den første Søndag tilbragte jeg en lykkelig Dag i hans Omgivelser. Han indbød mig til at følge med til Væddeløbene i Vincennes. Klokken Eet fore vi afsted, tre Vogne, hver med fire Heste og Forridere. Veien gik hen ad Boulevarden, og vi jøge forbi alle de andre Kjørende. Da vi ankom til Banen, blev Kronprindsen modtaget af en keiserlig Staldmester, der førte ham til den keiserlige Tribune, hvorhen vi Andre fulgte. Her var lige op til Tribunen et stort Værelse med Ild i Kaminen, bløde Stole og Sophaer. Lidt senere kom en Søn af Murat, en ældre Mand; hans Søn fulgte med. De vare de eneste her af den keiserlige Familie. Nedenfor bølgede Vrimslen, Alles Øine vare vendte mod den keiserlige Tribune; jeg sad her med lyse og dog alvorfulde Tanker om Livets Afvexlinger; jeg tænkte paa min fattige Barndom: det lille Huus i Odense og nu her.

Paa Hjemfarten havde Folk stillet sig i Række for at see den danske Kronprinds. Ved Taffelet hos ham erindrede han, at den følgende Dag, den anden April, var min Fødselsdag, og han drak en Skaal for det nye Aar, som begyndte imorgen.

Naar jeg paa denne Festdag er i Danmark, gjøre

Venner og Veninder. den altid saa lysende for mig; Blomster, Bøger og Billeder ligesom skyde op rundt om mig i min Stue. Men her ude i et fremmed Land maatte den jo blive høist forskjellig derfra og stille, tænkte jeg. Det blev dog ikke Tilfældet. Fra Hjemmet kom i den tidlige Morgenstund mange Breve og Telegram fra den Collinske Familie i Kjøbenhavn. Alle de Kjære vare med Tankerne hos mig, og opad Dagen hædrede Danmarks Kronprinds mig med et Besøg. Middagen tilbragte jeg hos vor Konsul Callon og samledes der med flere Landsmænd.

Da jeg senere ud paa Aftenen kom hjem i mit Hotel, sad her en i Paris bosiddende Landsmand og ventede mig med en stor Blomsterbouquet fra Fru Melchior i Kjøbenhavn. Jeg blev glad som et Barn, men midt i Glæden kom, som saa ofte hos mig, den Tanke: Jeg har for megen Lykke, den maa engang slippe, slaae om, og tunge Prøvelser maae komme, hvorledes vil jeg da bære disse? Der er noget Ængsteligt ved at løftes saa høit, ved at forundes saa meget Godt.

Jeg hørte for første Gang Christina Nilsson; hun traadte op som Martha. Jeg var glad ved hendes dramatiske Begavelse, henrykt over hendes deilige Stemme. Jeg aflagde hende et Besøg, vi vare ikke fremmede for hinanden. Da jeg i Aviserne læste om hendes første Optræden, om den Lykke, der overstrømmede den unge svenske Pige, som var født saa fattig og dog saa riig, fik jeg stor Interesse for hende og skrev til en af mine Venner i Paris, at han, som kjendte Frøken Nilsson, maatte nævne mig for hende og sige, at naar jeg engang kom derhen, vilde jeg gjerne turde aflægge hende et Besøg. Hun svarede,

at vi allerede vare gamle Bekjendte, hun havde hørt mig læse et Par af mine Eventyr hos en norsk Familie, hvor jeg en Dag havde været med Bjørnstjerne Bjørnson, og at hun der var blevet præsenteret for mig som en ung svensk Pige, der forberedte sig til at optræde paa Scenen. Jeg havde dengang givet hende en lille Udklipning*) af Papir. Ved at høre dette gik pludseligt op i min Erindring et Formiddags-Selskab i Paris, hvor jeg havde læst og klippet; jeg husker nu, at jeg der havde talt med en ung Dame, som engang skulde optræde i Operaen, men det var atter glemt af mig, og jeg erindrede ikke mere hendes Udseende. Nu stod jeg for hende, blev venligt og glad modtaget; hun gav mig sit Portrait og skrev paa Fransk nogle hædrende, forbindtlige Ord.

En Anbefalingskrivelse førte mig til Komponisten Rossini, hvem jeg ikke før havde seet eller talt med. Han var saa høflig at sige, at han godt kjendte mit Navn, og at jeg intet Anbefalingsbrev havde behøvet; vi talte om dansk Musik, han kjendte Gade af Navn, sagde han. Siboni (den ældre) havde han

*) Andersen var i Besiddelse af en ikke almindelig Evne til at klippe; med en overraskende Hurtighed og uden Anstrængelse klippede han de meest phantastiske Mønstre, Snirkler, Blomster, Dyr og menneskelige Figurer; især yndede han Svaner, Sommerfugle og Dandserinder, der stode paa eet Been. I Forbindelse hermed fortjener det at anføres, at hans Formsands ogsaa yttrede sig gennem et vist oprindeligt, men aldrig udviklet Talent for Tegning. Fra hans første Romerreise i 1833 haves en stor Mængde Pennetegninger af ham. Han havde dengang ikke Raad til at købe Prospekter o. l., og derfor tegnede han selv hvad han saae og ønskede at beholde i Erindring. Udg. A.

kjendt personlig. Han bad mig om at oversætte et Stykke af en østerrigsk Aviis, der handlede om en Koncert til Indtægt for Mozarts Monument, ved hvilken to nye Musikstykker af Rossini skulde udføres. Under vor Samtale kom et nyt Besøg, en italiensk »*Principe*«, til hvem han sagde, at jeg var en »*poeta tedesco*«. Jeg rettede det strax til »*danese*«, men han saae paa mig og sagde: »Ja, men Danmark hører jo til Tydskland!« Da faldt den Fremmede forklarende ind: »De to Lande have nyligt ført Krig med hinanden«. Rossini smilede godmodig og bad mig tilgive hans Uvidenhed i Geographien.

Kongen af Danmarks Fødselsdag, den 8de April, feirede jeg hos min Landsmandinde, Fru Vicomtesse Roboredo, Datter af den afdøde danske Marineminister Zahrtmann. Jeg lærte paa Vandringen derud, hvor meget det kan have at betyde i en stor, folkeriig Stad, om man strax gaaer paa den rigtige Side af Gaden. Stedet, hvor jeg skulde hen, laae forbi *Port étoile* paa venstre Side. Jeg gik tilfods fra Concord-Pladsen, en Time før Tiden for ret at kunne see paa de mange Spadsereende i *Champs élysées*. Mængden tog til, og henad den brede Vei foer Side om Side Vogne i stort Antal, elegante Equipager fra Promenaden i *Bois de Boulogne*. Der kom stadigt flere og flere, og ud for *Port étoile* blev det mig indlysende, at jeg umuligt kunde komme over til den anden Side uden at blive kjørt over. I en heel Time søgte jeg forskjellige Overgangssteder, enkelte Mennesker vovede Forsøget, men det turde jeg ikke indlade mig paa. Huset, hvor jeg skulde ind, saae jeg derovre paa den modsatte Side, men jeg saae ingen Mulighed for at naae derhen. Klokken var allerede over den fastsatte Spise-

tid, da kom igjen min Lykke-Genius, eller rettere den sendte en stor, belæst Arbeidsvogn, forspændt med sex Heste; den skulde over Gaden, kjørte i god, jevn Gang og standsede som et Bolværk alle de fremjagende Eqvipager, saa at jeg i Læ af den vandrede ganske sikkert over til det Huus, i hvilket jeg skulde ind. Medens vi sad ved Bordet, trak et stærkt Uveir op, og snart lyste Lynene saa at alle Lys i Stuen ligesom tabte deres Magt; det var et ganske storartet Skue at see ud over Paris, der snart laae i Mørke, snart skinnede som ved et Solblink. Regnen skyllede ned, det var umuligt at faae en Vogn; Uveiret vedblev til midt paa Natten. Alle Omnibusser vare fyldte, alle Vogne optagne, sagde Tjeneren. Der blev tilbudt mig et Gjæsteværelse, men jeg troede, at jeg nok selv kunde finde en Vogn. Jeg løb hen over Pladsen, ned ad den brede Allee, men fandt ingen Vogn, ingen Plads i nogen Omnibus. Klokken var halv to, før jeg i skylende Regn naaede mit Høtel; der var ikke en tør Traad paa mig; jeg var vaad, som havde jeg gaaet gennem Seinen.

Min dygtige Landsmand, Maleren Lorenz Frølich, der som Kunstner ogsaa i Frankrig har et kjendt og hædret Navn, havde netop da begyndt paa Illustrationerne til de mange senere af mine »Eventyr og Historier«, der endnu manglede Billeder. Han havde et hyggeligt Hjem, en ædel Hustru og en deilig lille Pige, Originalen til »Bébé« i Billedbogen, som hele Frankrig kjender. Ved hans Bord traf jeg Digteren Sauvage, der sagde, at han i dramatisk Form vilde behandle Ideen i Eventyret: »Lykens Galoscher«, og vise det Falske i den almindelige Paastand, at den gamle Tid var bedre end

den nye. Han viiste mig et Brev, som han havde faaet fra J u l e s S a n d e a u, hvori der stod: »De er lykkelig, at De skal spise sammen med A n d e r s e n; han er en Digter, fuld af Ynde og Poesi; han er som en H a y d n i Musik. Jeg er henrykt over hvad jeg kjen-der af ham, og for at nævne Eet: »d e n l i l l e H a v f r u e.«

Før jeg forlod P a r i s, forundtes mig endnu en stor Glæde, en Hæder. Jeg fik over W i e n sendt fra Keiser M a x i m i l i a n af M e x i k o, Kommandeur-Ordenen af »*Notre Dame de Gouadeloupe*.« Den hædrende Skrivelse, som medfulgte, sagde, at Ordenen tildeelttes mig som en Anerkjendelse af mine digteriske Arbeider. Den ædle, rigt begavede, snart efter saa ulykkelige Keiser havde erindret mig, villet glæde mig. Jeg huskede hiin Aften for mange Aar tilbage, da jeg i Keiserborgen i W i e n, hos hans Moder, Enkehertuginde S o p h i e, læste nogle af mine Eventyr; to unge Mænd kom dengang saa venligt hen og talte til mig; det var Prinds M a x i m i l i a n og hans Broder, nu Ø s t e r r i g s Keiser.

Den trettende April forlod jeg P a r i s og naaede ud paa Eftermiddagen T o u r s. Paa hele Farten hil-sede Foraaret mig fra blomstrende Frugttræer, og da jeg Dagen derpaa naaede B o r d e a u x, prangede det i hele sin Skjønhed i den botaniske Have. Alle Træer, Sydens og Nordens, vare i deres Pragt, Blomsterne duftede, og Hundreder af Guldfisk legede i Kana-lerne. Jeg saae igjen Landsmænd og franske Venner, af hvilke især To viiste mig stor Velvillie og Opmærksomhed, nemlig Litteraten G e o r g A m é r og Musi-keren E r n s t R e d a n. Jeg tilbragte et Par livlige Aftener hos disse, R e d a n spillede af Schumanns Kom-

positioner og Amér læste paa Fransk flere af mine Eventyr og hele »Billedbog uden Billeder.« En ung Franskmand, som hørte til, blev saa bevæget, at Taarerne løb ham ned over Kinderne, og til min Overraskelse greb han min Haand og kyssede den.

Gjennem G e o r g A m é r fik jeg en Indbydelse fra Gouvernements-Kommandanten, General D u m a s , som tidligere havde været længe i A f r i k a og skrevet interessante Artikler i »*Revue des deux mondes*« om Algier og Araberne. Han talte varmt og anerkjendende om de danske Soldaters Tapperhed; det gjorde mit Hjerte godt, som naar man hører Roes over sin egen Slægt. Han afhentede mig til sin Loge i Operaen; jeg var der flere Gange og nød den hædrede Mands særdeles Velvillie.

Den fem og tyvende i hver Maaned gaaer der fra B o r d e a u x et Dampskib til L i s s a b o n . Jeg havde allerede meldt O'N e i l l min Ankomst med Skibet, som skulde indtræffe den otte og tyvende April.

Veiret blev imidlertid meget stormende; jeg vidste, at Touren over den spanske S ø ikke er nogen Lystfart under saadanne Forhold; men jeg vidste ogsaa, at Reisen gennem det urolige S p a n i e n heller ikke vilde være det, da Jernbanen mellem M a d r i d og P o r t u g a l s Grændse endnu laae ufuldendt. Da hørte jeg, at R i s t o r i var i B o r d e a u x , og at hun en af de første Aftener vilde optræde som M e d e a og M a r i a S t u a r t . Jeg har tidligere omtalt, hvorledes hun opfyldte og henrev mig, da jeg i L o n d o n saae hende som L a d y M a c b e t h . Jeg maatte gjen-see hende og derfor lægge et Par Dage til Opholdet i B o r d e a u x , opgive S ø r e i s e n og gaae gennem S p a n i e n til P o r t u g a l . R i s t o r i s »M e d e a«

var storartet, uforglemmelig som hendes Lady Macbeth.

Ved Afreisen modtog jeg af den lærde Michel, der havde kjendt mine berømte Landsmænd, Brønsted og Finn Magnussen, hans franske Gjengivelse af baskiske Folkesange, som jeg nu kunde læse paa Farten gennem Baskernes Land. Tunnel fulgte paa Tunnel, vildt og eensomt var her, med enkelte forfaldne Gaarde og smaa sorte Byer. Over Burgos naaede jeg Madrid.

Under mit forrige Besøg her behagede Byen mig ikke, men endnu mindre denne Gang. Jeg følte mig ene og uhyggelig. Regjeringen havde vel faaet Magt over de revolutionaire Bevægelser, men hvor let og snart kunde disse ikke igjen bryde frem; dette viiste sig ogsaa nogle faa Uger efter at jeg var kommet til Lissabon, og Telegrammerne meldte om blodige Kampe i Gaderne.

Inderligt længtes jeg efter at komme afsted, men Jernbanen til den portugisiske Grændse var endnu ikke aabnet, og for at erholde Plads med Koureren maatte jeg vente fem Dage.

Torsdag-Aften den tredie Mai kom jeg endelig afsted. En ung Læge fra Lissabon var min eneste Reisekammerat; han talte lidt Fransk og var paa hele Reisen høist elskværdig og forekommende mod mig. Det var maaneklar Nat; vi fore hen over Campagnen forbi enkelte eensomme Ruiner; der var udbredt en uforglemmelig Romantik over det Hele. I den tidlige Morgenstund passerede vi Tajo floden, og op ad Dagen kom vi gennem smukke Skovstrækninger. Det blev hen imod Aften, før vi naaede over Bjergene og kunde holde vor Middag i Truxillo, Pizarros

Fødeby. I Værtshusene kunde man ikke være sikker paa at erholde Andet end Chokolade, og min Medreisende og jeg førte derfor Viin og Fødevarer med os, saa at vi i den Retning ikke lede noget Savn, men Hvile om Natten var der ikke at tænke paa, saa halsbrækkende var Veien. Vognen stødte og slingrede, vi fore over store Stene og dybe Huller. Først i M e r i d a naaede vi Jernbanen hen imod Solopgang. Min Reisekammerat førte mig om i nogle Gyder og Stræder for at vise mig Ruiner fra Romernes Tid. Jeg var saa træt, saa lidt begjærlig efter at kjende disse Herligheder, at jeg uvillig og humpende, med søvnige Øine saae paa de gamle Stene. Det var fornøieligere at høre Lokomotivets Stønnen og see Dampen hvirvle ud; kun en kort Strækning havde vi endnu at kjøre, og vi vare i den anseelige, spanske Grændseby B a d a j o s.

I et godt Hotel og ved Hjælp af et upaaklageligt Maaltid kom jeg her igjen til Kræfter, saa at vi efter et Par Timers Hvile kunde fortsætte Reisen og i Morgenstunden naae L i s s a b o n.

At komme fra Spanien ind i Portugal er som at flyve fra Middelalderen ind i Nutiden. Rundt om sees kalkede, reenlige Huse og indhegnede Skovstrækninger. Forfriskninger kunde faaes paa de større Stationer, og om Natten fandt vi Søvn og Hvile i den magelige Coupé.

I Dagningen naaede vi L i s s a b o n. Min omhyggelige Reisekammerat skaffede mig en Vogn og gav Kudsken Ordre til at kjøre mig til Hotel Durand, hvor jeg da var lige over for Huset Tolades O'N e i l l s Kontorbygning. Saa vidt var Alt fornøieligt, men ikke da jeg naaede Hotellet. Her vare nemlig alle Værelser optagne, og jeg hørte, at O'N e i l l s

Huus og Kontor ikke blev beboet af ham, men at han havde sit Hjem en halv Miils Vei udenfor Lissabon paa Landstedet Pinieros. Det var netop Søndag, og Ingen kom den Dag ind til Byen. Hvor træt jeg end var, maatte jeg altsaa snarest skaffe en Vogn og kjøre derud. Landstedet laae paa en af Højderne ved Alcantara-Dalen, nær ved den store Aqvadukt: »*Arcos dos aquas livres.*»

Jeg blev hjerteligt og jublende modtaget af Vennen fra Ungdomsaarene, af hans Hustru og Sønner. Man havde sikkert ventet mig med det franske Dampskib og var taget ud til det, da det kom; de danske Skibe, som laae paa Tajo, havde heiset Dannebrog op til Hilsen for mig.

Haven var endnu i sin bedste Flor med Roser og Geranier; Slynplanter og Passionsblomster hang som fyldige Tæpper hen over Mure og Hækker. Hylde-træets hvide Blomsterskjærme op mod de røde Granatblomster frembøde forenede de danske Farver; i Kornet stod den røde Valmue og den blaa Cichorieblomst, saa at jeg havde kunnet tænke, at jeg saae et Stykke Mark hjemmefra, hvis det ikke havde været indhegnet med Kaktus og Cypresser. Vinden hylede næsten hver Nat saa efteraarshjemligt; »det er den portugisiske Kystvind, som blæser og gjør Portugals Klima velsignet og sundt,« sagde man.

Jeg havde tidligere læst om Lissabons snevre, urenlige Gader, hvor vilde Hunde aad af de henkastede Aadsler; jeg saae en lys, smuk By med Huse, hvis Mure paa mange Steder prangede med blanke Porcellainsfliser.

En af de betydeligste nulevende Digtere i Portugal er Antonio Feliciano de Castilho.

Han er gift med en dansk Dame, Frøken Vid al fra H e l s i n g ø r. Jeg havde saaledes en Landsmandinde og en stor Digter at besøge; O'Neill førte mig til dem.

C a s t i l h o er født ved dette Aarhundredes Begyndelse; i sit sjette Aar fik han Kopper og mistede derved Synet; hans Lyst til at studere tog ideligt til, hans rige Begavelse hjalp ham, og han tilegnede sig særligt Kundskaber i Historie, Philosophie, Latin og Græsk. I en Alder af neppe fjorten Aar skrev han et latinsk Vers, der vakte Opsigt; snart efter fulgte Digte i Modersmaalet, men iøvrigt hengav han sig til Studiet af Botanik; sammen med sin Broder, der var Øinene for ham, vandrede han i C o i m b r a delige Omegn og opfattede den hele Naturskønhed, saa at han maatte besyngende den i et Digt »F o r a a r e t«. I C o i m b r a skrev han ogsaa Hyrdedigtet: »*Echo e Narcisso*«, der gjorde megen Lykke. En ung Dame, Maria Isabel de Buena-Coimbra blev dengang opdraget hos Benediktiner-Nonnerne i et Kloster ved O p o r t o, hvor hun blev endnu nogen Tid, efterat hendes Opdragelse var endt. Hun læste Meget og traf blandt Andet ogsaa paa Digtet *Echo e Narcisso*. Uden at navngive sig skrev hun til Forfatteren følgende Ord: »Dersom der fandtes en Echo, vilde De da efterligne Narcis?« Nu begyndte en Brevvexling mellem Castilho og den unge Ubekjendte. Efter nogen Tid bad han om at turde erfare hendes Navn; han fik det at vide, Brevvexlingen fortsattes, og i Aaret 1834 bleve de forlovede og gifte. Tre Aar derefter døde hun. Det Digt, han skrev til hendes Minde, stilles af hans Landsmænd ved Siden af det Bedste i Litteraturen.

Ved sin nuværende Hustrus Hjælp har C a s t i l h o

oversat paa Portugisisk flere danske Digte, saaledes af Bagesen, Øehlenschläger og Boye.

Jeg blev i Castilhos Huus modtaget som en gammel Bekjendt og Ven. Den kjære Digter talte saa livlig, saa ungdomsfrisk; han arbeidede dengang paa en Oversættelse af Virgil. Sønnen, der ogsaa er Digter, hjalp sin blinde Fader. Til Datteren, der havde prægtige Øine med Sydens Sol, improviserede jeg et Digt om Stjernerne, som jeg kun før havde seet om Natten, men som jeg nu saae langt skjønnere ved Dagen.

Snart glædede Castilho og hans Familie mig med et Gjenbesøg paa Pinieros. Jeg fik fra ham et Par Breve, dicterede paa Fransk; selv havde han kun skrevet sit Navn derunder. Mine Breve til ham skrev jeg paa Dansk, og han siger derfor i et af sine: »Vi tale med hinanden som Pyramus og Thisbe, min Hustru er Væggen.«

I flere Uger havde jeg været paa Pinieros. Jeg følte mig saa hjemme hos de kjære portugisiske Venner. Fru O'Neill fortalte interessante Barndoms-Erindringer fra Don Miguel's Tid; den ældste af Sønnerne, Georg, var musikalsk, havde megen Læsning og stor Interesse for Naturen, den yngre Søn, Arthur, var en smuk og livsglad Gut, flink i Legemsøvelser og en dristig Rytter; begge sluttede sig snart til mig. Faderen, min Ven fra Ungdomsaarene, tilbragte hele Dagen paa sit Kontor, han var Chef for Huset Tolades O'Neill, Konsul for Danmark og flere andre Lande. Om Aftenen, naar han kom hjem, saae vi ham altid glad og livsfrisk; vi talte da Dansk sammen, talte om den gamle Tid der hjemme i Danmark. Ofte kom Guitaren ned af Væggen,

og han sang da for os med sin smukke, fyldige Stemme. Hvor følte jeg mig da knyttet til ham! Det var mig som om vi vare Landsmænd og Brødre.

En Maanedes Tid havde vi allerede været sammen her. Jeg skulde nu see en endnu frodigere og skjønnere Deel af Landet. Carlos O'Neill ventede mig paa sin smukke Villa, Bonegos, ved Setubal. Georg O'Neill med sin Hustru og sine Sønner fulgte mig. Vi gik med Dampskib over den brede Tajo og havde nu Jernbane lige til Setubal, der ligger mellem Orankehaver og Bjerge ud mod Oceanet.

Carlos O'Neills Vogn førte os fra Banegaarden til Villaen. Det var den gamle Hovedlandevei fra Lisboa til den sydligere Deel af Landet, vi havde at passere. Den mindede ganske om Veien i Spanien; snart var den saa smal, at kun een Vogn kunde faae Plads, snart bred nok for fire Vogne; den løftede sig over nøgen Klippegrund og sænkede sig saa i længere Strækning ned i dybt Sand, indgjærdet af blomstrende Aloer. Foran os løftede sig Fæstningen Palmella som en stor Ruin, nærmere ved os laae under skyggefulde Træer det øde, eensomme Munkekloster Brancanas og tæt derved Carlos O'Neills Villa. Jeg traadte her ind i et velhavende, velsignet Hjem. Hvilket Skue fra mit Balkonvindue, hvor den deilige Palme skyggede over Vandspringet! Haven var anlagt i Terrasser, hver med sin forskjellige Farvepragt. Pebertræer hældede sig som Grædepile ud over de store Vandbassiner, hvor Guldfiskene svømmede mellem blomstrende Aakander; dybere nede var en Orangelund, og nedenfor denne laae Viinhaven. Jeg kunde fra mit Vindue see ud over Byen Setubal, Bugten med Skibene og de hvide Sandklitter mod det blaae

Ocean. Efter hver solvarm Dag var det en Vederkvægelse at komme ud i Aftenens Ro og Skygge. Mørket sænkede sig, men Stjernerne funkede i et Nu frem saa uendeligt klare, medens utallige lysende Ildfluer fløi hen over Træer og Buske.

Det var elskværdige, hjertensgode Mennesker jeg var hos; de viiste mig saa megen Venlighed og Opmærksomhed. Sønnen, den unge Carlos, en smuk Knøs med havblaae Øine og kulsort Haar, var min trofaste Ledsager og Fører paa alle Udflugter i Bjergene, han til Hest, jeg paa mit Æsel. En eneste Søster havde han havt; det var kun faa Maaneder siden Gud havde kaldt hende til sig. Hun var da fjorten Aar, Husets Skat og Kjærlighed. Tabet af hende havde slukket Solskinnet i Forældrenes før saa glade Hjem.

Vi levede saaledes stille, men for mig saa afvexlende rigt. Den unge Carlos og jeg red gennem Lunden, hvor Orangetræerne, Granattræerne og Magnolierne stode i fuldt Flor, besøgte et Par forladte Klostere og saae fra Palmella ud over de store Kork-Skove til Tajo, Lissabon og Cintras Bjerger. Vi vare med Forældrene en Seiltour ude paa det aabne Hav mod Grotten i Monte Arrabida og besøgte den i Sandflugt begravede By Troja, Portugals Pompeji. Phønicierne have grundlagt den, siden blev den beboet af Romere, som samlede Salt her paa samme Maade som det endnu samles; de store Beholdere vidne derom. Sandklitterne vare bevoxede med Buske, Tidsler og andre Planter, værdige til at smykke vore Drivhuse. Hvor vi gik i Land laae der opstablede Steenhobe, der havde tjent som Ballast for Skibe, som her i Bugten havde hentet Salt. Der laae Stene fra Danmark, Sverrig, Rusland,

China og mange andre Lande, der kunde skrives et Eventyr derom. Vi vandrede om i dette Øde og steg over Klitterne ned mod Oceanet. Den nærmeste Kyst var Amerika; derhen kommer jeg aldrig, jeg har Vandskræk, men med al min Tanke var jeg der.

Jeg saae i Setubalen Tyrefægtning, men uskyldig og blodløs i Sammenligning med de spanske. Jeg saae den folkelige St. Antonius-Fest med Blus i Gaderne, Sang og Optog.

En heel deilig Maaned svandt hurtigt hen i det skønne Setubal. Besøget her og paa Pinieros havde allerede optaget det Halve af den Tid, jeg havde bestemt til Opholdet i Portugal. Vilde jeg før Afreisen endnu besøge Coimbra og Cintra, maatte jeg altsaa enten tage afsted nu eller bestemme mig til at overvintre i Portugal. Reisen gennem det solhede, urolige Spanien var ikke tilraadelig, det vilde være rigtigere at gaee med Dampskib fra Lissabon til Bordeaux, men da turde jeg ikke vente til Jevndøgnstormene kom. Hvorledes vilde Reisen fra Frankrig stille sig? Hvilke Dimensioner kunde Krigen i Tydskland antage? Hjemveien viiste sig saa besværlig for mig, at jeg nær havde bestemt mig til at blive Vinteren over i Portugal, men at flyve fra Vennerne her og leve i et Hotel, var ikke lysteligt, og at blive flere Maaneder som Gjæst hos de venlige Mennesker — ja, da tænkte jeg paa det gamle Ord-sprog: »Kjær Gjæst bliver kjedelig, naar han sidder for længe i fremmed Huus.« Jeg tog da den Bestemmelse at prøve Søreisen og hvad en krigerisk bevæget Tid kunde bringe. Midt i August kom fra Rio Janeiro Dampskib til Lissabon og afgik strax derfra til Bordeaux. Jeg vilde tage med dette efter

et Besøg i Coimbra og et Par Ugers Ophold i det
deilige Cintra.

Tungt var det at forlade det herlige Bonegos og de elskelige Mennesker der. Carlos O'Neill, Fader og Søn, ledsagede mig til Lissabon, og herfra gik nu Reisen sammen med Brødrene Georg og José O'Neill til den romantisk beliggende Universitetsby Coimbra. Den er bygget op ad Bjergsiden, den ene Gade ligger høiere end den anden; flere af Husene rage med tre, fire Etager hen over de andre. Gaderne ere snevre og krogede, høie Steentrapper føre gennem enkelte Bygninger fra det ene Stræde op og ud i det andet. Boglader og andre Boutiker findes her i Mængde; overalt saae jeg Studenter, alle i en Slags middelalderlig Dragt, en lang sort Talar, en kort Kappe og nedhængende polsk Hue. Med Guitaren eller Bøssen over Skulderen saae jeg en Flok af den muntre Ungdom jage afsted, ud fra den gamle By, ud i den friske Skov, til Bjergene.

Universitetet, en vidtstrakt Bygning, indtager Høidepunktet af Byen; herfra seer man ud over Havernes Cypresser, Oranger og Kørktræer; dybt nede fører en stor muret Bro hen over Mondego-Floden til Nonneklosteret Santa Clara og *La Quinta dos lagrimas*. Halvt i Ruin ligger derinde Slottet, hvor den skjønne, ulykkelige Ines de Castro og hendes uskyldige Børn bleve myrdede. Endnu risler her i Haven den Kilde, hvor Ines og hendes Gemal, Don Pedro, saa ofte sad under de høie Cypresser, der endnu skygge over den. I en Marmorplade har man indhugget de Vers, som Camoëns skrev om Ines i sin »Lusiade.«

Under mit Ophold i Coimbra var Festlighed ved

Universitetet; en ung Mand fik »Doktorhatten«. Professoren i Litteraturhistorie, en født Slesviger, havde hørt, at jeg var i Byen, og hædrede mig med et Besøg. Ved ham blev jeg ført til Festligheden og saae dernæst den hele vidtstrakte Bygning, det prægtige Kapel, Thronsalen og Bibliotheket.

Fra Coimbra kom jeg igjen til Lissabon for at naae Cintra, den skønneste og oftest besjunge Deel af Portugal. »Det nye Paradiis« kaldte Byron det. »Her har Foraaret sin Throne«, synger Portugiseren Garret.

Veien derhen fra Lissabon fører over mager Jordbund, men pludseligt løfter sig, som et Stykke af Armidas Tryllehave, Cintra med sine mægtige, skyggefulde Træer, sine rislende Vande, sin romantiske Fjeldnatur.

Man siger med Ret, at her finder enhver Nation et Stykke af sit Fædreland. Jeg fandt dansk Skovnatur, Kløver og Forglemmigei. Jeg troede at gjenfinde mangan kjær Plet fra andre Landes Deilighed, det grønsværklædte England, Brockens vildt omkastede Steenblokke; jeg var igjen ved Setubals farverige Blomster og snart som oppe i Norden ved Leksands Birkeskove. Fra Landeveien seer man ud over den lille By med det gamle Slot, hvor den regjerende Konge boer; man seer Campagnen og det fjernt liggende Kloster Maffra.

Smukt og malerisk løfter sig paa Bjerghøiden Kong Fernandos Sommerslot, engang et Kloster. Veien derop begynder mellem Kaktus, Kastanier og Plataner og ender mellem Birk og Gran, hvor den snoer sig mellem vildt omkastede Klippeblokke. Man seer

her oppe fra saa vidt ud mod Bjergene hiinsides T a j o og ud over det mægtige Ocean.

Min Ven, Josè O'Neill, havde sit Landsted i det paradisiske Cintra; jeg var hans velkomne Gjæst. Jeg havde endnu en Ven her, den engelske Gesandt Lytton, Søn af Digteren Lytton Bulwer. I Kjøbenhavn havde jeg gjort Bekjendtskab med den unge Lytton, der selv er en yndet Forfatter. Han kom mig der saa hjerteligt imøde, og her var det en heel Fest at træffes igjen. I Forening med ham og hans yndige Hustru saae jeg en Deel af Cintra's uforglemmelige Deilighed.

Ogsaa den Glæde havde jeg her at samles med min ædle Landsmandinde, Fru Vicomtesse Roboredo, født Zahrtmann, hvem jeg paa Udreisen havde besøgt i Paris. Hun indførte mig hos den elskværdige grevelige Familie, Almeida. Jeg følte mig her i en Kreds af venlige, gode Mennesker, og tungt var det at skilles fra dem og fra min kjære Josè; men Tiden trængte paa, Dampskibet til Bordeaux vilde om faa Dage indtræffe i Lissabon. Derhen maatte jeg. Stormfuldt Veir havde imidlertid forsinket Skibet, og jeg maatte i Lissabon vente et Par Dage. Jeg var just ikke glad ved at skulle ud paa det oprørte Hav.

I den tidlige Morgen, Tirsdagen den fjortende August, meldtes, at Dampskibet Navarra var ankommet. Det var et umaadeligt stort Skib, det største jeg nogensinde har været paa, et heel svømmende Hotel. Georg O'Neill præsenterede mig for Kaptainen og et Par af Officererne, anbefalede mig paa det Bedste, spøjte og loe, trykkede saa min Haand til Afsked; jeg var veemodig: mon vi oftere skulde gjensees?

Nu lød Signalerne, Ankeret blev lettet, Dampen fik Lov at raade, og snart vare vi ude paa Atlanterhavet. Skibet hævede sig, Bølgerne løftede sig større og større. Det stormende Veir havde vel lagt sig, men ikke Søen. Jeg havde netop sat mig ved Middagsbordet, men maatte i samme Øieblik reise mig og søge ud i den friske Luft, hvor jeg sad, lidende ved den stærke Søgang, som jeg maatte vente vilde blive endnu stærkere i den spanske Sø.

Det blev snart Aften, Stjernerne kom frem, Luften blev meget kold; jeg vovede mig ikke ned i min Kahyt, men søgte ind i Spisesalen, hvor jeg henimod Midnat var den Eneste, der blev. Lysene bleve slukkede, jeg fornam de rullende Søer, Maskinens Gang, Signalklokkens Slag og Svarene, som fulgte. Jeg tænkte paa Søens Magt, Ildens Magt, altfor levende stillede sig for mig Erindringer om min Ungdomsveninde Henriette Wulffs skrækkelige Død paa Reisen til Amerika. Og som jeg laae, slog en Sø voldsomt mod Skibet, det var som om det standsede derved, som om Dampen holdt sin Aande tilbage. Det varede kun et Øieblik, og Maskinen havde atter sin vante Lyd og Bevægelse, men ufrivilligt og stærkere udmaalede sig i min Tanke et Skibbrud, hvorledes Vandet knuste Loftet, hvorledes vi sank og sank, hvorlænge vilde Bevidstheden og Dødsangsten vare. Jeg led alle dens Kvaler, saaledes var min Phantasi i Bevægelse, jeg kunde ikke længere udholde det, jeg sprang op og ud paa Dækket, rev Seilet tilside fra Rælingen og saae ud. Hvilken Pragt, hvilken Storhed! Hele det rullende Hav lyste som Ild; de store Bølger væltede med phosphorisk Glands; det var som glede vi over et Ildhav. Jeg blev saa overvældet af denne Herlighed,

at Dødsangsten i samme Nu forsvandt. Faren var ikke større, ikke mindre, end den altid kunde være, men nu tænkte jeg ikke paa den; Phantasien havde faaet en anden Retning. Er det vel saa vigtigt for mig at leve endnu nogle Aar? Kommer Døden i denne Nat, da kommer den i Storhed og Herlighed! Jeg stod længe i den stjerneklare Nat og saae paa det store, rullende Verdenshav, og da jeg igjen søgte Hvile i Salonen, var Sindet forfrisket og glad i Hengivelse til Gud.

Jeg fik Søvn og Hvile, og da jeg næste Morgen kom op, fornåm jeg ikke mere til Søsugen; jeg begyndte at vænne mig til at see paa de rullende Søer. Mod Aften syntes disse at blive mindre, og næste Morgen, da vi vare heelt inde i spanske Sø, som jeg saa særligt havde frygtet, hvilede Vinden. Vandfladen laae som et stort udspændt Silketøi, det var som glede vi hen over en Indsø. Ja tilvisse, jeg var et Lykkens Barn, en saadan Seilads havde jeg ikke vovet at troe paa.

Næste Morgen, den fjerde Dag jeg var ombord, øinede vi Fyrtaarnet paa Klippegrunden ud for Gironde-Floden. Man havde i Lissabon sagt, at der var Cholera i Bordeaux, men betvivlede det dog. Lodsens, som kom ombord, forsikkrede, at Sundhedstilstanden var god; det var den behagelige, første Hilsen.

Flodseiladsen tog flere Timer, og Klokken blev syv om Aftenen, før vi naaede Bordeaux. Leietjeneren fra Hotellet, hvor jeg tidligere havde boet, kjendte mig, Vognen ventede mig, snart skulde jeg gjense kjære Venner.

Hos den fortræffelige, aandsfriske Amér samledes

jeg atter med Redan, Amiot og flere begavede franske Venner. Musik, Oplæsning og livlig Samtale løftede Tiden. Med en af mine Landsmænd gik jeg en Dag gennem en af Smaagaderne og saae der hos en Bogkræmmer den franske Oversættelse af »Billedbogen Billeder«; jeg spurgte om Prisen. »En Franc« svarede han. »Det er jo hvad et nyt Exemplar koster«, sagde jeg, »dette er gammelt og daarligt«. »Ja, men Bogen er udsolgt«, svarede Bogkræmmeren, »den er meget efterspurgt, og den er ganske udmærket; den er af Andersen, som nu er i Spanien; der stod igaar i La Gironde et rosende Stykke om ham og denne Bog.« Da kunde min Landsmand ikke bare sig, han sagde, at jeg var Andersen. Bogkræmmeren bøiede sig dybt og venligt, hans Kone lige saa. Da kunde jeg ikke tinge om en saa godt omtalt Bog og gav min Franc for den.

Mine Venner overtalte mig til at forlænge mit Ophold her og bad mig at opgive Paris, hvor der var Cholera. Den vilde jeg ogsaa helst undgaae, men den korteste Hjemvei gik over Paris, og jeg tog ad denne Vei, men blev der kun et Døgn, tog ind i Grand Hôtel paa Boulevarden, der gjaldt for at være det sundeste Kvarter. Jeg besøgte Ingen, gik ikke i Theatret, men udhvilede mig kun og fløi saa næste Aften med Banetoget gennem Nordfrankrig, hvor man sagde, at der i de fleste Byer var Cholera. Jeg naaede Cölln, hvor man idetmindste ikke vilde tale om, at der var Cholera, men Byen var neppe aldeles fri for den. Jeg kom til Hamborg, og nu troede jeg mig udenfor Smitsoten, slog mig et Par Dage til Ro, gik i Theatrene, var freidig og glad, men netop Eftermiddagen før min til næste Morgen bestemte

Reise hørte jeg, og fik det senere bekræftet af Aviserne, at just i de Dage var Choleraen her paa sit Høidepunkt; der døde Hundrede Mennesker om Dagen, hvorimod Sygdommen i det store Paris, som jeg havde skyndt mig saadan fra, kun krævede fyrretyve Offre om Dagen. Jeg blev høist ubehageligt overrasket, blev strax diætisk, fik Mavepine og en urolig Nat. I Morgenstunden fløi jeg afsted gennem Hertugdømmerne og var om Eftermiddagen i min Fødeby, O d e n s e.

Mit første Besøg var i Bispegaarden hos min ædle, lærde Ven, Biskop E n g e l s t o f t, hvor jeg vidste, at jeg fandt den hjerteligste Velkomst; jeg saae med ham gamle Minder, det Huus, i hvilket jeg havde tilbragt min Barndoms Aar, jeg var i S t. K n u d s Kirke, hvor jeg havde staaet til Confirmation, og paa hvis Kirkegaard min Fader er begravet. En Mængde Venner i Fødebyen fulgte mig om Eftermiddagen til Bane gaarden. Jeg vilde i S o r ø om Aftenen overraske den kjære Fru I n g e m a n n med mit Besøg, som jeg vidste vilde glæde hende, men paa Banegaarden hørte jeg, at hun netop et Par Timer forud var kommet med Toget fra Kjøbenhavn, hvor hun, den gamle tung-hørige og næsten blinde Kone, havde maattet underkaste sig en Øienoperation, og at hun havde seet overanstrengt og lidende ud. Jeg opgav da Besøget, og tog ind i det lille Værtshuus ved Stationen; man kjendte ikke der til Madratser i Sengene, men kun til bløde, varme Dyner. Jeg lagde disse paa Bunden, fik en Straasæk oven over, lagde min Plaid derpaa og sov velsignet, indtil jeg i Morgenstunden kom op og fløi med Banetoget til R o e s k i l d e, til Vennen H a r t m a n n og hans Hustru.

Dagen derpaa var jeg i Kjøbenhavn. Reiselivet var sluttet; nu skulde jeg igjen groe fast i Hjemmets Jordbund, drikke dets Solskin, føle dets skarpe Vinde, leve ind i Vrøvlet, ikke kunne baske, uden maaskee i et Eventyr, men ogsaa leve ind i og sammen med det meget Store af Sandt, Godt og Skjønt, som Vorherre har forundt mit Livsland.

Mine trofaste Venner, Melchior's, modtog mig paa Banegaarden og førte mig til deres Landsted »Rølighed«. Over Døren slyngede Blomster sig til Ordet: »Velkommen!« og Dannebrog's flag vaiede. Fra Balkonen til min Stue saae jeg ud over Sundet, der var opfyldt med Seil- og Dampskibe. Kjære Venner og Veninder samledes jeg med. Et Par Aftener vare saa sydligt milde og stille, at Lysene frit brændte paa Bordet under de høie Træer i Haven; her manglede kun Ildfluer, for at jeg kunde have tænkt endnu at være i Haven ved Bonegos. Alt det Velbefindende, som kan faaes ved Velstand og godt Hjertelag, forundtes mig her, det var deilige Dage, som senere have gjentaaget sig.

Mellem de betydende Mænd, som jeg her samledes med, var en yngre Mand, hvis geniale Dygtighed jeg skattede og beundrede, Maleren Carl Bloch. Vi havde under mit sidste Besøg i Rom truffet hinanden nogle Gange; men her hjemme kom jeg ret til at skatte hans Betydning som Kunstner og hans Elskværdighed som Menneske. Paa »Rølighed« knyttedes Ven-skabet, og de nye Eventyr, som ved Aarets Slutning udkom, bleve ham tilegnede.

En af de første Dage efter min Hjemkomst blev jeg modtaget af den kongelige Familie, hjerteligt som altid. Netop ved Ugens Udgang skulde den ædle, elske-

lige Kongedatter, Prindsesse D a g m a r forlade D a n m a r k og blive R u s l a n d s Storfyrstinde. Jeg talte med hende endnu engang i hendes Forældres Hjem, følte mig dybt bevæget og skrev om Aftenen:

Farvel Prindsesse D a g m a r! Du gaaer til Storhed og Glands,
En Keiserkrone groer der udi din Brudekrands.
Gud lade sit Solskin lyse i Dig og Dit nye Hjem!
Da bliver til Perle hver Taare, som Skilsmissen nu kalder frem.

Ved Afreisen stod jeg i Menneskevrmlen paa Skibsbroen, hvor hun med sine Forældre gik ombord. Hun saae mig, traadte hen til mig og rakte mig venligt Haanden; da brast Taarerne ud af mine Øine, jeg bad i mit Hjerter for den unge Fyrstinde. Hun er lykkelig; et elskeligt Familieliv som det, hun kom fra, er hun gaaet ind til.

Endnu havde jeg, siden Hjemkomsten, ikke seet den kjære Fru I n g e m a n n. Jeg skyndte mig ud til hende; hvor var hun oplivet ved at have faaet sit Syn igjen, hvor var hun glad i Tanken om et snarligt endnu bedre Syn, Gjensynet med I n g e m a n n.

Fra S o r ø tog jeg til H o l s t e i n b o r g. En Dag førte Gaardens Frue mig hen til en stakkels værkbruden Pige, der boede nær ved i et net lille Huus ved Landeveien, men til den var kun ringe Udsigt, da Huset laae lavt og Grøften var kastet høit. Solen skinnede aldrig ind i Stuen, thi Vinduet vendte mod Nord. Denne Mangel kunde afhjælpes, meente Slotets venlige Frue. Hun fik en Dag den Værkbrudne bragt op paa Gaarden, sendte imidlertid Murere ned til Huset, lod bryde Hul i Muren mod Syd og sætte et Vindue i der, og nu skinnede Solen ind i Stuen. Den syge Pige kom til sit Hjem og sad der i Solskin,

kunde see Skov og Strand. Verden blev stor og deilig for hende, og det ved et eneste Ord af den gode Frue. »Det Ord var saa let, den Gjærning saa lille«, sagde hun, da ogsaa jeg udtalte min Glæde derover, da jeg fulgte derhen med hende, der havde øvet denne og saa mangen anden Kjærlighedsgjærning. Jeg nedskrev den mellem de tre Smaahistorier, som jeg har kaldt: »G j e m t e r i k k e g l e m t e«.

Ved Hjemkomsten til K j ø b e n h a v n flyttede jeg ind i min nuværende Bolig paa K o n g e n s N y t o r v. Maaskee kan det mere Een og Anden af mine Venner og Veninder hiinsides Oceanet*) at høre om mit københavnske Hjem. Gaarden ligger som sagt paa K o n g e n s N y t o r v; i Stueetagen er en af Byens meest besøgte Cafée, paa første Sal Restauration, paa anden Sal Klub, paa tredie Sal, hvor min Leilighed er, boer ogsaa en Læge, og ovenover mig er et photographisk Atelier. Man seer altsaa, at jeg har Mad og Drikke nær ved, at jeg ikke kan savne Selskab, ikke døe uden Lægehjælp, og at Photographen kan bevare mit Billede for Fremtiden; det er jo at være godt stillet. Mine smaae Stuer, jeg har kun to, ere hyggelige, solbelyste og prydede med Billeder, Bøger, Statuetter og, hvad især Veninderne sørge for,

*) Det maa her, som paa mange andre Steder i denne Bog, erindres, at A n d e r s e n udarbejdede denne Deel af Autobiographien med specielt Hensyn til amerikanske Læsere. Adskilligt, som var nødvendigt til Orientation for disse, men ganske overflødig for danske Læsere, er derfor udeladt i denne Udgave: imidlertid har jeg troet at burde tage Hensyn til kommende Slægter; og dette Hensyn har paa mange Steder foranlediget mig til at bibeholde Bemærkninger og Oplysninger, som for Samtiden ere uden Interesse, men som i Tidernes Løb kunne faae en saadan.

altid Blomster og Grønt. I det kongelige Theater og i Casinos Theater har jeg hver Aften min gode Plads; alle Samfundsklasser ere elskværdige mod mig, venlige i at optage mig i deres Kreds.*)

1867.

En Aften sidst i Januar blev i Studenterforeningen, hvor hidtil kun jeg selv havde læst mine Eventyr høit, et Par af disse, »Sommerfluglen« og »den lykkelige Familie«, foredragne af Professor Høedt, der vandt et overordenligt Bifald. Den Tænksomhed, det Humor og den dramatiske Maade, paa hvilken han giver disse Smaahistorier, er af stor Virkning. Ved det kordiale Aftensbord i Foreningen efter Oplæsningen udbragte han et Leve for mig og sagde i Skaaltalen, at hans første Optræden som Skuespiller havde egenlig fundet Sted i Studenterforeningen og netop i en Studenterkomedie af H. C. Andersen; derfor havde han iaften, da han efter mange Aar paa ny traadte op der, villet foredrage et Eventyr af Andersen, som var vedblevet at være en Foreningens Student, frisk og ung, ja maaskee nu mere ung end ved sin Indtrædelse.

*j I Manuskriptet følger nu en Angivelse af de Familier, hos hvem Andersen regelmæssigt spiste til Middag hver Ugedag, og en kort Characteristik af vedkommende Huusfruer. Da de fleste af disse endnu leve, vil den over dem udtalte Lovpriesning dog neppe være paa sit rette Sted i den danske Udgave. Udg. A.

Vi fik nu de gamle Plakater fra de forskjellige Studenterforestillinger tagne frem; mellem disse fandtes min Komædie »L a n g e b r o«, der ikke maa forvexles med mit senere Drama: »P a a L a n g e b r o«. Det først skrevne er en Slags Revue over Alt, hvad der i Aarets Løb var hændet i K j ø b e n h a v n paa Kunstens og Litteraturens Omraader; Stykket var aldeles beslægtet med de franske Revue-Stykker, der senere med stor Dygtighed ere indførte hos os ved E r i k B ø g h, men da jeg bragte det, var det en Art, som man her hjemme ikke kjendte til; jeg selv kjendte heller ikke til den, det var en Idee, som kom, en Ramme, hvori jeg indlagde hvad der særligt havde rørt sig i det henfarne Aar og beskæftiget Folk.

Professor Høedt var som sagt, med Undtagelse af mig selv, den Første, der læste mine Eventyr høit i Studenterforeningen. Men saavel fra det kongelige Theater som fra Casino og andre Privat-Theatre vare for lang Tid tilbage flere af mine Eventyr blevne fortalte. Den Første, der vovede det, var den begavede Skuespillerinde Jomfru J ø r g e n s e n, hvis dramatiske Fremstillingsevne var saa mægtig, at medens hun den ene Aften henrev Publikum ved tragisk Storhed som Dronning B e r a i Ø e h l e n s c h l ä g e r s Tragedie H a g b a r t h og Signe, jubledes man næste Aften ved hendes ægte komiske Fremstilling af Læreren, Jomfru T r u m p h m e y e r i H e i b e r g s »A p r i l s n a r r e n«.

Den danske Scenes meest betydende Kunstner i Komædien og Lystspillet, Instruktør P h i s t e r, denne Proteus i mangfoldige Roller, skabte en heel dramatisk Digtning, naar han fortalte »K e i s e r e n s n y e K l æ d e r«. Skuespiller N i e l s e n, H a k o n J a r l s

og *Macbeths* Fremstiller, foredrog i private Kredse og paa sine Kunstreiser i Sverrig og Norge enkelte af mine Eventyr. Vor høitsavnede *Michael Wiehe* frembar med en Inderlighed, en Naivetet og et Lune som ingen Anden: »*Det erganske vist*«, »*Flipperne*« og »*Klodshans*«. Meest beslægtet med *Wiehes* Oplæsning og forhøiet ved *Barnesindet*, var den Maade, paa hvilken *Casinos* betydende Skuespiller, *Christian Schmidt*, foredrog mine Eventyr. I den seneste Tid, og oftest, er det Skuespiller *Mantzius*, som særligt har bidraget til at udbrede Eventyrene og belyse dem ved Hjælp af sit betydelige dramatiske Talent. Endelig har Philosophen, den rigt begavede Professor *Rasmus Nielsen*, i den allerseneste Tid ved sine Foredrag paa Universitetet udviklet Betydningen i de to Eventyr: »*Sneemanden*« og »*Hvad Fatter gjør er altid det Rigtige*«.

Min Fødselsdag, den anden April, fyldte min Stue med duftende Blomster, Billeder og Bøger. Hos de kjære Venner, *Melchior*s, lød Sang og Taler. Ude skinnede Foraarsolen, irde i mit Hjerte skinnede den. Jeg saae tilbage over de henrundne Aar; hvormegen Lykke var ikke forundt mig! Altid kommer da en Angst; jeg maa tænke paa det gamle Sagn om *Guderne*, der kunde blive misundelige paa *Mennesker*, som bares for høit af Lykken, og derfor styrtede dem. Dog, Gud er jo Kjærlighed!

Verdens-Udstillingen i Paris var netop blevet aabnet. Folk fra alle Verdens Lande strømmede derhen. »*Fata Morgana*« Slot var reist paa *Marsmarkens Sandslette*, denne selv forvandlet til den

skønneste Have. Jeg maatte derhen; see Eventyr-Synet i vor Tid.

Allerede den ellefte April foer jeg med Banetoget over F y e n gennem Hertugdømmerne. Over T y d s k l a n d naaede jeg hurtigt til P a r i s. Udstillings-Paladset var reist, men endnu i stadig Fremvæxt. Bygningerne rundt om, hele Have-Anlægget med Kanaler, Grotter og Vandfald vare i travl Udvikling, hver Dag saae man de stærke Fremskridt. Alt opfyldte og opløftede mig. Jeg kom der næsten daglig og mødtes med Bekjendte og Venner fra Verdens forskjellige Lande. Det var som om et stort Stævne var sat her.

En Dag, da jeg gik herude, kom en elegant klædt Dame med sin Mand, en Neger. Hun tiltalte mig i et blandet Sprog, svensk-engelsk-tydsk. Hun var født i Sverrig, men havde tilbragt sine senere Aar i Udlandet. Hun kjendte mig efter mit Portrait, sagde hun, og presenterede mig sin Mand, den udmærkede Skuespiller, I r a A l r i d a n, der netop i disse Dage kaldte Pariserne til Odèon-Theatret, hvor han optraadte som O t h e l l o. Jeg trykkede Kunstnerens Haand, vi vexlede paa Engelsk nogle venlige Ord, og jeg tilstaaer, det fornøiede mig, at ogsaa en af A f r i k a s begavede Sønner hilsede mig som Ven. Der var en Tid, da jeg ikke havde vovet at udtale Sligt, men min Omgivelse har nu forstaaet, at det ikke er Forfængelighed, men Glæde over alt det Gode, der forundes mig, »the boy of fortune«, og det vil mine Venner i en fjernere Kreds ogsaa snart forstaae.

En af Herrerne for den engelske Afdeling i Udstillingsbygningen indbød mig en Dag til Middag hos sig i G r a n d H ô t e l d u L o u v r e. Her mødtes jeg

med Englænderen Sir B a k e r, Opdageren af N i l e n s Kilder; han var her med sin modige, trofaste Hustru, som paa den farefulde Reise havde fulgt ham, trøstet, opmuntret og styrket ham. Man tildeelte mig den Ære at føre Lady B a k e r tilbords.

Kong G e o r g af Grækenland var i P a r i s. Jeg havde den Glæde at gjensee den unge Konge, som jeg havde kjendt fra den Tid af, da han som Barn i sine Forældres Huus lyttede til mine Eventyr. Den græske Afdeling paa Udstillingen stødte lige op til den danske, i eet Skridt var man fra G r æ k e n l a n d inde i D a n m a r k. Man ventede den unge Konges Besøg, og Gjennemgangen blev smykket med græske Flag paa Grækenlands Side og med danske Flag ud mod den danske Afdeling. Jeg blev anmodet om at skrive en Inskription, og jeg skrev derude paa Stedet et Par Linier, som snart saaes indsat med store Bogstaver mellem de vaiende Faner:

»Her G r æ k e n l a n d s Vaaben og D a n m a r k s Flag
Dig hilse og føle Dit Hjerteslage.

Til den sex og tyvende Mai, det danske Kongepars Sølvbryllupsfest, vilde jeg være i K j ø b e n h a v n, og jeg bestemte at lægge Hjemveien over L o c l e i S c h w e i z. Før jeg forlod P a r i s, fik jeg en Indbydelse af Landsmænd og svenske og norske Venner til at samles med dem i skandinavisk Forening. Det var en Fornyelse af den Fest, som B j ø r n s t j e r n e B j ø r n s o n havde bragt i Stand for mig, da vi sidst vare sammen her. De nordiske Flag vaiede, Kong C h r i s t i a n s og Kong C a r l s Portraiter vare omslyngede med friske Blomster. Skaaler bleve udbragte,

Sange bleve sungne, jeg læste et Par Eventyr og udbragte Skaalen for Nordens Poesi.

Fra Paris til Neuchatel er kun en Dagsreise med Banetoget. Jeg naaede ved Solnedgang Grændsen, hvor Jurabjergene med Ege, Bøge og Graner løftede sig. Veien fører nu gennem den ene Tunnel efter den anden, Skinnerne ligge paa mange Steder tæt ved de bratte Afgrunde, hvor man i Dybden under sig seer Byer og Huse. Lysene blinkede dernede, Stjernerne blinkede foroven. Ud paa Aftenen var jeg i Neuchatel og snart efter oppe paa Bjerghøiden i Locle hos min Ven Jules Jürgensen. Bøgetræerne stode i deres friske Udspring, Buskene vare grønne, men Sneen faldt, og hver Busk fik Udseende af en blomstrende Hvidtjørn. Kulden tog til, jeg blev stærkt forkjølet. kunde ikke reise, ikke naae Kjøbenhavn til den fastsatte Tid. En Sang-Hilsen, ret skrevet ud af mit Hjerte, hjemsendte jeg i en Skrivelse til Kronprinds Frederik, som overrakte den til sine Forældre.

PAA SØLVBRILLUPSFESTEN

den 26de Mai 1867.

Fra Vilhelm Tells til Palnatokes Hjem,
 Fra Alpelandet med de dybe Søer,
 Flyv, Sangfugl, did, hvor Havet løfter frem
 Den friske Bøgeskov, paa Danmarks Øer,
 Der er saa søndagsfestligt denne Dag,
 Sølvbrillups-Klokkerne i Slottet klinge.
 Flyv, Sangfugl, flyv med stærke Vingeslag.
 En dybtfølt Sang Du Kongeparret bringe.

Hver Storheds Drøm blev Sandhed underfuld,
 Til Kongekrone svulmed' Brudekrandsen;
 Med Hjertets Guld og Kongekroners Guld
 Gaaer Børneflokken frem i Hædersglandsen.
 Dog ogsaa Prøvelsernes Bølge slog
 Mod Kongens Huus, den slog mod Folk og Rige.
 Gud holde og udfolde Dannebrog,
 Det sank fra Himlen, — lad i Glands det stige!

Huuslivets Lykke holder Fest idag,
 Sølvbryllups-Kløkkerne i Slottet klinge,
 Flyv, Sangfugl, flyv med stærke Vingeslag,
 Bær frem i Sang — er den end svag og ringe —
 Det bedste Ønske Hjertet bringe kan:
 Gud være med i Glæde og i Smerte,
 Guds Aasyn lyse over Folk og Land,
 Da er der Fryd i Kongeparrets Hjerte.

Fra Vilhelm Tells til Palnatokes Land
 fløi Tankerne med Hjertets bedste Ønsker. Jules
 Jürgensen heiste Dannebrogslag; i skummende
 Champagne blev Skaalen udbragt for Sølvbryllups-
 parret, Kong Christian den Niende og Dron-
 ning Louise.

Et Par Dage senere forlod jeg de kjære Venner i
 Locle og var snart efter i Kjøbenhavn.

Blandt de Mange, der i Anledning af Sølvbryllups-
 festen hædredes med Udnævnelser eller Ordener, var

ogsaa jeg, idet Kongen tildeelte mig Titelen: Etatsraad.

Den kongelige Familie var paa Fredensborg. Prindsesse Dagmar, Ruslands Storfyrstinde var i Besøg hos sine kongelige Forældre. Jeg kom derud; det var ikke Audiensdag, men jeg blev dog modtaget og det med saa megen Inderlighed og Godhed. Kongen bad mig blive til Middag, hvor jeg da talte med den ædle, elskværdige Prindsesse Dagmar. Hun fortalte mig, at hun læste en russisk Udgave af mine Eventyr, som hun forud kjendte saa godt paa Dansk.

Det var den varme Sommertid og slet ikke lysteligt inde i Byens solhede Gader. Jeg blev som Gjæst modtaget hos Vennen Melchior paa »Rolighed« og skrev der »Gudfaders Billedbog« og Eventyret »de smaa Grønne«; men altid rørte sig i mig Tanken om at give i et Eventyr Intrykket af Pariser-Udstillingen, hele dette forunderlige Nutids-Eventyr i vor saakaldte materielle Tid; men jeg maatte faae en Tanke, finde et Udgangspunkt derfor, og pludseligt kom en Erindring fra mit Besøg i Paris, da jeg i Foraaret 1866 reiste til Lissabon. Jeg boede da i Hotel Louvois paa Place Louvoise, ud for det keiserlige Bibliothek. Der var et lille indgittret Haveanlæg omkring Vandspringet; et af de store Træer var gaaet ud og derfor rykket op af Jorden og kastet hen. Tæt ved holdt en tung Vogn med et stort, udsprunget Træ, hentet ude fra Landet for at plantes her. »Stakkels Træ! Stakkels Dryade!« tænkte jeg, »Du kommer fra Din deilige, friske Landluft for her at drikke Gasluft, Kalkstøv, og finde Døden.«

Tanken til Digtningen var her og fulgte mig under mit Ophold paa Holsteinborg, Basnæs og

Glorup. Jeg begyndte at nedskrive, men var ikke tilfreds dermed. Jeg havde jo kun seet Udstillingen i dens Begyndelse, nu først kunde man lære den at kjende i dens Heelhed. Jeg følte stor Lyst til at komme der igjen, men to Gange i een Sommer at reise til Paris, var lidt vel meget, naar man ikke var fornuende. Jeg vilde og maatte slaae en Streg derover.

Medens jeg i August var paa Holsteinborg, fik Kjøbenhavn Besøg af en Deel yngre og ældre franske Journalister. Deres Modtagelse blev saa festlig, saa folkelig, det var som fornam man: det er trofaste Venner som kommer, Børn af Frankrig, vor gamle Allierede. Gjennem Aviserne hørte jeg om Jubel og Festligheder, smukke Dage; men da var det for seent at komme til Byen og tage Deel i disse. Netop da de sidste franske Gjæster reiste fra Kjøbenhavn, indtraf jeg paa Banegaarden, og jeg talte der med Edmond Tarbé, nu *Directeur gérant* for »Le Gaulois«, og med Forfatteren Victor Fournel, der senere har givet en interessant og paalidelig Skildring i »*Le Danemarck contemporain, Études et souvenirs d'un voyageur*«. Han kjendte flere af mine Skrifter, og jeg udtalte ved Afskeden, at vi maaskee om ikke lang Tid saaes i Paris.

Og det blev Tilfældet; jeg kunde ikke modstaae Reiselysten, Trangen til at see Udstillings-Herligheden i dens hele Pragt, før den veirede hen, og da fuldføre mit Nutids-Eventyr: »Dryaden«.

Den første September reiste jeg. Robert Watt, hvem jeg tidligere havde truffet i Paris, vilde ogsaa see Udstillingen i dens fulde Blomstring, og vi fulgtes ad. Tordenen rullede, Lynene knittede, det var en ganske storartet Afreise. I Korsør kom vi ombord,

Skibet var overlæst med Gods. I Regn og Mørke ravede man hen over Dækket. I Dagningen kom vi til Kiel og fløi gennem T y d s k l a n d for at naae Paris, men først hvile ud i S t r a s s b u r g. Vi kom der henimod Aften. Tappenstregen gik, saa det rystede i det gamle Bindingsværks Huus, hvor vi boede. Den gamle Domkirke stod der ud for os og brød sig kun lidt om vort Besøg; den havde faaet Besøg af Alverdens Stormænd, Smaamænd og Koner, der havde ladet deres Navne hugge ind i de gamle Klokker, for at de kunde ringe det ud i Verden til evig Ihukommelse. Aftenen var saa smuk, jeg følte mig saa glad ved at være i F r a n k r i g, følte mig saa ung som jeg altid føler det paa Reise; to og tredsindstyve Aar gammel, siger Døbesedlen, to og tredsindstyve Sekunder gammel, siger den store Evighed.

Det var Markedsdag i S t r a s s b u r g og ikke let at trænge sig igjennem Vrmlen hen til Kirken. »M e s t e r B l o d l ø s« rører sig derinde i det store Uhrværk. Klokkeren slog just ti, og Skikkelserne bevægede sig. Døden slog Slagene; den gamle Time gik, og den nye Time kom, stod stille og ventede til det sidste Slag havde lydt, da begyndte den sin Vandring.

En Skare Fremmede om os saae til, og mellem disse kjendte jeg min lærde Ven fra B o r d e a u x, F r a n c i s q u e M i c h e l, Oversætteren af de bas-kiske Folkesange.

Snart vare vi i P a r i s og igjen i Nutidens A l a d d i n - S l o t, den vidunderlige Udstillingsbygning med et F a t a m o r g a n a i Virkelighed; den fremtryllede Have med Blomster fra Syd og Nord, de storartede Akvarier, hvor man, som i Glasklokke paa Havets eller de dybe Ferskvandssøers Bund stod midt i Fiske-

nes Salon. Jeg var opfyldt, overvældet af det Hele, da jeg i C a f é R é g e n c e, hvor der holdes danske Aviser, læste i en af disse en jevn god Meddelelse om Udstillingen, hvori det sagdes, at Ingen uden C h a r l e s D i c k e n s mægtede at levere et digterisk Billede af denne brogede Herlighed. Der var Sandhed deri, og jeg begyndte at mistvivle om min egen Evne, ja snart, endnu under Opholdet i P a r i s opgav jeg ganske den hele Digtning. Det Udbytte, jeg vilde vinde, og for hvilket jeg anden Gang var reist hertil, laae tabt; nu, saa vilde jeg mere mig. Tidligere havde jeg ikke følt mig hjemlig i P a r i s, men i dette Aar havde Udstillings-Herligheden kastet ligesom et Fortryllesens Lys over det Hele; jeg følte mig revet med i Fornøielsernes By. Ja, saaledes kalde de Fleste den; jeg kalder den Byen med Glimmerskal og Kundskabs og Snillet's Kjærne; i Overfladen klinger Kankanen, i Dybden Alvor og Friskhed.

Den geniale Feuilletonist P h i l a r e t - C h a s l e indbød mig til M e u d o n, hvor han havde et smukt Landsted med en lille venlig Have; jeg samledes her med et Par af de franske Journalister, som havde besøgt K j ø b e n h a v n. Her var Aand og Livlighed; den ene Tale afløste den anden, de fløi som brogede Sommerfugle hen over Bordet. P h i l a r e t - C h a s l e har senere i Foredrag for Studenterne i P a r i s varmt og levende paa sin Viis omtalt mig og mine Eventyr.

Flere af de franske Journalister, der havde gjæstet K j ø b e n h a v n, indbød mig og et Par andre Danske til et Festmaaltid. Her var Redacturen af »*La Situation*» og andre Betydeligheder i Pressen; her var den tidligere nævnte E d m o n d T a r b é, som foruden sin Dygtighed som Journalist besidder et betydeligt

musikalsk Talent, vistnok en Arv fra Moderen, som hører blandt Paris's yndede Komponister. E d m o n d T a r b é spillede »den tappre Landsoldat« og den danske Folkevise: »Roselil og hendes Moder«, Festen fik her ved for mig en Klang af Danskhed, og der blev saa hjemligt mellem de franske Venner.

Jeg var denne Aften for første Gang i M a b i l l e; der var prægtig Illumination, som afspejlede sig med Hængepilene i de smaa Damme, dertil et dejligt Maaneskin og en stor Mængde Mennesker. En af mine unge Venner skjød en Mabelle-Skjønhed hen mod mig og sagde: »Hvad siger De om en saadan Poesi, et saadant Ansigt«? Jeg pegede paa Maanen, som lyste i hele sin Glands, og sagde: »Jeg synes bedre om det gamle, evigt unge Ansigt«, »*Monsieur!*« udbrød den med Rette fornærmede Skjønhed. Jeg blev her et Kvarteers Tid, og jeg har i »D r y a d e n« lagt det hele Indtryk af hvad jeg følte og fornåm.

Afreisen fra P a r i s forestod; det var mod Slutningen af September. Paa Hjemfarten blev jeg et Par Dage i Spillehusenes By: B a d e n - B a d e n. I M a b i l l e var livligt og broget, jeg vidste hvad det var; i B a d e n - B a d e n pynteligt i det Hele, men paa eet Sted uhyggeligt, dæmonisk, den store, stille Spillebanks Sal, hvor Gulddynger rullede; det var mig, som om Satan selv var her usynligt tilstede; her var en uhyggelig Taushed. Saasnart jeg efter mit første Besøg kom hjem i Hotellet, hvor jeg boede, skrev jeg min Stemning ned i følgende Linier:

S p i l l e h u s e t.

Hvis Billeder og Lamper kunde tale,
De vilde sige: »Kom til Fest, min Ven!«
Men Taushed boede i de rige Sale,
Man hørte ikkun Guldets rulle hen.

Og unge Kvinder sad med Feber-Gløden
 Og kasted Guld og greb den vundne Skat;
 Men ude lød et Skud; — der grinte Døden:
 »Jeg vandt et Liv i denne Spillenat.«
 I Glands og Stilhed stod de tause Sale;
 Der Guld og Pulseslag kun førte Tale.

Dog, rundt om Spillehuus, om Bad og Sted er Bjerg- og Skov-Deilighed; en prægtig, mægtig Slotsruin, store Træer voxe inde i Riddersalen; man seer fra de hængende Balkoner ud over den bugtede Rhin, ind i Frankrig til Vogesernes Bjerger.

Hjemreisen gik herfra i hurtig Flugt; først i O d e n s e slog jeg mig et Døgn til Hvile. Dannebrog vaiede fra Husene; nye Soldater skulde indtræffe, og »R i d e h u s e t« var festligt indrettet til deres Modtagelse. Jeg blev indbudt til Festen. Den store, gamle Længe var smukt pyntet med Grønt og Flag, Bordene stode overlæssede med Mad og Drikke, Byens Fruer og Frøkener viiste sig alle som travle Værtinder. Soldaterne kom, Hurraer lød med Sange og Taler. Hvor forandret til det Bedre, hvor lys og smuk stod vor Tid dog ikke fremfor den gamle Tid, som jeg kjendte. Jeg udtalte det og bemærkede, at da jeg sidst var her i Ridehuset, — ja det var vel lang Tid tilbage, jeg var en ganske lille Dreng, saae jeg her en Soldat løbe Spidsrod; nu kom jeg igjen, saae Soldaten, vort Forsvar og Værge, hilses med Sang og Tale, sidde under vaiende Flag. Velsignet være vor Tid! Et Par af mine Venner sagde mig, at jeg endnu engang iaar maatte komme herover, ikke altid saaledes flyve igjen — min Fødeby, den vilde ogsaa engang gjøre en Fest for mig, og de tilføiede, at jeg vistnok i November vilde faae en Indbydelse. Ikke anede jeg da, hvor

storartet, til hvilket Høidepunkt af Livslykke jeg skulde løftes. Jeg svarede, at jeg ret af Hjertet skjønnede paa det venlige Sindelag, men jeg bad: »gjem det til 1869, da er det den fjerde September halvtredsindstyve Aar siden jeg forlod O d e n s e og gik til K j ø b e n h a v n. Den sjette September kom jeg der, og denne Dag er mit Livs betydeligste Mærkedag; det er ikke rimeligt, at man der skulde tænke paa den. Lad mig saa hellere komme her over til O d e n s e paa Afreisens halvtredsindstyvende Aarsdag« »Til denne Dag er der endnu hele to Aar«, svarede man mig, »man skal ikke opsætte hvad der er glædeligt og godt; vi sees i November.«

Og det skete. Den gamle Spaadom, da jeg som fattigt Barn drog fra Barndomshjemmet, at O d e n s e engang skulde blive illumineret for mig, blev opfyldt i den smukkeste Skikkelse.

Sidst i November modtog jeg i K j ø b e n h a v n følgende Skrivelse fra Kommunalbestyrelsen i O d e n s e dateret den 23de November 1867:

»Idet O d e n s e - K o m m u n a l b e s t y r e l s e herved har den Ære at meddele Deres Høivelbaarenhed, at vi have valgt Dem til Æresboiger i Deres Fødeby, tillade vi os at indbyde Dem til at samles med os her i Odense, Fredagen den sjette December førstkommende, paa hvilken Dag vi ønske at overrække Dem det i denne Anledning udfærdigede Borgerbrev.«

Derefter fulgte Underskrifterne.

Jeg svarede derpaa:

»Iaftes modtog jeg den ærede Kom-

munalbestyrelses Skrivelſe og iler med at bringe min dybtfølte Tak. Min Fødeby forunder mig ved Dem, mine Herrer, en Erkjendelse, en Hæder, saa stor som jeg aldrig turde drømme den.

Det er iaar 48 Aar siden, at jeg som en fattig Dreng forlod min Fødeby, og nu, riig paa lykkelige Erindringer, optages jeg i den som et kjært Barn i sit Fædrehuus. De ville forstaae mine Følelser. Jeg løftes, ikke op i Forfængelighed, men i Tak til Gud for de Prøvelsens tunge Timer og de mange Velsignelsens Dage, han forundte mig. Modtag mit hele Hjertes Tak.

Jeg glæder mig til paa den bestemte Dag, den 6te December, om Gud forunder mig Sundhed, at samles med mine ædle Venner i den kjære Fødeby.

Deres taknemlige, ærbødige

H. C. Andersen.«

Den fjerde December kom jeg til Odense. Veiret havde været koldt og stormfuldt, jeg var bleven stærkt forkjølet og leed af Tandpine. Nu skinnede Solen, det var blevet stille, deiligt Veir. Biskop Engelstoft tog imod mig paa Banegaarden og førte mig til sit Hjem i Bispegaarden ved Odense-Aa, som jeg har fortalt om i Eventyret »Klokke dybet«. Flere af Byens Embedsmænd vare indbudne til Middag. Her var livligt, hjerteligt og godt.

Nu kom den betydningsfulde sjette December, mit Livs skønneste Fest. Jeg kunde ikke sove om Natten

forinden, jeg var sjæleligt og legemligt betaget; jeg følte Smerter i Brystet og i Tænderne, det var som skulde jeg huskes paa: Du er i al Din Herlighed kun et Forkrænelighedens Barn, en Orm i Støvet! og jeg følte det ikke blot ved Legemssmerter, men i Sjæle-Ydmyghed.

Hvor skulde og burde jeg have nydt min utrolige Lykke! Jeg kunde det ikke, jeg bævede i den.

Jeg hørte om Morgenen den sjette December, at Byen var festligt smykket, at alle Skolerne havde Frihed, fordi det var min Fest. Jeg følte mig saa betaget, ydmyg og ringe som stod jeg for min Gud. Det lyste ind i mig, hver Svaghed, Feil og Synd i Tanke, Ord og Gjerning. Alt sprang forunderligt klart frem i min Sjæl, som var det Dommens Dag, og det var Hæderens Dag! Gud har fornummet, hvor ringe jeg følte mig, da Menneskene saaledes løftede og hædrede mig.

Opad Formiddagen kom Politimesteren, Etatsraad K o c h, og Borgmesteren, Justitsraad M o u r i e r, og afhentede mig til Raadhuset, hvor jeg skulde modtage mit Æresborger-Brev. Næsten fra alle Huse i Gaderne, hvor vi kørte, vaiede Dannebrog; der var en Folkestimmelse fra Byen, fra Landet; jeg hørte Hurraraab, og foran Raadhuset var der Musik. Borgerchoret paradere, og der blev spillet Melodierne til mine Sange: »G u r r e« og »D i g e l s k e r j e g! — D a n m a r k, m i t F æ d r e l a n d!« Jeg var overvældet, og man vil forstaae, at jeg sagde og maatte sige til mine to Led-sagere: »Hvor Den maa være tilmode, som kører til Retterstedet: Jeg troer, at jeg har hans Fornemmelse«.

Salen var opfyldt af festligt klædte Damer og Em-

bedsmænd i Uniform og Ornat, Borgere og Bønder saae jeg*).

Borgmester M o u r i e r udtalte paa Raadets Vegne i hvilken Anledning man her var samlet og henvendte nogle hjertelige, hædrende Ord til mig. Han overrakte mig derefter Diplomet og udbragte et Leve for mig, som besvaredes af Forsamlingen med et kraftigt, nifoldigt Hurra.

I mit Svar udtalte jeg mig omtrent saaledes: »Den store Æresbeviisning, som min Fødeby forunder mig, overvælder og løfter mig. Jeg maa tænke paa A l a d d i n, som, da han ved den vidunderlige Lampe havde reist sit herlige Slot, traadte hen til Vinduet og sagde: »Dernede gik jeg som en fattig Dreng.« Ogsaa mig har Gud forundt en saadan Aandens Lampe, Poesien, og naar den lyste ud over Landene, og naar man der glædede sig ved den og gav den Anerkjendelse, naar man sagde, at den lyste fra D a n m a r k, da bankede mit Hjerte i Glæde: jeg vidste, at jeg i Hjemmet havde deeltagende Venner, og tilvisse i den By, hvor min Vugge stod; og denne By giver mig idag et saa hædrende Beviis paa sin Deeltagelse, forunder mig en Ære, saa overvældende stor, at jeg dybt bevæget kun kan sige Dem min hjertelige Tak.«

»Nær var jeg ved at segne, overvældet af det Hele;

*) I A n d e r s e n s Manuskript er den følgende Skildring af Festen for en stor Deel ikke udarbejdet af ham selv, men erstattet ved Udklipning af Datidens Avis-Referater, ved hvilke kun enkelte Udstregninger og Tilføielser ere foretagne af ham. Jeg har anseet det for rigtigst at forkorte den vidtløftige Beretning noget, og at lade A n d e r s e n heelt igjennem selv være den Fortællende. De Steder, hvor han i Manuskriptet selv optræder som saadan, ere mærkede med Citationstegn. Udg. A.

først paa Tilbageveien til Bispegaarden havde jeg Øie for de venlige Ansigter, som hilsende mig. Jeg fornå Mængdens Jubel, jeg saa de vaiende Flag, men i mit Hjerte knugede den Tanke mig: Hvad sigte vel Folk rundt om i Landet til, at en saadan Fest forundes mig? Hvorledes ville Bladene omtale den? Jeg følte, at jeg nok vilde kunne bære enhver Udtalelse af, at det var for stort, hvad der skjænkedes mig, men jeg vilde ikke kunne bære, at der udtaltes en ugunstig eller umild Dom over min Fødeby, fordi den saaledes hædrede mig. Det var derfor — jeg tilstaaer det — en uendelig Glæde for mig snart at see, at alle »Bladene,« store og smaa, talte med varm Deeltagelse om min Fest i Fødebyen. Allerede strax, da jeg fra Raadhuset vendte tilbage til Bispegaarden, hørte jeg den første Stemme fra et af de meest betydende Blade i Kjøbenhavn, der netop i denne Morgen var kommet med Posten; der bragtes mig deri en hjertelig Hilsen og min Fødeby en rosende Anerkjendelse. Det gjorde mig saa vel, gav mig Ro i Sindet og Modtagelighed for den store Deel af Festen, som endnu i denne Dag og Aften ventede mig. I »Dagbladet« for den sjette December stod: »E t a t s r a a d H. C. A n d e r s e n feirer idag en Hæders- og Glædesdag, idet der i Odense overrækkes ham Diplomet som Æresborger i denne hans Fødeby. Det er hertilands sjeldent, at en saadan Æresbeviisning bliver Nogen til Deel; men Odense By har havt god Føie til paa denne Maade at hædre den fattige Haandværkssvends Søn, som, udgaaet derfra, har skaffet sig et Navn, der nævnes med Ære langt ud over Fædrelandets snevre Grændser, og derved tillige har hædret det Land og den By, hvor han fødtes. Mange ere sikkert de, som

idag i Tankerne dvæle ved Festen i Odense, der vil indtage en fremragende Plads i H. C. A n d e r s e n s »Livs Eventyr,« og sende Digteren deres Hilsen og Tak for Alt, hvad han har givet dem og os Alle.«

Med mere Freidighed, end jeg havde havt om Formiddagen, kørte jeg nu med Festudvalgets Medlemmer til Raadhuset; nu først havde jeg Øine til at see den smagfulde Udsmykkelse. Musikken spillede Melodier, som knytte sig til mine Sange«.

I Raadhusets Sal, hvor mit Brystbillede var anbragt paa et Fodstykke og omgivet af Medailloner med Indskrifterne: »den 2den April 1805« (min Fødselsdag), »den 4de September 1819« (den Dag, da jeg forlod Odense) og »den 6te December 1867«, var der samlet 250 Mennesker af alle Stænder. Efterat Borgmester M o u r i e r havde udbragt Kongens Skaal, blev følgende Sang afsunget:

Saa er Svanen da nu svævet hid til det Sted,
 Hvor i Barndommens Rede den laae,
 Mens de Andre med Medynk og Spot skued ned
 Paa den Stakkel med Dunene graa;

Hvor den drømte saa ene bag Buskenes Skjul,
 Fordi Ingen til den vilde see;
 Kun en Vantrivning var dem den fremmede Fugl,
 Fordi den var ikke som de.

De forstod ei dens Færd, og de anede ei,
 At i Drømmen var Sandhed og Magt,
 At den snart over Sky skulde søge sin Vei
 I den lysende Sangsvanedragt;

At dens Flugt skulde stævne saa viden om Land,
 Og end videre flyve dens Ry,
 At dens Navn skulde trindt om ved fremmede Strand
 Sprede Glands om dens Fædreneby;